

Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag

*Delbetänkande av Utredningen om
ökad it-användning i småföretag*

Stockholm 2012

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2012:21

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss – hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice.

Tryckt av Elanders Sverige AB.
Stockholm 2012

ISBN 978-91-38-23711-3
ISSN 0375-250X

Till statsrådet Anna-Karin Hatt

Den 22 juni 2011 beslutade regeringen att tillsätta en utredning om åtgärder för att öka småföretagens it-användning. Samma dag förordnades Ingemar Fredriksson till särskild utredare.

Till experter förordnades den 18 november 2011 affärsområdeschefen Marie Ahlgren, enhetschefen Ann-Mari Fineman, näringspolitiska handläggaren Björn Galant, föreningsdirektören Inger Gran, juristen Britt-Marie Jönson, kanslirådet Anders Karlsland, seniora analytikern Anne Kolmodin, departementssekreteraren Marika Kurlberg, verkställande direktören Magnus Larsson, programansvarige Tony Meurke, affärs- och utvecklingsansvariga Lotta Nibell-Keating, konsulten Alexander Nilsson, juristen Andreas Strömberg samt enhetschefen Helene Thorgren.

Den 19 januari 2012 entledigades konsulten Alexander Nilsson, och samma datum förordnades departementssekreteraren Mats Nygren som expert.

Den 24 augusti 2011 förordnades ämnessakkunnige Carl-Öije Segerlund till sekreterare i utredningen fr.o.m. den 15 september 2011. Samma datum förordnades departementssekreteraren Nicklas Liss-Larsson till sekreterare fr.o.m. den 10 oktober 2011.

Enligt direktiven (dir. 2011:54) ska utredningen redovisa sitt arbete senast den 1 oktober 2012. Ett delbetänkande ska lämnas senast den 31 mars 2012.

Utredningen som har antagit namnet Utredningen om ökad it-användning i småföretag, överlämnar härmed sitt delbetänkande Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag (SOU 2012:21).

Stockholm i mars 2012

Ingemar Fredriksson

/ Nicklas Liss-Larsson
Carl-Öije Segerlund

Innehåll

Sammanfattning	11
1 Utredningens uppdrag, genomförande och avgränsningar	23
1.1 Direktiven.....	23
1.2 Genomförande	24
1.3 Avgränsningar och preciseringar.....	26
2 Småföretagens betydelse för den svenska ekonomin	29
2.1 Vad är ett småföretag?	29
2.2 Statistik om småföretag	30
2.2.1 Antalet småföretag	31
2.2.2 Anställda i småföretag.....	32
2.2.3 Omsättning	33
2.2.4 Förädlingsvärde.....	35
2.2.5 Produktivitet.....	36
2.2.6 Export och import	38
2.3 Företagens syn på konkurrens och tillväxthinder.....	42
2.3.1 Omsättning	42
2.3.2 Anställda.....	43
2.3.3 Tillväxthinder.....	44

3	It:s roll och betydelse	47
3.1	Allmänt om it-användning.....	48
3.2	Molntjänster	49
3.2.1	Vad är molntjänster?.....	50
3.2.2	Affärsnyttor som molntjänster ger.....	51
3.2.3	Affärsrisker med molntjänster	53
3.3	Närvaro på internet	53
3.3.1	Egen webbplats	54
3.3.2	Sociala medier.....	54
3.4	E-handel	56
3.4.1	E-handel inom svensk detaljhandel.....	57
3.4.2	Export genom e-handel	57
3.5	Offentlig e-upphandling	58
3.6	E-legitimation.....	61
3.7	Vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen.....	63
3.8	Offentliga e-tjänster till småföretag.....	64
4	Möjligheter och hinder	69
4.1	Möjligheter med it-användning	69
4.2	Hinder mot att använda it.....	70
4.2.1	Hinder enligt forskningen.....	70
4.2.2	Småföretagens syn på hinder	72
4.2.3	Hinder som framkommit i fallstudierna.....	76
5	It- och näringspolitikens omfattning och inriktning	79
5.1	It-politiken.....	79
5.2	Näringspolitiken.....	82
5.3	Slutsatser	86

6	Offentliga aktörer	87
6.1	Aktörer med verksamhet för näringslivets utveckling	87
6.1.1	Tillväxtverket	87
6.1.2	Almi Företagspartner AB.....	89
6.1.3	Verket för innovationssystem (Vinnova)	91
6.1.4	Exportrådet	92
6.1.5	Länsstyrelser, självstyrelseorgan och samverkansorgan.....	93
6.1.6	Kommuner	93
6.2	Övriga aktörer.....	94
6.2.1	Post- och telestyrelsen (PTS)	95
6.2.2	Aktörer med uppgifter inom e-förvaltningens område.....	96
6.2.3	Digitaliseringskommission.....	97
6.2.4	Universitet, högskolor och industriforskningsinstitut	97
6.2.5	Aktörer som hanterar EU-program av betydelse	98
7	It-användning i småföretag	101
7.1	Statistik över it-användning	101
7.1.1	Användning av datorer och internet.....	103
7.1.2	Användning av internet för olika syften	105
7.1.3	Samband mellan småföretagens IT-användning och omsättning, marknad och export.....	109
7.1.4	Samband mellan småföretagens it-användning och samverkan.....	111
7.1.5	Sammanfattning.....	113
7.2	It-användning i de gröna näringarna.....	115
8	Offentliga åtgärder till stöd för småföretagens it- användning.....	121
8.1	Nationella it-program.....	121
8.1.1	IT.SME.se.....	121
8.1.2	REG-IT	123
8.1.3	Handlingskraft med IT (HIT).....	125
8.1.4	Slutsatser	128

8.2	Lokala och regionala åtgärder	130
8.2.1	Bakgrund	130
8.2.2	Databaser och urvalsprocess.....	131
8.2.3	Insatser för ökad it-användning	133
8.2.4	Insatsernas huvudsakliga ändamål.....	138
8.2.5	Projektägare.....	142
8.2.6	Regional fördelning.....	143
8.2.7	Slutsatser.....	144
9	Intervjuer med småföretag om it-användning	147
9.1	Fallstudiernas upplägg och omfattning.....	147
9.2	Drivkrafter för it-användning.....	150
9.3	Upplevda effekter och nyttor	152
9.4	It:s betydelse för den innovativa förmågan	155
9.5	Betydelsen av offentligt stöd	159
9.6	Övergripande slutsatser från studien	164
10	Internationellt	167
10.1	EU	168
10.1.1	Övergripande policyinitiativ.....	168
10.1.2	Initiativ för att främja it-användning i små och medelstora företag	171
10.1.3	Erfarenheter från den europeiska arenan.....	173
10.2	Utblick utanför EU.....	179
10.2.1	Sydkorea	179
10.2.2	Japan.....	185
10.2.3	USA	189
10.2.4	Tillväxtanalys slutsatser av studierna rörande Korea, Japan och USA	195

Bilagor

<i>Bilaga 1</i> Kommittédirektiv 2011:54	201
<i>Bilaga 2</i> Intervjuade personer.....	211
<i>Bilaga 3</i> Intervjuer med småföretag	213

Sammanfattning

Detta avsnitt är en sammanfattning av delbetänkandets innehåll. I slutet av avsnittet redovisas några övergripande reflektioner som utredningen gör utifrån det redovisade materialet.

Uppdraget

Regeringen tillsatte denna utredning den 22 juni 2011 med syftet att stärka småföretagens utveckling och konkurrenskraft genom att undanröja hinder mot ökad användning av it-lösningar. I uppdraget ingår att göra en kartläggning dels över småföretagens it-användning och behov, dels över befintliga offentliga åtgärder på lokal, regional och nationell nivå för att främja denna användning. Relevanta EU-program ska ingå i kartläggningen. Utredningen ska också göra en internationell utblick inom området.

Utifrån kartläggningarna ska utredningen lämna förslag på justeringar i befintliga åtgärder och föreslå eventuellt nya åtgärder som främjar en ökad it-användning bland småföretag.

För ett antal småföretag i olika delar av landet är stabil tillgång till bredband med bra kapacitet, en helt avgörande fråga för företagets verksamhet. Regeringen beslutade 2009 om Bredbandsstrategi för Sverige. Ett Bredbandsforum är inrättat för samverkan och dialog kring utbyggnad av bredband. Därtill har PTS uppgifter på området. Det ligger inte i utredningens uppdrag att närmare behandla området.

Utredningens nulägeskartläggningar återfinns i detta delbetänkande. Utredningens förslag presenteras i kommande slutbetänkande.

Småföretagens betydelse för den svenska ekonomin

År 2011 fanns det 270 000 småföretag med 1–49 anställda. Det fanns hela 840 000 enmansföretag där endast ägaren arbetar i företaget. Totalt sett uppgick alltså antalet småföretag 2011 till 1,1 miljoner. Småföretagen har över tiden blivit allt fler. Det är i huvudsak enmansföretagen som ökat i antal, men även antalet småföretag med 1–49 anställda har ökat. År 2011 sysselsatta småföretagen 1,3 miljoner personer, vilket är en ökning med 250 000 sedan 2001. Av samtliga sysselsatta i Sverige var 31 procent anställda i småföretag 2011. Motsvarande andel 2001 var 28 procent och 24 procent 1993. Småföretagen har en allt större betydelse för sysselsättningen i landet.

Småföretagen har inte endast betydelse för sysselsättningen utan även för den svenska ekonomin. Småföretagens omsättning har ökat från att ha varit 1,6 miljarder kronor 1999 till att 2009 uppgå till 2,5 miljarder kronor.

Småföretagens export och import har ökat. Småföretagens handel har dessutom ökat mer jämfört med medelstora och stora företag. Småföretagens import överstiger emellertid exporten vilket medför att småföretagen som grupp har ett negativt handelsnetto.

It:s roll och betydelse

It ingår numera som en självklar och integrerad del i den löpande verksamheten vid den absoluta majoriteten av småföretag. I praktiken kommer it in som en grundläggande faktor i så vardagliga aktiviteter som inköp och försäljning. Bland företag som använder en mer avancerad it ingår tekniken även i mer strategiska frågor såsom affärsutveckling, produktutveckling och marknadsföring. Eftersom it är en så inlemmad del i många verksamheter är det kanske inte självklart att exklusivt behandla it-frågor. I de flesta fall framstår it som en helt nödvändig men inte tillräcklig faktor. De tekniska tillämpningarna, infrastrukturen, kommunikationen, systemlösningarna m.m. måste helt enkelt fungera för att verksamheten ska kunna bedrivas. Lönsamhet är en förutsättning för hållbart företagande och tillväxt. Utveckling av it-stöd i kund- eller produktionsprocessen kan vara ett viktigt steg för att förbättra lönsamheten. Användning av internet i marknadsföring och säljarbetet kan vara avgörande. Oavsett vilka åtgärder som föreslås så måste målgruppens lönsamhet beaktas.

Det är svårt att ge en samlad och heltäckande bild över småföretagens it-användning. Småföretagen utgör en heterogen grupp vad gäller verksamhet, organisation, storlek m.m. En annan faktor som måste framhållas vid en beskrivning av it:s roll och betydelse för småföretagen, är den snabba teknikutvecklingen.

Vi redogör kortfattat för ett antal it-relaterade förhållanden som kan påverka småföretagens it-användning under de närmaste åren. Det gäller molntjänster, närvaro på internet genom egen webbplats och sociala medier, e-handel, offentlig e-upphandling, e-legitimation, vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga sektorn samt offentliga e-tjänster till småföretag.

En allmän iakttagelse är att tekniken under den studerade perioden blivit relativt sett billigare (pris/prestanda), mer flexibel (mobila lösningar), mer kommunikativt inriktad (sociala media) samt enklare att använda (appar). Utvecklingen kan gynna verksamheten i småföretagen.

Möjligheter och hinder

Enligt uppdraget ska utredningen kartlägga hinder mot ökad it-användning. Befintlig forskning nämner följande faktorer som hinder: it upplevs inte bidra till den egna verksamheten, begränsad it-kunskap hos ägaren och anställda, avsaknad av it-standarder och it-system som inte är utvecklade för småföretagens behov, kostnader för att utveckla och underhålla it-system, begränsad tillgång till internet och bristande interoperabilitet mellan system, bristande säkerhet samt rättsliga osäkerheter.

För att få en uppfattning om hur småföretagen värderar hindren har utredningen i samarbete med Företagarna skickat ut frågor i form av en webbenkät till en panel som Företagarna organiserar. Enkäten gick ut till ca 4000 företag som är frivilligt anslutna till panelen. Ca 1100 svarade på undersökningen, vilket är en normal svarsfrekvens för denna panel.

Enligt undersökningen var de tre största hindren tidsåtgång för att installera och lära mig/personalen nya it-system, tidsåtgång för att avgöra vilka it-lösningar som kan bidra till företagets utveckling samt investerings- och driftskostnader för it.

It- och näringspolitikens omfattning och inriktning

It-politiken ska bidra till ambitionen att Sverige ska vara ledande vad gäller användning av it för att nå politiska mål för tillväxt i alla delar av landet, social välfärd, demokrati och klimatförbättringar m.m. En viktig aspekt i detta är att medborgare och företag tillvaratar it:s potential och nyttoaspekter. Hösten 2011 fattades beslut om strategin It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige. Agendan är en sammanhållen strategi vars genomförande ska bidra till it-politikens övergripande mål.

Det offentliga åtagandet inom *it-politiken* fokuserar i första hand på tillgänglighetsaspekter. Inriktningen är att det primärt är marknadens aktörer som ska tillhandahålla it-infrastruktur av god kvalitet. Som en konsekvens av detta är det främst goda ramvillkor för marknadens aktörer som styr politikens inriktning.

Hur it används i samhället i stort uppmärksammas endast till viss del inom ramen för själva it-politiken. Politikens nya mål och antagandet av den digitala agendan kan möjligen peka i en riktning som innebär att frågan kan komma att ges ökad vikt.

I *näringspolitiken* ingår ett antal delområden. Områden som är av särskilt intresse utifrån utredningens uppdrag är främst företagsutveckling, insatser för att stärka innovationskraften och delvis insatser för att förenkla för företagen.

Näringspolitiken handlar i första hand om att skapa goda ramvillkor för företagandet i Sverige, men kan också inkludera kompletterande riktade insatser. Med ramvillkor avses olika generella åtgärder som syftar till att göra det enklare och mer lönsamt att starta och driva företag samt att anställa. Särskilt ramvillkoren för de små företagen lyfter regeringen fram som ett viktigt område.

Om marknadsmisslyckanden föreligger ska eventuella offentliga insatser vara marknadskompletterande. Med detta avses inte minst att offentliga åtgärder inte bör leda till undanträngningseffekter som kan få negativa konsekvenser för aktörer verksamma på den privata marknaden.

Offentliga aktörer

Ett antal aktörer kan genom sin operativa verksamhet vara av betydelse för att öka småföretagens konkurrenskraft och utveckling med hjälp av it. I avsnittet redogör vi för följande aktörer vilka har,

eller kan ha, en roll inom detta område: Tillväxtverket, Almi Företagspartner AB, Vinnova, Exportrådet, länsstyrelser, självstyrelse- och samverkansorgan, kommuner, PTS, e-förvaltningsaktörer, Digitaliseringskommissionen, universitet, högskolor och industriforskningsinstitut samt aktörer som hanterar EU-program.

Genomgången tjänar till att ge en bild av den huvudsakliga karta över offentliga aktörer som utredningen navigerar efter. Aktörer som omnämns här behöver inte nödvändigtvis beröras av överväganden och förslag som vi återkommer till i slutbetänkandet. Det kan också finnas andra aktörer som kan vara delaktiga i att öka it-användningen bland småföretag, t.ex. intresse- eller branschorganisationer.

I dag finns ingen central offentlig aktör med uppdrag att följa och främja småföretagens it-användning samt att bygga upp ökad förståelse för teknikens betydelse för småföretagens konkurrenskraft och utveckling.

It-användning i småföretag

De mindre företagen använder it och internet i mindre utsträckning än större företag inom nästan alla områden. Många gånger är skillnaden inte stor, men tillräcklig för att uppmärksammas. Vad gäller användning av olika tillämpningar för extern kommunikation tycks skillnaderna förstärkas. Det finns fog för att tala om en digital klyfta.

Det finns branschvisa skillnader avseende i vilken omfattning it används. Vad gäller e-tjänster kan konstateras att småföretag känner till och använder dessa i mindre utsträckning än större företag.

Företag som använder it i högre grad, jämfört med företag som inte använder it, har en mer optimistisk syn på framtida omsättningsökning, finns i större utsträckning på en nationell och internationell marknad (i stället för lokal och regional), har större exportinriktning och samverkar i högre grad med andra aktörer.

I de flesta fall är det förmodligen inte it-användningen i sig som är orsak till ovanstående samband. Rimligtvis är det så att proaktiva företag ser behov av ytterligare it-användning. I realiteten är det kanske en mix av bägge dessa faktorer. It kan fungera som katalysator och en möjliggörande teknik för ett mer aktivt småföretag.

Två av variablerna i statistiken tar fasta på om företagets försäljning sker via webbplats eller om enbart marknadsföringen sker på

detta sätt. Försäljning via webbplats bör kategoriseras som en något mer utvecklad form av it-användning än enbart marknadsföring via en sådan. Resultatet av den ovan nämnda statistiken visar att de företag som har en mer avancerad it-användning samtidigt har högre siffror gällande omsättning, marknad, export och samverkan jämfört med företag som har en mindre avancerad it-användning.

Offentliga åtgärder till stöd för småföretagens it-användning

Under en tioårsperiod har regeringen initierat tre program på nationell nivå för ökad it-användning i små och medelstora företag: IT.SME.se, REG-IT och Handlingskraft med IT (HIT). Tillväxtverket (tidigare Nutek) har ansvarat för genomförandet.

De nationella programmen har resulterat i ett antal övergripande slutsatser. Projekt som varit lokalt förankrade har haft bättre genomslagskraft jämfört med regionala projekt eller projekt utan geografiskt fokus. Företag verkar generellt föredra konkreta handfasta insatser, gärna direkt i sitt företag. Utbildningsinsatser av olika slag bör på ett tydligt sätt kunna kopplas till företagets verksamhet.

Erfarenheter ger vid handen att projekt där ingen åtskillnad gjorts mellan företagsstorlek eller bransch har olika insatser försvårats då företagen haft en allt för varierande kunskapsbakgrund. Kännetecknande för de projekt som anses ha genomförts mycket bra är att den metod som använts ofta har varit specialanpassad till den företagargrupp projektet vänt sig till.

Överlag visar erfarenheterna att det är svårt att få företag att ta sig tid att delta i olika typer av insatser. Det är därför viktigt att kunna påvisa affärsnyttan och involvera företagen aktivt i genomförandet. På så vis förbättras möjligheten till en lyckad satsning. Företagaren bör även ha en tydlig affärsstrategi att utgå från.

Utredningen har enligt direktiven också till uppgift att genomföra en kartläggning av befintliga åtgärder vars syfte är att främja en ökad it-användning i småföretag. I direktiven konstateras att flera aktörer genomför åtgärder på lokal och regional nivå, men att ingen samlad bild av dessa finns.

Tillvägagångssättet har varit att utgå från databaser som innehåller uppgifter om projekt som hittills under innevarande programperiod (2007–2013) helt eller delvis finansierats av EU:s regio-

nala utvecklingsfond (ERUF), Jordbruksfonden samt Socialfonden. Bedömningen är att tillvägagångssättet innebär att merparten av relevanta projekt på lokal och regional nivå omfattas av kartläggningen. En orsak till det är det faktum att EU-medel ofta kräver någon form av svensk offentlig medfinansiering.

Kartläggning visar att en relativt liten andel av samtliga projekt innehåller insatser för ökad it-användning bland småföretag. De projekt som identifierats omfattar endast en knapp procent av de totala projektmedlen som beviljats inom ramen för de tre fonderna.

Av kartläggningen framgår att investeringar i it-infrastruktur är det område som i första hand prioriteras sett ur ett it-perspektiv.

Intervjuer med småföretag om it-användning

För att få en fördjupad förståelse för företagens verklighet när det gäller hanteringen av it har, på uppdrag av utredningen, intervjuer genomförts med 17 företag. It är en viktig del i företagets verksamhet och flera har använt it på ett proaktivt sätt för sin affärsutveckling.

Företagen pekar på att de haft följande drivkrafter för att utveckla it-användningen: överlevnadsfråga för företaget, interna brister som kan undergräva verksamheten, internationell konkurrens, utveckla kundnyttan, möjlighet att utveckla nya affärsmodeller samt ägarens engagemang och intresse.

Företagen i studien ser i stor utsträckning it som ett medel för att utveckla verksamheten. Ett medel som inte har ett egenvärde utan skall vägas mot andra arbetssätt och metoder för att utveckla och förnya verksamheten.

Några nyckelord för företagen i studien när det gäller att stärka konkurrenskraften i företaget med stöd av it har varit kundnytta, integration och effektivitet.

Internationellt

I avsnittet berörs den europeiska arenan och några utomeuropeiska länders främjande av it-användningen i små och medelstora företag. Länderna är Sydkorea, Japan och USA.

Erfarenheten från den europeiska arenan är att parallellt med utbyggnad av it-infrastruktur genomförs i offentlig regi informa-

tionsinsatser och utbildning av småföretag i exempelvis e-handel. Målsättningen med olika informationsinsatser är att skapa ett medvetande kring e-affärer samt att öka intresset och bygga upp en efterfrågan på ökad kunskap.

En ytterligare erfarenhet är att stora aktörer, såsom staten och stora företag, måste gå i bräschen och bygga upp digital kommunikation gentemot omvärlden. Då kommer de små företagen förr eller senare att följa efter. Erfarenheten är att staten bör ta initiativ till partnerskap som är förankrade i näringslivet.

Ett återkommande problem är hur småföretagen ska veta vilka konsulter och leverantörer som är bäst för den egna verksamheten. Flera länder pekar på att staten har en viktig roll i detta sammanhang. Ackreditering eller licensiering av företag som erbjuder it-konsulttjänster kan fungera som en kvalitetsstämpel.

Företagen pekar på behovet av företagsspecifik information. Om kostnaderna för individuell rådgivning anses för höga har flera länder valt att mobilisera branschorganisationerna för att utforma branschvisa program.

Europeiska erfarenheter visar att nationell offentlig finansiering är mycket viktig för att framgångsrikt genomföra initiativ i syfte att öka småföretagens it-användning. Bl.a. bidrar det till ökad legitimitet och uppmärksamhet.

EU-kommissionens (GD Näringsliv) initiativ ”Smart användning av IKT och integreringen av EU: s små och medelstora företag i globala industriella värdekedjor” beskrivs särskilt. Målet är att modernisera industrins värdekedjor genom smart användning av informationsteknik. Syftet är att hjälpa framför allt små och medelstora företag till bättre kontakt med större företag och bilda internationella affärsnätverk. Svenskt deltagande är generellt sett lågt.

Vad gäller Sydkorea, Japan och USA är det av intresse att studera hur dessa länder organiserar främjandeåtgärder för it-användning. Japan och Sydkorea är väldigt accepterande för statlig styrning i näringslivet medan USA har en mer skeptisk syn på statens inblandning. Fördelen med det sydkoreanska och japanska centraliserade systemet är att organisationer snabbt kan nå ut med nya idéer till företagare. Valet av kommunikationskanaler är inte trivialt. Om ambitionen är att verkligen nå ut till och lyfta de småföretagare som har mycket bristfälliga it-kunskaper, kommer internet som informationskanal inte att vara effektiv. USA har en mer decentraliserad främjandeorganisation. Fördelen med en sådan är att den är företagsnära och medger en högre flexibilitet och anpass-

ningsgrad till vad företagen behöver. Lokala och företagsnära initiativ anses i regel vara de som fungerar bäst.

Utbildning ses i de beskrivna länderna som ett centralt verktyg för att förmå småföretag att utveckla it-användningen. Det är inte förståelse för tekniken i sig utan förståelsen för teknikens möjligheter i affärsverksamheten som avgör företagets förmåga och intresse att utnyttja it.

Onlinetjänster är populära verktyg för att öka it-användningen i småföretag i de länder som studerats. Från att tidigare främst ha varit ett sätt att nå ut med information till småföretagare har de blivit ett verktyg för att till låg kostnad direkt öka affärsnyttan. Sydkorea förlitar sig mycket på webbaserade tjänster. Landet ligger långt framme och tillhandahåller en mängd tjänster för företagare. USA har lanserat det s.k. WEB-SBA med en rad applikationer som småföretag kan använda i sin verksamhet till låg kostnad.

Reflektioner

Utifrån materialet gör vi nedan några övergripande reflektioner som vi tar med oss i det fortsatta arbetet. Med tanke på ämnesområdets omfattning, komplexitet och snabba utveckling kan det emellertid under det fortsatta utredningsarbetet komma fram nya fakta utöver vad som framkommit hittills.

Globalisering och ökat konkurrenstryck

I den KTH-rapport¹ som utgör ett viktigt referensmaterial till utredningen poängteras att de mindre företagen utsätts för ett allt hårdare konkurrenstryck i ett skede där marknader blir öppnare och mer lättillgängliga. Globaliseringen öppnar visserligen för nya möjligheter men reser också betydande utmaningar när det gäller att bibehålla och utveckla konkurrensen. Ett medel för att klara dessa utmaningar är, enligt KTH-rapporten, ett effektivt användande av it.

Småföretagen har blivit allt viktigare för den svenska ekonomin. Det gäller i termer av såväl antal sysselsatta, förädlingsvärde som

---

¹ KTH, Barriers to Information and Communication Technology Adoption in Small Firms, Dnr. N2010/3662/ITP. I texterna använder vi begreppet KTH-rapporten när vi syftar på denna rapport.

handel. Småföretagens it-användning har betydelse för faktorer som är betydelsefulla ur ett utvecklings- och tillväxtperspektiv. Småföretag som använder internet för olika ändamål arbetar i högre grad på en nationell och internationell marknad än icke-användarna. En liknande koppling finns rörande export och samverkan.

Även om Sverige generellt sett av många anses ligga högt när det gäller it-användning i småföretag så finns indikationer på att vi i ett europeiskt perspektiv inte tillhör toppen. Av fem undersökta faktorer av avancerad it-användning i småföretag finns Sverige endast på topp-fem-listan för faktorn ”Företag som tar emot beställningar online”.

Utifrån denna genomgång kan följande reflektion göras:

- It kan vara ett stöd till småföretaget för att klara konkurrensen på en globaliserad marknad. Det är förmodligen inte tekniken i sig som är nyckeln till att lyckas, utan de externa och interna förändringsprocesser som tekniken kan bidra till att utveckla. Tekniken kan sägas fungera som en katalysator.
- Om föregående slutsats är rimlig finns det skäl för både privata och offentliga aktörer att fokusera mer på att öka småföretagens it-användning.

Snabb teknikutveckling och andra länders agerande

Sett över tid är teknikutvecklingen på området snabb. Även om den grundläggande tekniken inte har förändrats nämnvärt den senaste tioårsperioden har tillämpningarna och hårdvarulösningarna utvecklats med sådan snabbhet att det är svårt att jämföra användningen då och nu. Utvecklingen har i mångt och mycket gynnat småföretag i relation till storföretag. Tekniken har blivit billigare (pris/prestanda), flexiblare (mobilitet), enklare att använda (t.ex. appar) och mer kommunikativt inriktad. Men utvecklingen tydliggör också ett flertal problem såsom integritetsfrågor och upphovsrätt, mm.

Den internationella utblicken visar att offentliga aktörer i andra länder vidtar åtgärder inom området på ett relativt proaktivt vis.

Även inom Europa genomförs initiativ som särskilt fokuserar på att främja småföretagens it-användning.

Att tekniken blir mer tillgänglig för småföretag globalt leder förmodligen till en påtagligt ökad konkurrens för svenska småföretag.

En intressant fråga är hur offentliga aktörer i Sverige ska förhålla sig till detta. Ska vi aktivt följa utvecklingen och ha hög handlingsberedskap, eller ska vi förhålla oss passivt och endast agera när synnerliga skäl finns? Vad blir exempelvis konsekvensen av att offentliga aktörer i andra länder agerar inom området småföretagens it-användning för svenska småföretags konkurrenskraft?

Fragmentiserade åtgärder och ingen tydlig offentlig aktör på området

Under det senaste decenniet har staten genomfört tre nationella program för att främja it-användningen i småföretag. I dag pågår ingen sådan satsning. På lokal och regional nivå har åtgärder identifierats som delfinansierats genom tillgängliga EU-fonder. Åtgärderna på lokal och regional nivå har varit relativt blygsamma. Likaså finns begränsad tillgång till uppföljningar och utvärderingar av insatserna. Systematisk kunskaps- och erfarenhetsspridning tycks saknas.

Vi konstaterar också att ingen central offentlig aktör i dag aktivt förhåller sig till småföretagens it-användning. Inte heller finns någon offentlig aktör med uppdrag att följa utvecklingen. Kan den Digitaliseringskommission som regeringen aviserat i den digitala agendan för Sverige vara intressant i sammanhanget?

Bristande statistik

SCB gör årliga undersökningar av it-användningen i företag med 10 och fler anställda. Sedan 2008 har Stiftelsen för Internetinfrastruktur (.SE) bekostat en årlig undersökning som omfattar företag med 1–9 anställda. Även denna genomförs av SCB. Undersökningen är emellertid begränsad i antalet frågor och endast ett fåtal frågor går att jämföra med SCB:s ordinarie undersökning.

Undersökningarnas urval begränsar möjligheterna att göra olika bearbetningar av materialet uppdelat på bransch och geografi. Det gäller i synnerhet statistiken beträffande företag med 1–9 anställda. Likaså är det svårt att jämföra utvecklingen över tid då många frågor har ändrats mellan åren.

Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet som genomförs vart tredje år bygger på ett betydligt större urval av företag från 0 anställda och uppåt jämfört med SCB:s undersökning över it-användningen. Det möjliggör större flexibilitet att bearbeta statistiken. Undersökningen är bred och omfattar endast ett fåtal it-relaterade frågor.

Statistik över it-användningen kan behöva utvecklas för att möjliggöra ett bättre statistiskt kunskapsunderlag. Det är otillfredsställande att inte en bättre och mer djuplodande bild av småföretagens användning kan erhållas. Inte minst då deras betydelse för Sveriges ekonomi har ökat över tid.

1 Utredningens uppdrag, genomförande och avgränsningar

1.1 Direktiven

Enligt regeringens direktiv (dir. 2011:54) är utredningens syfte att stärka småföretagens utveckling och konkurrenskraft genom att undanröja hinder mot en ökad användning av it-lösningar.

I direktiven framhålls att det för det första saknas en bred och aktuell analys av it-användningen där företagens behov, ambitioner och upplevda hinder studeras. För det andra finns ingen samlad bild över vilka insatser som görs för att främja en ökad it-användning bland svenska företag samt av effektiviteten i dessa insatser.

I utredningsuppdraget ingår därför att kartlägga dels småföretagens it-användning och hinder mot ökad användning, dels de främjandeåtgärder som i dag genomförs nationellt, regionalt och lokalt samt göra en bedömning av dessa åtgärders effektivitet.

Det är enligt direktiven viktigt att få en god förståelse för hur synen på it-användning skiljer sig åt mellan olika typer av småföretag. Faktorer som kan påverka detta är exempelvis branschtillhörighet, geografisk hemvist, kundbas och företagsledningens bakgrund.

I kartläggningen av befintliga åtgärder är det angeläget att belysa åtgärdernas genomslag utifrån antalet företag som nås med hjälp av de olika åtgärderna. Kartläggningen ska också innefatta hur och med vilka medel åtgärderna finansieras. Även relevanta EU-finansierade program ska ingå i kartläggningen.

Utredningen ska också göra en internationell utblick. Denna ska i första hand bygga på de internationella rapporter som Tillväxtanalys genomför på regeringens uppdrag inom bl.a. it-politikens område.

I direktiven framhålls det som önskvärt att analysera inom vilka tillämpningsområden en ökad it-användning främst bör prioriteras utifrån de utmaningar småföretagen ställs inför i dag. Bristande kompetens hos småföretag, höga investeringskostnader, bristande anpassning av it-system och applikationer samt brist på standarder är några av de hinder som bör uppmärksammas.

Utifrån nulägeskartläggningarna, och analyserna av dessa, ska utredningen lämna förslag på justeringar i befintliga åtgärder samt föreslå nya riktade och generella åtgärder som främjar en ökad it-användning bland småföretag. Förslagen ska omfatta småföretag i alla delar av landet i de fall olika slag av marknadsmisslyckanden annars kan konstateras medföra negativa samhällsekonomiska konsekvenser.

1.2 Genomförande

Enligt direktiven ska utredningen lämna ett delbetänkande senast den 31 mars 2012. Slutbetänkandet ska lämnas senast 1 oktober 2012.

Som ovan beskrivits anger direktiven två tydliga delar i utredningsuppdraget. Den ena delen omfattar en nulägeskartläggning över småföretagens it-användning och eventuella hinder mot en ökad användning. En kartläggning av främjandeåtgärder som i dag genomförs ska också presenteras. Den andra delen av utredningsuppdraget består av analyser av och förslag till åtgärder.

Utredningsarbetet har lagts upp på så sätt att i detta delbetänkande presenteras i första hand nulägesbeskrivningarna. Utifrån dessa gör vi även vissa reflektioner av mer principiell karaktär. Slutbetänkandet kommer mer i detalj att behandla våra olika överväganden och förslag.

Direktiven anger att utredningen ska bedriva sitt arbete i samråd med relevanta organisationer och myndigheter. Detta preciseras till att samråd ska ske med näringslivsrepresentanter, Tillväxtverket, Verket för innovationssystem (Vinnova), Tillväxtanalys, Almi Företagspartner AB, Upphandlingsutredningen 2010, Sveriges kommuner och landsting, organ som ansvarar för regional tillväxt i länen, kommuner, samt länsstyrelser som ansvarar för det regionala tillväxtarbetet.

Kravet på samråd har hittills fullföljts på olika sätt. En expertgrupp har tillsatts med deltagare från i stort sett samtliga de aktörer

med vilka samråd ska ske, nämligen från Tillväxtverket, Vinnova Tillväxtanalys samt Almi Företagspartner AB. Förutom dessa organisationer är följande representerade i expertgruppen: Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Post- och telestyrelsen (PTS), Företagarna, IT och Telekomföretagen, Dataföreningen, Rese- och turistnäringen i Sverige och E-delegationen.

Intervjuer har genomförts med företrädare för Upphandlingsutredningen 2010 och Sveriges kommuner och landsting (SKL). Utredningens kansli har informerat om arbetet vid ett möte anordnat av Tillväxtverket med representanter för länsstyrelser, regionala självstyrelseorgan och regionala samverkansorgan som ansvarar för det regionala tillväxtarbetet. Fortsatta kontakter kommer att hållas med de aktörer som utredningen ska samråda med.

Vi har deltagit i seminarier och intervjuat ett antal aktörer inom området it i småföretag såsom Google, Microsoft, IBM, Entreprenörskapsforum, E-delegationen, E-legitimationsnämnden och Stiftelsen för Internetinfrastruktur (.SE)¹.

Vi har på plats träffat representanter för projektet FindIT i Sandviken, Luleå Tekniska Universitet, Länsstyrelsen i Norrbotten samt Luleå kommuns näringslivsbolag. Vi har intervjuat forskare från Linköpings Universitet angående projektet Färddator för affärssutveckling. Dessutom har vi deltagit i träff om småföretag och it, arrangerad av Företagarna i Linköping.

En enkät har distribuerats via Företagarnas webbpanel för att belysa hinder som småföretagen anser finns mot en ökad it-användning. Webbpanelen består av ca 4 000 småföretag. Till webbpanelen kan det medlemsföretag som så önskar, frivilligt ansluta sig.

Fyra konsultbyråer har tagit fram underlagsmaterial till utredningen. Uppdragen omfattade följande områden: fallstudier av it-användning i småföretag, statistik över småföretagens it-användning, kartläggning av befintliga åtgärder för att främja småföretagens it-användning samt statistik över småföretagens utveckling och konkurrenskraft.

Två möten har hittills hållits med expertgruppen.

Utredningen har hållit sju interna arbetsmöten.

---

¹ Förteckning över intervjuade personer presenteras i bilaga 2.

1.3 Avgränsningar och preciseringar

Först av allt bör poängteras att utredningens uppdrag inte är att förutsättningslöst klargöra om det finns behov av ökad it-användning i småföretagen eller ej. Utredningens uppgift är enligt direktiven att ge förslag på hur hinder kan undanröjas för en *ökad* användning av it-lösningar. Att behov finns är därmed en förutsättning och utgångspunkt för utredningen. Men det kan naturligtvis finnas olika behov i skilda branscher och regioner.

En ökad it-användning är emellertid inget mål i sig. Direktiven preciserar att utredningen ska omfatta sådana it-lösningar som stärker småföretagens utveckling och konkurrenskraft.

Utredningsuppdraget avgränsas till att gälla småföretag. Definitionen av småföretag, och vad som kännetecknar dessa, återfinns i avsnitt 2.1.

Den statistik som ligger till grund för betänkandet hämtas från SCB:s årliga undersökningar Företagens användning av it samt från Tillväxtverkets undersökningar Företagens villkor och verklighet vilka genomförs vart tredje år. Fakta om statistiken och tekniska beskrivningar av undersökningarna återfinns i de avsnitt där statistiken redovisas.

En precisering görs även vad gäller teknisk utrustning. Vi tar det nämligen för givet att alla småföretag använder telefonen som traditionellt kommunikationsmedel (rösttelefoni). På så sätt använder samtliga it. SCB har i sin statistik tidigare preciserat it-utrustningen till att gälla begreppet datorer, med vilket avses persondatorer, arbetsstationer eller terminaler. Smarta telefoner/smartphones ingår i statistiken i 2011 års undersökning.

Vi avgränsar tidsperioden att gälla tidsserier mellan 2001 till 2011. Detta anser vi vara ett rimligt tidsomfång för att kunna belysa utvecklingen av och förändringar i småföretagens användning av it. SCB:s och Tillväxtverkets senaste statistiksamlningar inom vårt utredningsområde genomfördes under 2011.

Utredningen övervägde att antingen genomföra en egen enkät till småföretagen eller komplettera SCB:s årliga enkät med ett antal frågor. En egen enkät hade blivit synnerligen omfattande. Av hänsyn till den tid som småföretagen redan lägger ner på att lämna information till offentliga organ, avstod vi från en ytterligare enkät. De statistiker vi talade med var dessutom tveksamma till om vi skulle få en tillräcklig svarsfrekvens för att kunna göra bedömningar av intresse. Orsaken till att vi inte kompletterade SCB:s

årliga enkät med frågor var att vår utredning ligger fel i tiden. SCB gör sin informationsinsamling under våren, vi var tvungna att göra insamlingen under senhösten.

Som klagörande bör påpekas att vi konsekvent använder förkortningen it (informationsteknik). I detta begrepp inbegriper vi även förkortningen IKT (informations- och kommunikationsteknik), vilken vi alltså inte använder i betänkandet.

Förslag som utredningen lägger fram avgränsas av de ekonomiska ramar som direktiven ger. Sålunda ska förslag som eventuellt resulterar i ökade kostnader finansieras inom nuvarande ekonomiska ramar på området. Detta tolkar utredningen som de samlade närings- och it-politiska resurser regeringen avsätter till småföretag. Likaså stadgas i direktiven att eventuella åtgärdsförslag ska utformas så att kostnader som normalt skulle finansierats av företag inte blir en del av det offentliga åtagandet.

Slutligen vill vi klargöra att denna utredning inte omfattar infrastrukturella frågor. För ett antal småföretag i olika delar av landet är stabil tillgång till bredband med bra kapacitet, en helt avgörande fråga för företagets verksamhet. Regeringen beslutade 2009 om Bredbandsstrategi för Sverige². Ett Bredbandsforum är inrättat för samverkan och dialog kring utbyggnad av bredband. Därtill har PTS uppgifter på området. Det ligger inte i utredningens uppdrag att närmare behandla området.

---

² Bredbandsstrategi för Sverige, Näringsdepartementet, N2009/8317/ITP.

2 Småföretagens betydelse för den svenska ekonomin

2.1 Vad är ett småföretag?

Den 6 maj 2003 fastställde EU-kommissionen följande definition av Small and Medium-sized Enterprises (SME)¹. Som medelstora räknas företag som har mellan 50 till 250 anställda och har en årsomsättning på högst 50 miljoner euro och en årlig balansomslutning på högst 43 miljoner euro. Små företag är de som har mellan 10 och 49 anställda och vars omsättning eller balansomslutning inte överstiger 10 miljoner euro per år. Mikroföretag är de som har färre än 10 anställda och högst 2 miljoner euro i årsomsättning eller balansomslutning. Soloföretag har enbart 1 anställd, ägaren.

I direktiven till denna utredning fastslås att utredaren ska kartlägga it-användningen bland småföretag med upp till 50 anställda och redovisa företag med färre än 10 anställda som en egen kategori.

Vad kännetecknar ett småföretag?

I KTH-rapporten beskrivs fem särdrag som skiljer ett småföretag från ett stort företag:

- *Organisationsstrukturen är mindre byråkratisk* i småföretag jämfört med större företag. Det innebär att man saknar standardiserade och formaliserade processer. Detta skapar en platt organisationsstruktur vilket gör det möjligt för småföretaget att snabbt fatta beslut. Det möjliggör också en högre grad av informell kommunikation som kan bidra till innovativa utvecklingar.

---

¹ Se http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm samt <http://sv.wikipedia.org/wiki/Sm%C3%A5f%C3%B6retag>.

- Småföretag har den fördelen att de är *flexiblare i sina processer* och strategiska överväganden jämfört med storföretag. De kan lättare anpassa sig till ändringar i marknadens krav eftersom man befinner sig nära slutkunden.
- *Småföretag driver på den ekonomiska tillväxten* och innovationen. När nya marknader uppstår kan de små företagen lättare anpassa sin produktion till dessa, än vad större företag kan. Småföretagen kan därför snabbt ta tillvara de ekonomiska möjligheter som skapas. I en sådan process har de små företagen även stora möjligheter att utveckla nya innovativa lösningar som kan skapa konkurrensfördelar.
- *Småföretag är större risktagare än storföretag* därför att de måste kompensera sina begränsningar genom att skapa och utnyttja nya möjligheter.
- *Nackdelen med att vara ett litet företag och nackdelen med att vara nystartat hämmar småföretagens möjlighet att växa.* Småföretagens misslyckande beror ofta på avsaknad av resurser och förmågor, det finns inget ”slack” i organisationen för expansion. Det nystartade företaget kan dessutom ha problem med att exempelvis få banklån.

2.2 Statistik om småföretag

De följande avsnitten i detta kapitel, som är en kartläggning av småföretagens utveckling och konkurrenskraft², bygger på statistikunderlag från i huvudsak SCB och Tillväxtverket. Befintliga data från myndigheterna har använts för att göra kartläggningen. Underlag har specialbearbetats av SCB för att få data på företagens storleksklass och bransch samt för att underlätta jämförelser över tid.

Från SCB:s undersökning Företagens ekonomi hämtas information om nettoomsättning, förädlingsvärde, tillgångar, investeringar, antal anställda och antal företag. Flera av de ekonomiska uppgifterna hämtas direkt från företagen då dessa har lagstadgad skyldighet att lämna uppgifterna. Andra delar i undersökningen baseras på deklarationsuppgifter. I undersökningen ingår samtliga

---

² Underlagsmaterialet har tagits fram av SWECO Eurofutures i rapporten Småföretagens utveckling och konkurrenskraft, Stockholm 2012-02-24.

företag som bedrivit verksamhet under referensåret exklusive finansiella företag.

Från SCB:s Utrikeshandel med varor har uppgifter inhämtas för småföretagens import och export. Uppgifterna om EU-handeln har inhämtas genom en särskild undersökning benämnd Intrastat. SCB har bearbetat Tillväxtverkets (tidigare Nuteks) enkät Företagens villkor och verklighet för att få enkätsvaren uppdelade på storleksklass och bransch.

Den principiella skillnaden i statistiken från SCB och Tillväxtverket bör poängteras för förståelse av materialet. Som framgår ovan bygger SCB:s statistik på siffror som företagen har lagstadgad skyldighet att inrapportera till olika statliga organ. Tillväxtverkets statistik i Företagens villkor och verklighet grundas på en enkät till ett stort antal företag där dessa gör egna bedömningar av sin verksamhet.

2.2.1 Antalet småföretag

År 2011 fanns det över 1,1 miljoner företag i Sverige. Av dessa var det 280 000 företag som hade anställda medan 840 000 företag var enmansföretag där endast ägaren arbetar i företaget. Av de 280 000 företag som hade anställda var 270 000 småföretag med 1–49 anställda.

Under perioden 2001–2011 ökade antalet småföretag med 1–49 anställda med 30 procent. Enmansföretagen ökade med hela 37 procent. Det är genomgående företag med färre anställda som har ökat. Exempelvis har antalet företag med minst 500 anställda endast ökat med 3 procent under samma period.

Antalet nystartade företag (aktiebolag, enskilda näringsidkare, handelsbolag och kommanditbolag) var år 2001 under 50 000 och år 2011 nästan 70 000 (Bolagsverket). Detta innebär att de nystartade företagen ökat med ungefär 40 procent – ungefär lika mycket som antalet enmansföretag har ökat.³

Över tid har antalet småföretag ökat som mest inom branschen *utbildning* följt av *juridik, ekonomi, vetenskap och teknik, bygg-*

³ Den 1 april 2010 sänktes kravet på aktiekapital i privata aktiebolag från 100 000 kr till lägst 50 000 kr. Den 1 november 2010 infördes nya regler för revision av små aktiebolag. Bolagen får välja om de ska ha revior eller inte.

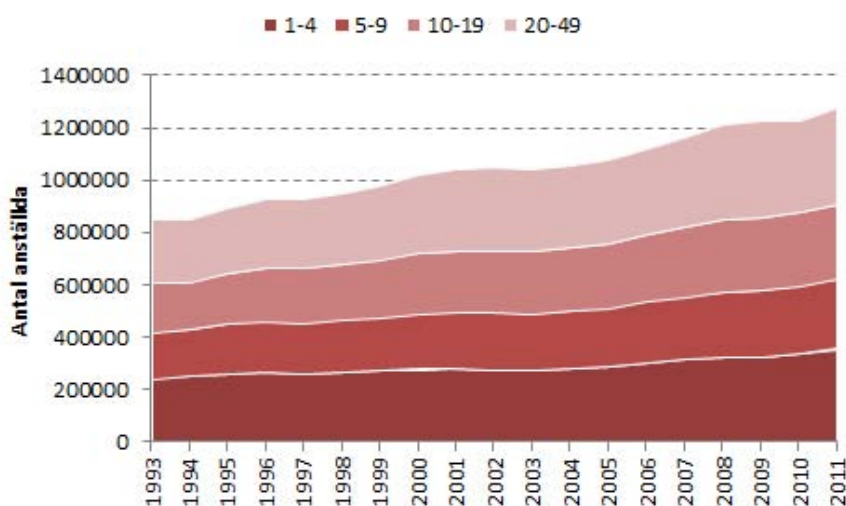
Detta kan vara en orsak till att antalet enskilda firmor har minskat något de senaste åren och ökningstakten beträffande nybildade aktiebolag blivit större, företagen ombildas. Ombildningarna registreras som nyföretagande i den officiella statistiken och denna är därför svår att jämföra med tidigare år. Se statistik på www.bolagsverket.se.

verksamhet och hotell och restaurang. Antalet småföretag har minskat något i branscherna utvinning av mineral samt miljö och energi.

2.2.2 Anställda i småföretag

År 2011 var det nästan 1,3 miljoner anställda i mindre företag, vilket är en ökning med över 0,4 miljoner sedan år 1993. Andelen av de sysselsatta som arbetar i ett småföretag har ökat från att vara 25 procent till över 30 procent. Ökningen har skett i både mindre och större småföretag, vilket visas i figur 2.1. Under hela perioden 1993–2011 ökade antalet anställda som mest i företag med 10–49 anställda. Under den senare delen av perioden, 2001–2011, var det främst företag med 1–9 anställda som ökade.

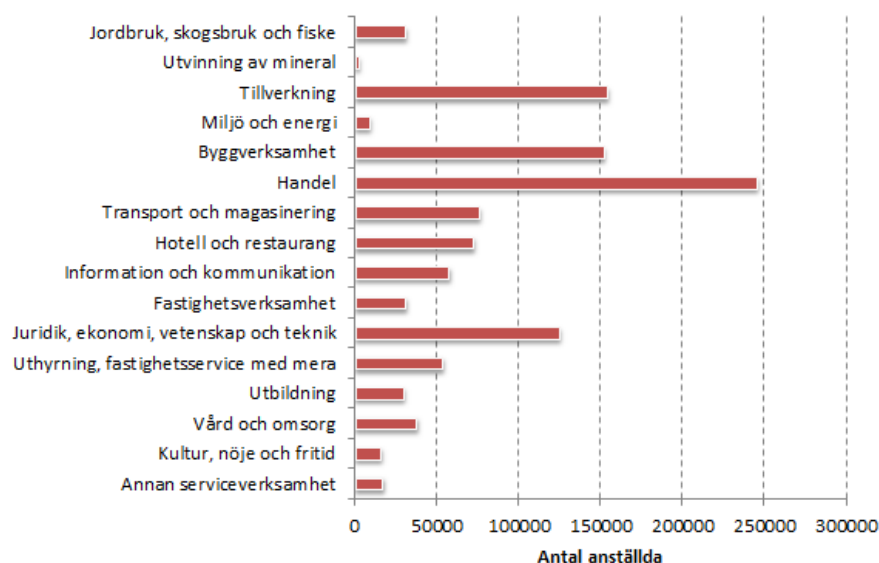
Figur 2.1 Antal anställda i småföretag år 1993-2011 efter företagets storleksklass

Källa: SCB – Företagsdatabasen.

Som framgår av figur 2.2 återfinns högst andel av de som har sin anställning i småföretag inom *handel*. Därefter följer branscherna *tillverkning* och *byggverksamhet*.

Figur 2.2 Antal anställda i småföretag år 2009 efter branschen SNI2007

Källa: SCB – Företagens ekonomi.

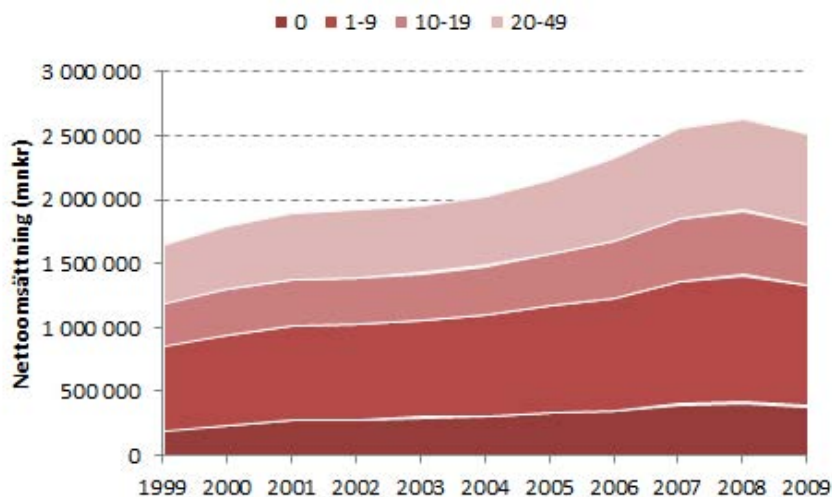
2.2.3 Omsättning

Omsättningen avser här företagets totala intäkter under året. Nettoomsättningen avser intäkter från sålda varor och utförda tjänster som ingår i företagets normala verksamhet med avdrag för lämnade rabatter, mervärdesskatt och annan skatt som är direkt knuten till omsättningen.

Småföretagens omsättning har ökat under perioden 1999–2009, bortsett från en nedgång under lågkonjunkturen år 2009 (se figur 2.3). Under perioden ökade småföretagens totala omsättning med i genomsnitt över 5 procent om året. Starkast ökade omsättningen för företag med 0 anställda, 9 procent, medan den var som svagast i småföretag med 1–9 anställda, 4,2 procent. Detta förklaras emellertid till stor del av vilka företag som ökat under perioden. Företagen med 0 anställda har blivit allt fler till antalet. År 2009 var 75 procent av alla registrerade företag enmansföretag utan anställda. Dessa företag, med 0 anställda, stod samtidigt för endast 6 procent av den totala omsättningen bland företagen.

Småföretagen med 0–49 anställda stod för över 40 procent av den totala omsättningen bland företagen år 2009, vilket är en något högre nivå jämfört med år 1999. Företagen med 1–49 anställda stod för nästan 35 procent av omsättningen år 2009.

Figur 2.3 Nettoomsättning (miljoner kronor) i småföretag under perioden 1999–2009 fördelat på storleksklass

Källa: SCB – Företagens ekonomi.

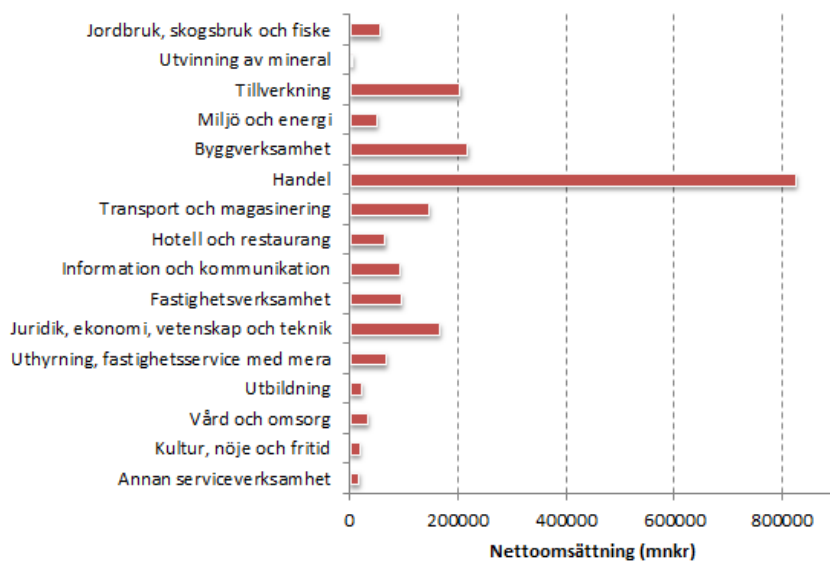
Omsättningen är som störst inom branschen *handel*. Även branscherna *tillverkning* och *byggverksamhet* har en relativt hög omsättning.

Omsättningen har procentuellt sett ökat som mest i branscherna *jordbruk, jakt, skogsbruk och fiske, utbildning* samt i *byggverksamhet* under perioden 1997-2007 (SNI 2002). I kronor har däremot omsättningen ökat som mest inom *handel* följt av *tillverkning* och *byggverksamhet*. Omsättningen har procentuellt ökat som minst inom branschen *juridik, ekonomi, vetenskap och teknik, utbyrning och fastighetsservice m.m.*

Mellan år 2008 och 2009, under finanskrisen, minskade omsättningen framförallt inom branschen *tillverkning* medan omsättningen ökade inom mer samhällliga tjänster såsom *vård och omsorg* samt *utbildning*.

Figur 2.4 Nettoomsättning (miljoner kronor) i småföretag under år 2009 fördelat på bransch SNI2007

Källa: SCB – Företagens ekonomi.

2.2.4 Förädlingsvärde

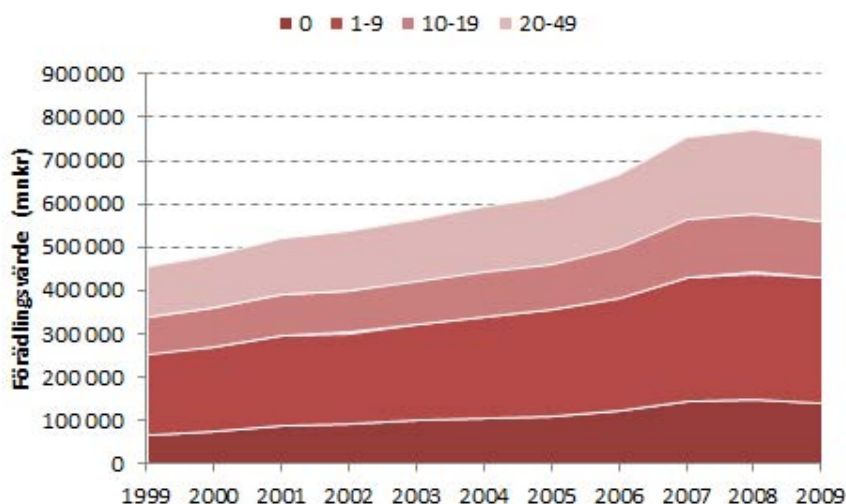
Förädlingsvärdet brukar uttryckas som företagets bidrag till BNP (bruttonationalprodukten). Förädlingsvärdet är differensen mellan produktionsvärdet och förbrukningsvärdet. Produktionsvärdet avser den faktiska produktionen utförd av företaget och beräknas bland annat utifrån nettoomsättningen. Förbrukningsvärdet beräknas i huvudsak genom att företagets kostnader summeras, men med avdrag för vissa kostnader och förluster.

Genom att studera företagets förädlingsvärde så får man en uppfattning om deras bidrag till den svenska ekonomin. Småföretagens förädlingsvärde följer ungefär samma utveckling som omsättningen (se figur 2.5). Småföretagens totala förädlingsvärde har ökat med i genomsnitt över 6 procent årligen under perioden 1999–2009. Lågkonjunkturen år 2009 slog hårdast på företagen med 0 anställda medan de övriga småföretagen klarade sig relativt väl i jämförelse.

År 2009 stod småföretagen för 44 procent av samtliga företags totala förädlingsvärden. Tio år tidigare var motsvarande andel

under 40 procent. Denna ökning berodde framförallt på att enmansföretag utan anställda ökade kraftigt i antal under perioden. Småföretag med 1-49 anställda ökade sin andel av företagets totala förädlingsvärde från 34 till 35 procent under perioden 1999–2009. Småföretagens bidrag till den svenska ekonomin har ökat under 2000-talet.

Figur 2.5 Förädlingsvärde (miljoner kronor) i småföretag under perioden 1999–2009 fördelat på storleksklass

Källa: SCB – Företagens ekonomi.

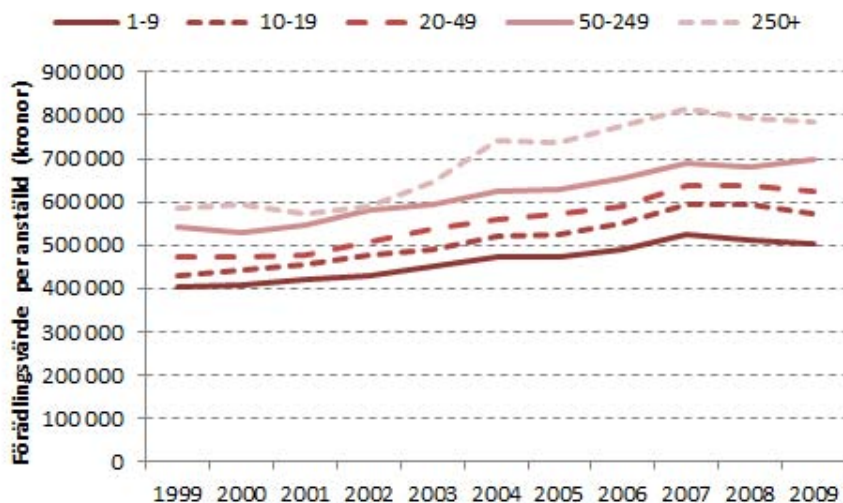
2.2.5 Produktivitet

Genom att ta företagets förädlingsvärde i relation till antalet anställda fås ett mått på företagets produktivitet. Från år 1999 fram till år 2009 ökade produktiviteten för småföretagen med i genomsnitt 2,9 procent årligen. Motsvarande ökning för medelstora företagen med 50–249 anställda var också 2,9 procent medan större företag med 250 anställda eller fler hade en genomsnittlig produktivitetsökning med 3,4 procent. Bland småföretagen ökade produktiviteten mest bland företagen med 10–19 anställda och minst var ökningen för de allra minsta småföretagen med 1–9 anställda.

Produktiviteten är i genomsnitt högre ju fler anställda ett företag har. Detta beror på flera faktorer. En faktor är att företag med en kapitalintensiv verksamhet har klara stordriftsfördelar i tillverk-

ningen. Större företag har oftare bättre förutsättningar att konkurrera i branscher med höga inträdesbarriärer. Företag inom kapitalintensiva branscher är dessutom i behov av ett högre förädlingsvärde jämfört med arbetsintensiva branscher, bland annat för att täcka värdet av kapitalförslitningen.

Figur 2.6 Förädlingsvärde per anställd (produktivitet) under perioden 1999–2009 fördelat på storleksklass

Källa: SCB – Företagens ekonomi.

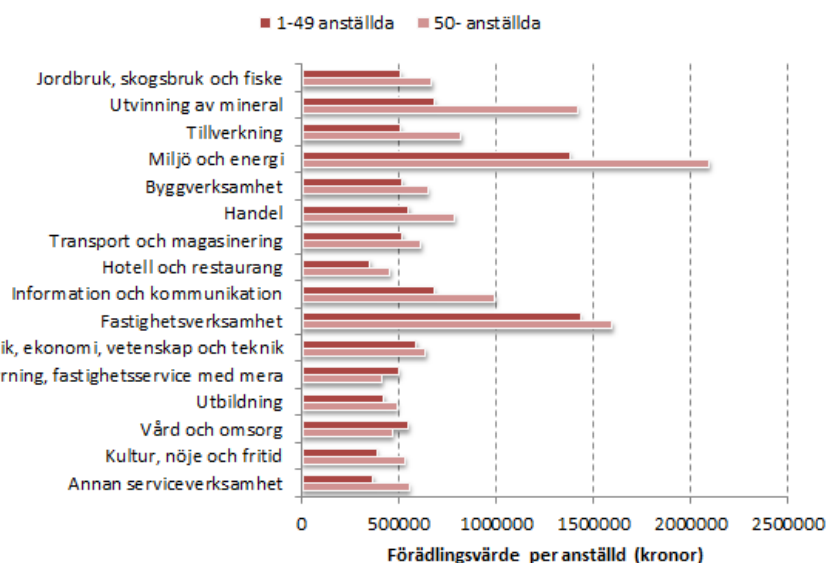
I figur 2.7 visas produktiviteten för företag med 1–49 anställda samt för företag med 50 eller fler anställda i olika branscher. Produktiviteten är som störst i kapitalintensiva branscher såsom *miljö och energi*, *fastighetsverksamhet* och *utvinning av mineral*. Det är även i dessa branscher som de större företagen har betydligt högre produktivitet jämfört med de mindre. De enda branscher där småföretagen hade högre produktivitet år 2009 var *uthyrning och fastighetservice m.m.* samt *vård och omsorg*.

Småföretagen har emellertid ökat sin produktivitet kraftigt inom kapitalintensiva branscher. Småföretag inom *gruvor och mineralutvinningsindustri* (enligt SNI 2002) har ökat sin produktivitet med hela 60 procent under perioden 1997–2007. Även i *byggverksamhet*, *vård och omsorg* samt *transport, magasinering och kommuni-*

kation har produktiviteten ökat starkt. I andra mer arbetsintensiva branscher såsom *juridik, ekonomi, vetenskap och teknik, uthyrning och fastighetservice m.m.* och *utbildning* har produktiviteten ökat som minst under tidsperioden 1997–2007.

Produktivitetens utvecklingen för de större företagen med minst 50 anställda har också varit liknande den för småföretagen uppdelat på bransch. Även bland de större företagen har produktivitetens utvecklingen varit svag inom branscherna *juridik, ekonomi, vetenskap och teknik, uthyrning och fastighetservice m.m.* och *utbildning*, till och med svagare än vad den varit bland småföretagen. Inom branscherna *tillverkning* och *byggverksamhet* så har däremot produktiviteten ökat mer även bland de större företagen.

Figur 2.7 Förädlingsvärde per anställd (produktivitet) år 2009 fördelat på storleksklass

Källa: SCB – Företagens ekonomi.

2.2.6 Export och import

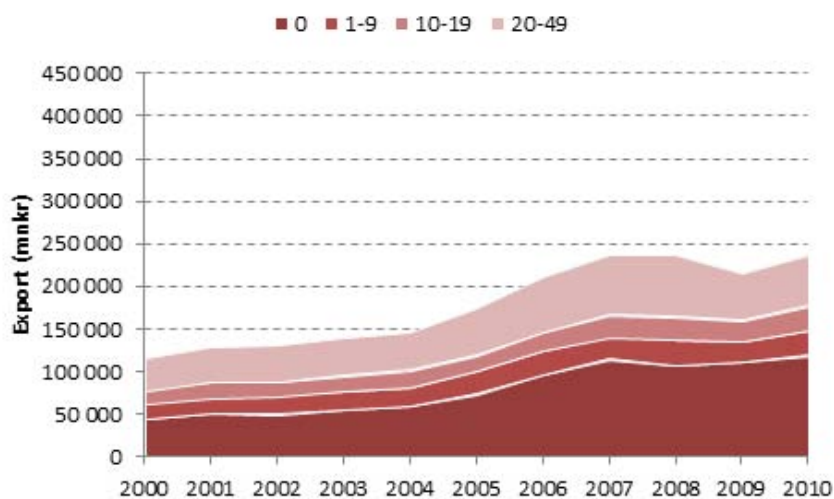
Export och import är absolut mest förekommande i branschen *handel* bland småföretagen. Det är i huvudsak importen som dominerar. Nettohandeln, export minus import, är som mest positiv

inom branscherna *tillverkning* samt *transport, magasinering och kommunikation* (SNI 2002). I de flesta branscher bland småföretagen råder ett negativt handelsflöde med mer import än export.

Handeln har ökat kraftigt bland småföretagen, vilket visas i figur 2.8 och figur 2.9. Exporten har procentuellt sett ökat något mer än importen för småföretagen. Importen har ökat i genomsnitt 9,5 procent årligen för småföretag med 0–49 anställda (3,5 procent för företag med 1–49 anställda). Exporten har ökat i genomsnitt 11 procent årligen för småföretag med 0–49 anställda (7 procent för företag med 1–49 anställda). Ju större företagen är desto mer export och import tenderar man att ha. Utrikeshandeln har emellertid ökat mer bland småföretagen än bland medelstora och stora företag, även när hänsyn tas till företagets omsättning⁴.

Handelsnettot, exporten minus importen, har minskat något under 2000-talets andra hälft. Minskningen beror framförallt på att enmansföretagens import ökat betydligt mer än exporten. Bland företagen med 1–49 anställda har handelsnettot legat relativt stabilt över tid.

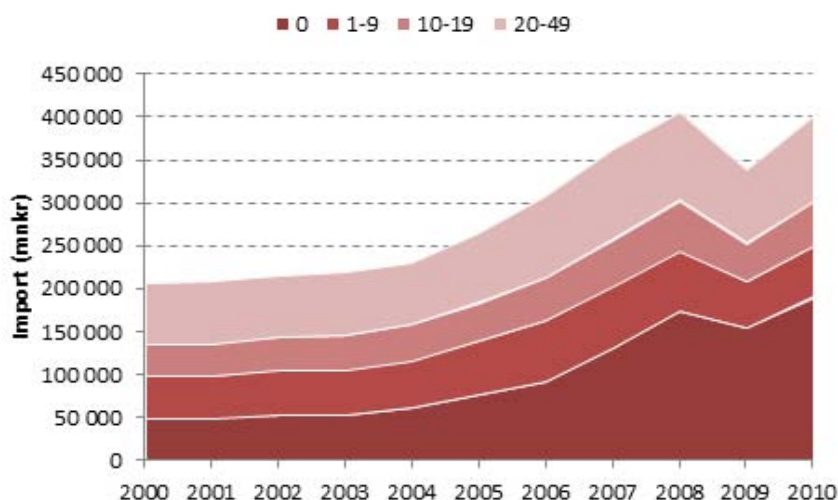
Figur 2.8 Export (miljoner kronor) i småföretag under perioden 1999–2009 fördelat på storleksklass

Källa: SCB –Utrikeshandel med varor.

⁴ Det bör konstateras att *antalet* företag som exporterar har minskat. Mellan 2008 – 2010 var minskningen 5,4%. (ALMI och SCB)

Figur 2.9 Import (miljoner kronor) i småföretag under perioden 1999–2009 fördelat på storleksklass

Källa: SCB–Utrikeshandel med varor.

Exporten och importens andel av omsättningen

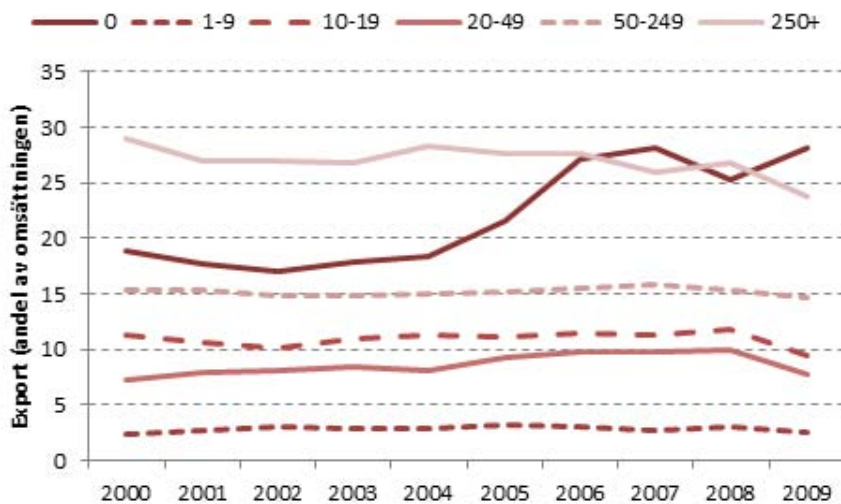
Småföretagens export som andel av omsättningen har ökat något under perioden 2000–2009 (3,8 procent årligen). År 2000 stod exporten för 6,4 procent av omsättningen bland småföretagen, vilket år 2009 hade ökat till 8,5 procent. Som högst var exportens andel av omsättningen åren innan lågkonjunkturen år 2009.

Det motsatta mönstret gäller de medelstora och stora företagen. De medelstora företagen med 50–249 anställda har under perioden minskat sin export i relation till omsättningen med 0,5 procent årligen. Bland de stora företagen med minst 250 anställda har exportens andel av omsättningen minskat med 2 procent årligen under perioden 2000–2009. Även här var den huvudsakliga minskningen under lågkonjunkturen år 2009.

Bland småföretagen har exportens andel ökat något bland företagen med 1–9 anställda och 20–49 anställda, men däremot minskat något bland företagen med 10–19 anställda. Minskningen skedde i samband med lågkonjunkturen år 2009. Det är i huvudsak småföretag utan anställda som ökat sin export i relation till omsättningen. Exporten, som andel av omsättningen, har ökat med 5,4 procent

om året för företag utan anställda under perioden 2000–2009. Att exporten ökat så mycket bland småföretagen utan anställda beror på företagen inom branschen *handel*. Inom denna bransch har exportens andel av omsättningen, bland företag utan anställda, ökat med 34 procent årligen under perioden 2000–2009. Motsvarande ökning går inte att finna inom branschen *handel* bland företagen med anställda.

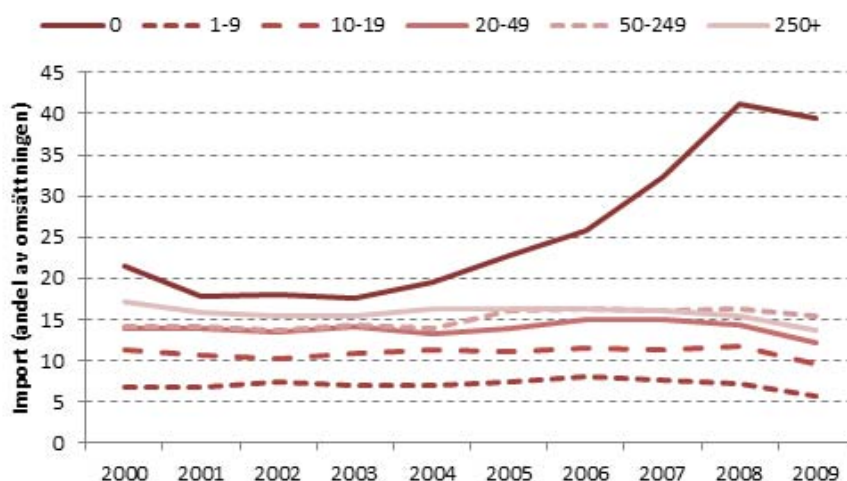
Figur 2.10 Exportens andel av omsättningen under perioden 1999–2009 efter storleksklass

Källa: SCB – Utrikeshandel med varor samt Företagens ekonomi.

Importen, i relation till omsättningen, har minskat för nästan samtliga småföretag, vilket visas i figur 2.11. Småföretagen utan anställda avviker emellertid kraftigt. Det är småföretagen utan anställda inom branschen *handel* som står för den kraftiga ökningen. Importen inom denna bransch har ökat med i genomsnitt 50 procent om året under perioden 2000–2009. Importen har ökat betydligt mer än exporten för företagen utan anställda, och då främst inom branschen *handel*, vilket har medfört att handelsnettot blivit mindre.

Figur 2.11 Importens andel av omsättningen under perioden 1999–2009 efter storleksklass

Källa: SCB – Utrikeshandel med varor samt Företagens ekonomi.

2.3 Företagens syn på konkurrens och tillväxthinder

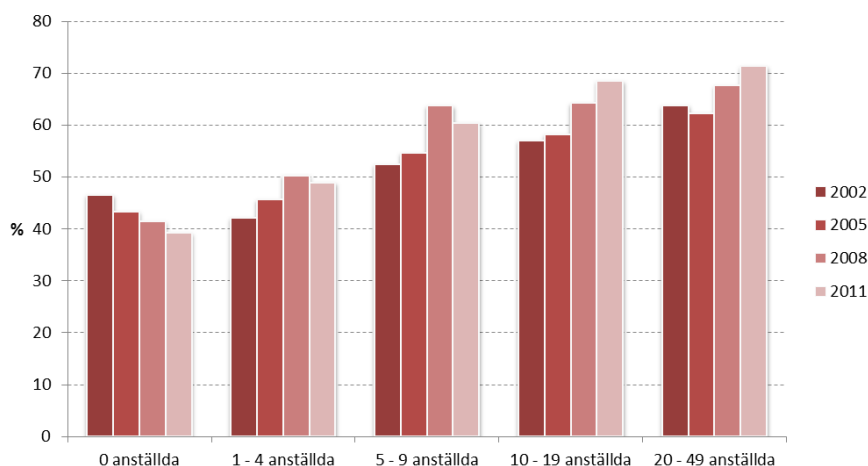
De frågeställningar som behandlas i detta avsnitt rör företagets syn på sin framtida utveckling, vilka hinder som finns mot detta, samt hur konkurrensen har förändrats mellan företag i Sverige och från utlandet, där detta är aktuellt. Ambitionen är framförallt att studera hur uppfattningen i dessa frågor har förändrats över tid. Analysen görs dels fördelat på företagsstorlek, dels fördelat på branschtillhörighet. I fördelningen på storlek finns en egen kategori för företag med 0 anställda, medan data fördelat på bransch avser företag med 1–49 anställda.

2.3.1 Omsättning

Figur 2.12 nedan visar hur många företag som svarat att de tror att omsättningen kommer att öka eller förbättras. Resultatet visar på en tydlig skiljelinje mellan enmansföretag och övriga småföretag, där enmansföretagen får en allt mer negativ syn på framtiden, medan de större småföretagen får en allt mer positiv bild.

Figur 2.12 Andel som tror att företagets omsättning kommer öka/förbättras på tre års sikt fördelat på företagets storlek

Källa: Tillväxtverket/SCB – Företagens villkor och verklighet.

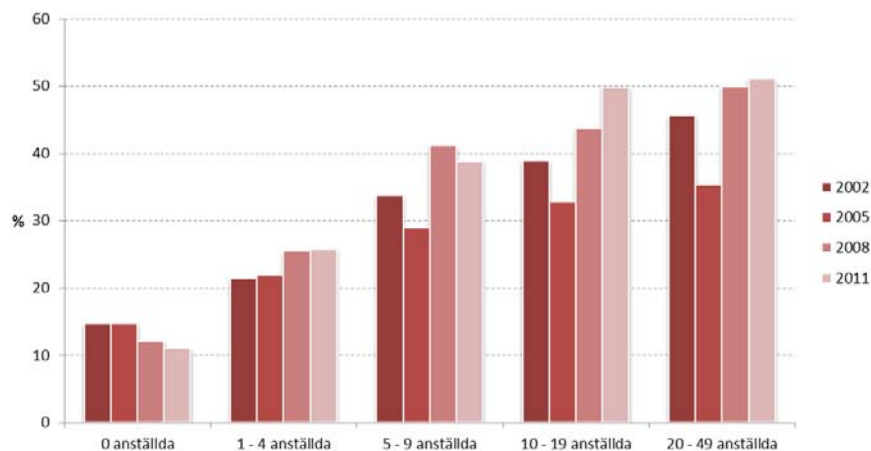
När man gör motsvarande analys fördelat på företagets branschtillhörighet, blir bilden mer tvetydig. Företag som finns inom *byggverksamhet* och *handel* uppvisar däremot en tydlig trend. Dessa har en allt mer positiv syn på hur omsättningen kommer att utvecklas. Företag inom *hotell och restaurang* samt *information och kommunikation* hade även en positiv utveckling under 2002 till 2008, men trenden bröts 2011 då båda branscherna visade en mindre positiv syn på framtiden jämfört med 2008. Den enda bransch med en lägre andel positiva företag 2011 jämfört med 2002 var *juridik, ekonomi, vetenskap och teknik*.

2.3.2 Anställda

Nästa fråga rör uppfattningen om hur man tror att antalet anställda i företaget kommer att utvecklas på tre års sikt. Överlag har småföretagen en positivare syn på framtiden ju större de är mätt i antalet anställda. Företag utan anställda tenderar att ha en allt mer negativ framtidssyn på den egna verksamheten. Resultaten fördelat på företagsstorlek presenteras i figur 2.13. Bilden är relativt lik den

i föregående figur, men man kan se en markant nedgång under 2005 för de lite större småföretagen.

Figur 2.13 Andel som tror att antalet anställda på företaget kommer öka/förbättras på tre års sikt fördelat på företagens storlek

Källa: Tillväxtverket/SCB – Företagens villkor och verklighet.

När man tittar på utvecklingen fördelat på bransch så visar åter *byggverksamhet* på en allt mer positiv framtidssyn under hela perioden. Även företag inom *kultur, nöje och fritid* visar på samma mönster. Branscherna *uthyrning och fastighetservice m.m.*, samt *utvinning av mineral* och *tillverkning* har en betydligt mer positiv syn på framtiden år 2011 jämfört med 2002. Företag inom *information och kommunikation* hade, i motsats till frågan angående omsättningen, en något mer negativ bild 2011 jämfört med 2002. Detta mönster delade de med företag i branschen *försörjning av el, gas, värme och kyla* samt *vatten, avloppsrening, avfallshantering och sanering*.

2.3.3 Tillväxthinder

I undersökningen Företagens villkor och verklighet får företagen ta ställning till om de upplever olika slags hinder vara ”inget hinder”, ”litet hinder” eller ”stort hinder” mot tillväxt. Kategorierna av hinder är: konkurrens, efterfrågan, lönsamhet, lånetillgång, externt ägar kapital, arbetskraft och slutligen, egen tid. De resultat som pre-

senteras nedan är hur stor andel av företagen som upplevde respektive kategori som ett stort hinder.

I figur 2.14 visas andelen som svarat att respektive kategori utgör ett ”stort hinder” mot företagets utveckling. Här visas totalen av alla företag i undersökningen. Man ser att kategorierna egen tid, arbetskraft, samt konkurrens betecknas som stora hinder i jämförelser med övriga kategorier.

Myndighetsregler, efterfrågan samt tillgång till kapital upplevs inte som stora hinder för småföretagen.⁵

Ett av de största hindren är oro för att inte kunna rekrytera arbetskraft med rätt kompetens. Särskilt tydligt är detta inom *utvinning av mineral, tillverkning* samt *byggverksamhet*. Det finns samtidigt en tydlig tendens till att allt färre ser arbetskraftsförsörjningen som ett stort problem⁶.

I motsats till försörjning av arbetskraft upplevs tillgången på kapital som ett mindre problem bland småföretagen, både gällande tillgång till lån och tillgång till externt ägarkapital. Lönsamhet uppges t.ex. vara ett större hinder. Om ett företag uppger att lönsamheten är ett stort hinder mot verksamheten kan förklaringen till detta återfinnas i många av de övriga kategorierna, såsom konkurrens, efterfrågan, lånetillgång, m.m. Branschen *vård och omsorg* förefaller vara den bransch som ser minst hinder i tillgången på kapital. Här kan man emellertid se en trend att det blir allt fler som ser möjlighet till att låna pengar som ett hinder.

Många företag uppger att konkurrensen med andra företag är ett stort hinder. Trenden är också att allt fler ser detta som ett hinder. I kontrast är det relativt få som ser en bristande efterfrågan som ett problem, där företag inom *byggverksamhet* har den mest positiva synen på efterfrågan. En möjlig förklaring till detta mönster skulle kunna vara att konkurrensen framförallt sker på tillgångssidan, dvs. oron ligger huvudsakligen i att inte kunna prestera i förhållande till sina konkurrenter snarare än att kundunderlaget (efterfrågan) skulle försvinna. Hårdast förefaller konkurrensen vara inom *transport och magasinering* samt *handel*.

När företagen får svara på hur de anser att konkurrensen har förändrats förefaller det som om, åtminstone från 2005 och framåt, allt färre anser att konkurrensen har ökat. Undantaget är de största

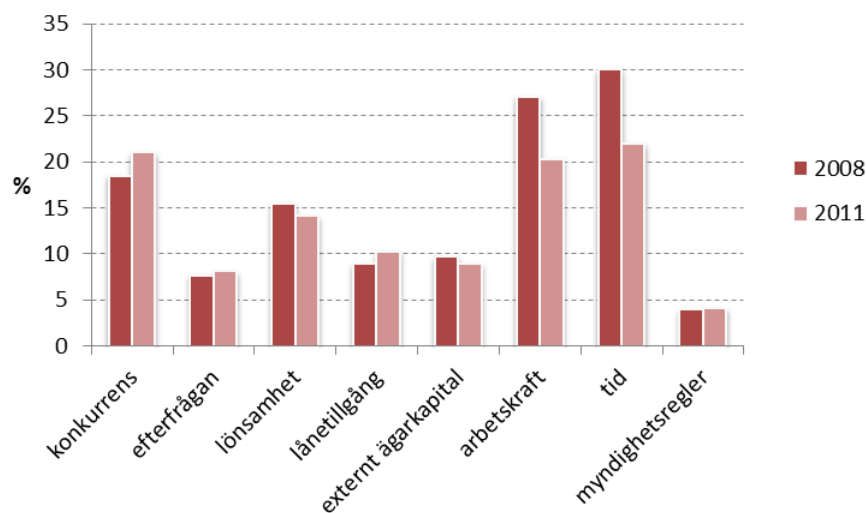
⁵ Utredningens expertgrupp menar att myndighetsreglerna fortfarande är ett påtagligt problem för småföretagen. Undersökningens resultat rörande myndighetsregler kan bero på att respondenterna ställer hindren i relation till varandra.

⁶ Utredningens expertgrupp menar att även om allt färre ser arbetskraftsförsörjningen som ett stort problem, är kompetensbristen inom ett antal branscher stor.

företagen där allt fler anser att konkurrensen ökat. Detta kan förefalla motsägelsefullt med tanke på att allt fler ser konkurrens som ett tillväxthinder. En tolkning kan vara att konkurrensen inte blivit hårdare, men i jämförelse med övriga tillväxthinder så har konkurrensen blivit mer och mer kritisk för företagen. Exempelvis så har tillgången på arbetskraft generellt blivit allt bättre, när detta hinder minskar i betydelse kan företagen istället se ökad konkurrens som ett relativt växande hot.

Sett till resultaten fördelat på bransch följer de flesta ungefär samma mönster. Undantagen är företag inom branscherna *försörjning av el, gas, värme och kyla* och *vatten och avloppsrening, avfallshantering och sanering* samt *vård och omsorg* som snarare anser att konkurrensen blivit hårdare. Företagen upplever generellt att både den svenska och internationella konkurrensen är hårdare ju större företaget är.

Figur 2.14 Andel av företagen med 0–49 anställda som svarat att respektive kategori utgör ett "stort hinder" mot företagets utveckling

Källa: Tillväxtverket/SCB – Företagens villkor och verklighet.

3 It:s roll och betydelse

Regeringens digitala agenda för Sverige¹ framhåller att it:s potential ska tillvaratas för att öka företagens tillväxt, konkurrenskraft och handel. It sägs ha en central roll i de allra flesta företag: för att förenkla och effektivisera verksamheten samt göra den mer öppen och tillgänglig för kunder och leverantörer. Dessutom kan it fungera som motor för att utveckla nya processer, produkter och tjänster. Olika digitala tjänster som ger information och vägledning kan underlätta att starta och driva företag. Dessutom betonas i agendan att små och medelstora företag lättare nå ut internationellt med stöd av it.

Lönsamhet är en förutsättning för hållbart företagande och tillväxt. Många små företag har låg lönsamhet och därmed begränsade möjligheter att investera i it-lösningar, extern kompetens eller egen kompetenshöjning. Samtidigt finns det för många företag potential att förbättra lönsamheten. Ett första steg kan vara att förstå vad det är som driver lönsamheten i företaget. Vilka produkter, tjänster, kunder, leverantörer, processer etc. är lönsamma eller har potential att bli lönsamma? Kanske måste företaget förändra sin affärsmodell för att nå långsiktig lönsamhet och då är it ofta en viktig komponent. Utveckling av it-stöd i kund- eller produktionsprocessen kan vara ett viktigt steg för att förbättra lönsamheten. Användning av internet i marknadsföring och säljverksamhet kan vara avgörande. Oavsett vilka åtgärder som föreslås så måste målgruppens lönsamhet beaktas.

---

¹ It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige, N 2011.12, Näringsdepartementet, dnr. 2011/342/ITP.

3.1 Allmänt om it-användning

It ingår numera som en självklar och integrerad del i den löpande verksamheten vid den absoluta majoriteten av småföretag. I praktiken kommer it in som en grundläggande faktor i så vardagliga aktiviteter som inköp och försäljning. Bland företag som använder en mer avancerad it ingår tekniken även i mer strategiska frågor såsom affärsutveckling, produktutveckling och marknadsföring. Eftersom it är en så inlemmad del i många verksamheter är det kanske inte självklart att exklusivt behandla it-frågor. I de flesta fall framstår it som en helt nödvändig men inte tillräcklig faktor. De tekniska tillämpningarna, infrastrukturen, kommunikationen, systemlösningarna m.m. måste helt enkelt fungera för att verksamheten ska kunna bedrivas.

På en väldigt fundamental nivå finns det ett antal typer av it-system som praktiskt taget samtliga småföretag använder, oberoende av bransch, storlek och geografiskt läge. Det handlar om system för ekonomisk redovisning, ordbehandling och mail samt internetkommunikation för att nå skattekontot och internetbanken.

Av större intresse för utredningen är mer avancerade former av it-användning i småföretagen. Näringsdepartementet och Tillväxtanalys har utifrån frågeställningar i Eurostats statistikundersökningar exemplifierat vad som kan anses utgöra mer avancerad it-användning:²

- Företag som använder automatiserad dataöverföring med kunder och leverantörer.
- Företag vars affärsprocesser är automatiskt länkade till kunder och/eller leverantörer.
- Företag som använder mjukvarulösningar (som CRM-system) för att analysera kundinformation.
- Företag som sänder eller tar emot e-fakturor.
- Företag som tar emot beställningar online.

Som framgår av dessa punkter knyts innehållet i en avancerad it-användning i stor utsträckning till it-systemens kommunikationsmöjligheter.

---

² Tillväxtanalys, Workingpaper/PM2011:36, Stöd för ökad it-användning i småföretag. Definitionerna valdes utifrån policyindikatorer sorterade under Digital Agenda Europe.

En annan faktor som måste framhållas vid en beskrivning av it:s roll och betydelse för småföretagen, är den snabba teknikutvecklingen. Den statistik vi redovisar om småföretagens it-användning omfattar tiden från 2001 till 2011. Även om en stor del av den grundläggande tekniken varit densamma under hela perioden finns helt andra systemtillämpningar i dag än för tio år sedan. Konkret innebär det exempelvis att de frågor som SCB ställer till företagen i sina årliga undersökningar om it-användningen löpande måste revideras och vissa frågor måste även bytas ut. Detta gör att en jämförelse mellan olika tidpunkter inte är helt enkel. En allmän iakttagelse är att tekniken under den studerade perioden blivit relativt sett billigare (pris/prestanda), mer flexibel (mobila lösningar), mer kommunikativt inriktad (sociala media) samt enklare att använda (appar). Vår bedömning är att denna utveckling gynnar verksamheten i det lilla företaget.

Nedan redogör vi kortfattat för ett antal it-relaterade förhållanden som vi menar kan komma att påverka småföretagens it-användning under de närmaste åren.

3.2 Molntjänster

Ett hinder för småföretagens användning av it är de kostnader som ligger i inköp och underhåll av lämplig teknisk utrustning och av programvaror (se kapitel 4 där hinder mot ökad it-användning behandlas). De kostnadsrelaterade hinder som finns mot ökad it-användning i småföretag bör kunna minskas om företagen använder molntjänster. Dels innebär det en påtagligt mindre initial kapitalkostnad, dels baseras prismetoden för molntjänster oftast på ett fast pris per användare och månad, och den bygger på att kunden endast betalar för de tjänster som används. Småföretagens totalkostnader för it bör kunna bli lägre vid användning av molntjänster i jämförelse med mer traditionell it-hantering.

3.2.1 Vad är molntjänster?³

Enligt Cloud Sweden är molntjänster massivt skalbara nätverksburna it-resurser (t.ex. programvara, lokala nätverk, servrar, lagring och annat som förknippas med it) som brukaren efter eget behov kan få tillgång till, anpassa och börja använda och som sedan debiteras per utnyttjad kapacitet.

Molntjänster består av fem viktiga egenskaper, tre tjänstenivåer och tre distributionsmodeller.⁴

Viktiga egenskaper

- **Självservice.** Brukaren kan själv efter behov börja använda och anpassa den typ av tjänst eller kapacitet som behövs (t.ex. fler användare av en projektplats eller mer lagringskapacitet).
- **Nätverksburen.** Tillgången till molntjänsterna sker över nätverk och kan, förutsatt hög anpassning till standarder, användas från de flesta förekommande terminaler (t.ex. mobiltelefoner, bärbara datorer och handdatorer).
- **Flexibel.** Kapaciteten i den använda molntjänsten kan snabbt och enkelt skalas upp eller ner, ofta automatiskt, så att köparen kan få tillgång till så lite eller så mycket kapacitet som behövs.
- **Mätbar.** I molntjänster mäts utnyttjande av kapacitet på lämplig nivå beroende på typ av tjänst (t.ex. lagring, bearbetning, antal användarkonton).
- **Samlade resurser.** Molnleverantörens tekniska plattform är utformad på ett sätt som gör det möjligt att betjäna flera kunder på samma infrastruktur. Kunden har vanligtvis inte har någon kontroll över den exakta lokaliseringen av den tillhandhållna resursen.

---

³ Underlagsmaterialet till detta kapitel är i huvudsak hämtat från rapporter framtagna av Cloud Sweden som är en verksamhetsgren och ett kompetensnätverk inom Dataföreningen.

⁴ Cloud Sweden har anslutit sig till den definition som NIST förespråkar. (NIST, National Institute of Standards and Technology, U.S. Departement of Commerce).

Tjänstenivåer

- **Software as a Service (SaaS)** innebär leverans av färdiga eller konfigurerbara applikationer över internet. Typiska tjänster är Office 365, Google Apps och Salesforce.
- **Platform as a Service (PaaS)** är applikationsplattformar i molnet för användare att installera sina applikationer i. Typiska tjänster är Google App Engine, Windows Azure och Force.com.
- **Infrastructure as a Service (IaaS)** utgörs av it-infrastrukturella tjänster i nätet såsom exempelvis lagring, nätverk och servrar. Typiska tjänster är Amazon Webservices, Windows Azure och Rackspace.

Distributionsmodeller

- **Publikt moln.** Infrastrukturen/it-resurserna som är tillgängliga för allmänheten, ägs och administreras av det företag eller den organisation som tillhandahåller resurserna. Publikt moln är det som oftast förknippas med molntjänster.
- **Privat moln.** Infrastruktur och ingående tjänster drivs exklusivt för ett företag eller en organisation, i motsatt till de flesta molntjänster som levereras från en delad infrastruktur.
- **Hybridmoln.** En sammansättning av två eller flera moln (publika eller privata) som fortfarande opererar som egna enheter men som kan integreras med hjälp av standardiserad (eller proprietär) teknik.

3.2.2 Affärsnyttor som molntjänster ger

I materialet från Cloud Sweden redogörs för ett stort antal affärsnyttor som de anser att molntjänster ger i jämförelse med traditionella it-tjänster. Nedan redogörs för några av dessa.

Kortare Time to market. Affärsvärdet ligger i att molntjänster kan leverera värde tillbaka till verksamheten genom att på ett snabbare och effektivare sätt skapa, driftsätta och administrera tjänster än motsvarande traditionell it. Att implementera en molntjänst handlar om veckor jämfört med månader med traditionell it.

Ökad förändringstakt i verksamheten. Flexibla molntjänster som kontinuerligt utvecklas kommer att kunna ta hand om stora delar av behoven av mer komplexa, specifika och lokala lösningar. Orsaken är att de flesta kunder till molntjänsteleverantörer ofta har likartade behov.

Ökad innovation. Genom att snabbt kunna utvärdera, testa och skala upp olika initiativ, skapas nya möjligheter till innovation. Molnet erbjuder dessutom nya innovativa tjänster som tidigare inte varit möjliga inom traditionella it-tjänster.

Minskade kostnader för it-produktion. En molntjänstleverantör kan erbjuda betydligt lägre kostnader för it-produktion än de flesta företags interna it-enheter och även vad de flesta hosting- eller outsourcingpartners kan erbjuda. Anledningen är de skalfördelar som en molntjänstleverantör får genom att samma resurser i form av hårdvara, mjukvara och personal kan användas för många kunder.

Större andel rörliga it-kostnader. Ett företag ska snabbt kunna anpassa kostnader och produktionsvolym efter konjunkturen. En grundläggande egenskap hos molntjänster är att man enbart betalar för de tjänster som används och att dessa kan anpassas efter kundens behov. Traditionella it-lösningar binder kapital medan finansiering av molntjänster görs via rörliga driftskostnader.

Enklare prismodell och minskad licensadministration. Molntjänster bygger på enkla prismodeller, ofta baserade på ett fast pris per användare och månad, vilket leder till enkel beräkning av kostnaden för tjänsten och minskade kostnader för att administrera licenser.

Nya användarkrav. Många yrkesverksamma har vant sig vid att lösa problem med hjälp av snabb och enkel information och effektivt stöd via molntjänster såsom wikis, sökmotorer, sociala medier och andra applikationer tillgängliga på nätet.

Högre kvalitet. En lokal it-avdelning har bara en kundinstallation att skaffa erfarenhet utifrån. En molnleverantör har kanske hundratal eller tusentals installationer att lära sig ifrån och sprida kostnaderna över. Detta leder till att kvalitén höjs för kunden i jämförelse med en klassisk driftleverans.

Ökad säkerhet. Många mindre och medelstora företag har inte tillgängliga resurser för att kunna uppnå it-säkerhet på högsta nivå. Kostnaderna för många säkerhetsåtgärder är fasta. När många kunder delar på dessa kostnader genom molnleverans så har man råd att applicera även mer avancerade säkerhetsåtgärder.

Ökad mobilitet. Molntjänster är byggda för att kunna nyttjas från en godtycklig webbläsare. Det gör att man kan använda tjänsterna från i stort sett vilken klient som helst, bara man har tillgång till internet.

3.2.3 Affärsrisker med molntjänster

I materialet från Cloud Sweden tas även ett antal affärsrisker med molntjänster upp. Nedan redogörs för dessa.

Operativ kontroll. Det kan finnas lagar och andra regler som ställer krav på att företaget självt ska köra sina program på dedikerade servrar i egna datacentraler. Det kan även finnas krav på att data lagras inom landets gränser, gällande t.ex. personuppgifter och ekonomiska transaktioner.

Immateriella rättigheter. Vissa molnleverantörer gör särskilda anspråk på det som produceras inom ramen för tjänsten. Detta gäller särskilt de tjänster som tillhandahålls gratis. Det är därför viktigt att säkerställa det egna företags immateriella rättigheter till allt material som produceras inom ramen för tjänsten.

Inläsningseffekter. Det företag som avser använda molntjänster bör vara medveten om att det är lika lätt att fastna i ett leverantörsberoende om man gör specifika anpassningar i molnbaserade system som när man gör anpassningar i traditionella system. Affärsmodellen för molntjänster bygger på skalfördelar och likformighet.

Leverantörsberoende. Det finns risk för att företag som levererar molntjänster upphör med detta. Det är därför viktigt att säkerställa äganderätten till, och rätten att använda, sin egen information samt att utarbeta en strategi för leverantörsbyte.

3.3 Närvaro på internet

Ett sätt att stärka konkurrenskraften kan vara att förbättra småföretagens möjligheter att exponera sig externt, både gentemot kunder och leverantörer. Under det senaste decenniet har företagens närvaro på internet blivit en allt vanligare och viktigare metod för att skapa och upprätthålla sådana kontakter.

3.3.1 Egen webbplats

Ett relativt enkelt sätt att informera om företaget och att ha viss kommunikation med kunder och leverantörer är att utveckla en egen webbplats (hemsida). År 2011 hade 56 procent av företagen med 1–4 anställda en egen webbplats⁵. Motsvarande siffra för företag med 5–9 anställda var 67 procent, och med 10–49 anställda 88 procent.

14 procent av företagen med 1–4 anställda gav kunderna möjlighet att lägga beställningar eller göra bokningar på företagets webbplats. Bland företag med 5–9 anställda var motsvarande siffra 19 procent, och med 10–49 anställda 25 procent. (Hit räknas inte beställningar eller bokningar som görs via e-post).

3.3.2 Sociala medier

De senaste åren har systemutvecklingen skapat förutsättningar för helt nya former av mer dialogbaserad marknadsföring genom användandet av sociala medier.

Än så länge verkar dock småföretagen vara något tveksamma till dessa nya kontaktformer. En undersökning pekar t.ex. på att hela 80,9 procent av småföretagen inte använder något socialt medium alls, att 18,6 procent använder Facebook och 0,5 procent Twitter⁶. Även om resultatet bör tolkas med försiktighet kan det ändå ge en fingervisning om att sociala medier förmodligen ännu inte blivit en utbredd marknads- och kontaktkanal för småföretagen.

Vad är sociala medier?

I Wikipedia presenteras denna definition av sociala medier: ”Sociala medier betecknar aktiviteter som kombinerar teknik, social interaktion och användargenererat innehåll. Det kan ta sig uttryck i Internetforum, communities, bloggar, wikier, gruppvara, podradio och artikelkommentarer. Termen används ofta som slagord för sådana tjänster”.

---

⁵ SCB, Företagens användning av IT 2011.

⁶ Undersökningen gjordes 8–11 september 2011 via nyhetstjänsten Visma Infoline. Frågan ”Vilket socialt medium använder du mest i ditt företag?” besvarades av 1 140 personer verksamma i företag med företrädesvis färre än 20 anställda.

I Nationalencyklopedin beskrivs sociala medier som ”samlingsnamn på kommunikationskanaler som tillåter användare att kommunicera direkt med varandra genom exempelvis text, bild eller ljud.”

E-delegationen ringar in begreppet sociala medier genom exempel⁷: ”Sociala medier är ett sätt att kommunicera, skapa relationer, främja dialog och dela kunskap. När vi pratar om sociala medier menar vi till exempel:

- Webbplatser med nyhetskommentarer, länkar, chatt och kommentarfält,
- Facebook, LinkedIn, Twitter, YouTube, Flickr och många andra,
- Bloggar, och
- wikier där användarna hjälps åt att skapa innehållet.”

Affärsnyttor med sociala medier

Även fast användandet av sociala medier ännu inte verkar vara vanligt förekommande bland småföretagen, anses dessa ofta vara den grupp som har mycket att vinna på en sådan användning. Huvudargumentet som framförs är att de nya marknadsföringskanalerna inte innebär några extra kostnader för företagaren, annat än den egna arbetstiden. Många av programvarorna som används tillhandahålls gratis. Småföretagaren slipper därmed de vanligtvis stora ekonomiska utgifter som traditionell reklam utgör.

Sammanfattningsvis bedöms användning av sociala medier kunna bidra till exempelvis följande:

- Stärkt varumärke.
- Exponering av företaget.
- Bättre service.
- Dialog direkt med kunderna.
- Bättre omvärldsbevakning.
- Bidra till affärsutveckling (engagera kunderna), etc.

---

⁷ E-delegationen, Myndigheternas användning av sociala medier, Riktlinjer från E-delegationen, Version 1.0, 2010-12-20.

Problem och risker med sociala medier

En generell aspekt på användningen av sociala medier är tidsåtgången. Sociala medier kräver att småföretagaren aktivt deltar i en löpande dialog med omvärlden. Det är inte meningsfullt att öppna ett företagskonto på Facebook eller starta en blogg och inte själv delta i den debatt som kan uppstå. Detta tar tid som skulle kunna användas för andra frågor inom företaget.

Den vanligaste oron bland småföretag vad gäller sociala medier är att det på nätet uppstår ryktesspridning om företaget eller att det framförs negativ kritik mot företagets produkter och varumärke.⁸ Vissa företag oroar sig för att tappa kontrollen över sitt varumärke genom denna typ av kritik. Ett annat övervägande som företaget måste göra är hur pass öppen informationen ska vara. Det är en avvägning mellan kundens behov av intressant information och konkurrentens möjlighet till insyn i företaget.

3.4 E-handel

För de småföretag som vill effektivisera eller expandera sin verksamhet kan digitaliserade försäljnings- och inköpsprocesser vara av stort intresse. Bland annat ger e-handelslösningar företag tillgång till både nationella och internationella marknader, oavsett verksamhetsort. Enligt Exportrådet är intresset stort bland de mindre företagen för att få stöd och vägledning vid export via e-handel.

Fokus i det senaste statliga programmet till stöd för it i småföretag, Handlingskraft med IT, var införandet av e-faktura och säkra e-handelslösningar (programmet beskrivs närmare i avsnitt 8.1). Utvärderingen⁹ visar att de företag som upplevt störst affärsnytta är de som implementerat en komplett e-handelslösning. Inom målgruppen företag med 1–19 anställda uttrycks stort behov av framtida offentlig satsning till stöd för sådana lösningar.

---

⁸ Svenska Dagbladet 2011-09-12, Småföretagare räds sociala medier

⁹ Tillväxtverket, Programmet Handlingskraft med IT, slutrapport 2010-12-31 med bilagd konsultrapport från Ramböll, Utvärdering Handlingskraft med IT, december 2010.

3.4.1 E-handel inom svensk detaljhandel.

Enligt statistik från Svensk Handel¹⁰ omsatte den svenska e-handeln med *varor* cirka 27,3 miljarder kronor under 2011. Det motsvarar 4,6 procent av den totala detaljhandeln. Det är en ökning med 10 procent sedan 2010. De största varusegmenten är hemelektronik, kläder och skor samt böcker och media. I omsättnings-siffran ingår inte beställning av *tjänster* (t.ex. resor) eller *nedladdningar* (t.ex. musikfiler). Likaså omfattar siffran samtliga företag, småföretag är inte särredovisade.

Statistik från SCB visar att 18 procent av företagen med 10–49 anställda tog emot beställningar via en webbplats under 2010. Värdet av dessa motsvarade 4 procent av de berörda företagens omsättning (statistik för mindre företag saknas).

3.4.2 Export genom e-handel

Den 11 januari 2012 presenterade EU-kommissionen¹¹ ett meddelande om e-handel. Syftet är att utveckla en ”Digital Single Market for e-commerce and online services”. Bland de fördelar som Kommissionen ser med denna marknad nämns att särskilt små och medelstora företag samt mikroföretag får ökade möjligheter. De får tillgång till nya marknader globalt.

I meddelandet prioriteras följande områden:

- Stödja utveckling av lagliga gränsöverskridande online-tjänster,
- förbättra konsumentskydd och ökad information till konsumenter och företag,
- förbättra systemen för betalning och leverans, samt
- förbättra hanteringen av missbruk och olagligt innehåll online.

Kommissionens mål för e-handeln är att fördubbla försäljningsvolymen till år 2015.

Utrikesdepartementet bedriver sedan något år ett arbete till stöd för att främja gränsöverskridande e-handel. Ambitionen är att skapa Europas mest attraktiva förutsättningar för e-handel till

---

¹⁰ Svensk Handel, Så handlar vi på nätet 2011, Företag och konsumenter på en global e-handelsmarknad.

¹¹ European Commission, A coherent framework for building trust in the Digital Single Market for e-commerce and online services, COM(2011) 942 final.

2015. Berörda departement har tillsammans med handeln tagit fram en aktivitetsplan med åtgärder för regeringens fortsatta arbete. Åtgärderna avser för närvarande bl.a.:

- Enhetlig tillämpning av konsumenträttsdirektivet.
- Lagstiftning om alternativ tvistlösning för konsumenter.
- Samlad och lättillgänglig information (nationell och EU-nivå).
- Förenklade regler för e-signaturer.
- Möjlighet för e-handlare att registrera nationella toppdomäner.
- Intensifiera e-handelsarbetet i de externa handelsförhandlingarna.
- Förenkla för kort, internet- och mobilbetalningar.
- Förbättrade system och minskade kostnader för transport och leverans.
- Underlätta gränsöverskridande rättighetsklarering online.
- Motarbeta diskriminering gentemot e-handlare genom t.ex. etableringskrav.

3.5 Offentlig e-upphandling

I Europeiska kommissionens Grönbok om en ökad användning av e-upphandling inom EU från oktober 2010 definieras e-upphandling enligt följande: ”E-upphandling är en övergripande benämning för IKT-baserad – i stället för pappersbaserade förfaranden – kommunikation och behandling i hela upphandlingskedjan. E-upphandling innebär att elektroniska processer införs för att understödja de olika faserna i ett upphandlingsförfarande – offentliggörande av meddelanden om upphandling, tillhandahållande av förfrågningsunderlag, inlämning av anbud, utvärdering, tilldelning, order, fakturering och betalning.”¹²

Den 20 december 2011 tillkännagav EU-kommissionen¹³ att upphandlingsdirektivt från 2004 ska revideras. Några punkter som kommissionen särskilt föreslår, och som berör föreliggande utredning, är bl. a. utvidgning av användandet av elektronisk kommu-

¹² Se Kammarkollegiets webbplats www.upphandlingsstod.se

¹³ European Commission, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Public Procurement, COM(2011) 896 final.

nikation i offentlig upphandling. Det möjliggör väsentliga förenklingar i företagens anbudsgivning. Dessutom föreslås att småföretag ska stimuleras att delta i offentliga upphandlingar genom att dessa uppdelas i mindre enheter och att kraven på finansiell kapacitet hos det företag som lämnar anbud begränsas.

Infrastruktur för elektronisk offentlig upphandling

Kammarkollegiet har enligt sin instruktion (SFS 2007:804) bl.a. till uppgift att utveckla och förvalta ett upphandlingsstöd samt bidra till att hela inköpsprocessen kan genomföras elektroniskt och delta i standardiseringen av processen.

Myndigheten lade nyligen fram en förstudie angående behovet av nationella initiativ för att få en lämplig och effektiv infrastruktur för elektronisk offentlig upphandling¹⁴. Grundfrågan var vilka komponenter som även fortsättningsvis borde tillhandahållas av privata marknaden eller bli föremål för centrala nationella lösningar. Vägledande vid analysen av olika alternativ var, enligt Kammarkollegiet, bl.a. att det ska vara så enkelt som möjligt för anbudsgivare, och då inte minst de mindre företagen, att hitta de affärsmöjligheter som finns och att delta i offentlig upphandling.

Utifrån analysen konstaterar Kammarkollegiet att:

- System och verktyg som stöd för elektroniska upphandlingsprocesser även fortsättningsvis bör anskaffas av de upphandlande myndigheterna på en öppen och konkurrensutsatt marknad. Vissa minimikrav bör emellertid utarbetas och ställas på systemen inom väsentliga områden som t.ex. användbarhet och it-säkerhet.
- En statligt finansierad nationell annonsdatabas bör inrättas i Sverige i likhet med merparten av andra EU-länder. Det ska vara obligatoriskt för upphandlande myndigheter att publicera alla annonser över gränsvärdet för direktupphandling i annonsdatabasen.

Den marknadslösning som föreslogs vad gäller elektroniska upphandlingssystem innebar att anbudsgivaren, t.ex. ett småföretag, möter olika system när de ska utforma anbud till de olika

---

¹⁴ Kammarkollegiet, Framtida arkitektur för e-upphandling, förstudie, 2011-04-18, Dnr 24-2-1811-11.

myndigheternas upphandlingar. I sin analys menade Kammarkollegiet att det i skilda sammanhang har förmodats att detta skulle utgöra ett särskilt problem för småföretag. Men att svenska anbudsgivarna skulle finna det svårt att hantera flera olika system har inte framkommit i någon av de studier som genomförts för att fånga vad anbudsgivarna, och särskilt småföretag, tycker är besvärligt med offentlig upphandling. Om något angivits som problematiskt är det, enligt Kammarkollegiet, i stället att inte alla upphandlande myndigheter övergått till elektroniska förfaranden. Att detta skulle gälla även småföretag vidimeras också av upphandlande myndigheter som har konstaterat att småföretag visar betydligt större intresse för en övergång till elektroniska förfaranden än de större anbudsgivarna.

I en kommentar till förslaget att en statligt finansierad nationell annonsdatabas borde inrättas, ansåg Kammarkollegiet att man i andra europeiska länder ser denna typ av lösningar som ett sätt att underlätta för småföretagen.

I en nyligen av Kammarkollegiet presenterad uppföljning¹⁵ av e-upphandling inom den offentliga sektorn framgår att 56 procent av kommunerna, 50 procent av landstingen och 28 procent av de statliga myndigheterna använder någon form av verktyg för e-upphandling. Den främsta anledningen till att användningen av e-upphandling är lägre bland de statliga myndigheterna är att en stor andel av dem är relativt små. De använder sig i stor utsträckning av de statliga ramavtalen och gör få egna upphandlingar.

I detta sammanhang vill vi också nämna att Kammarkollegiet tagit fram en vägledning som beskriver hur man kan underlätta för mindre leverantörer att delta i offentliga upphandlingar.¹⁶ It-lösningar ingår nästan inte alls i rapportens förslag till åtgärder. Ett it-baserat förslag som tas upp är sådana it-lösningar som ger möjlighet åt företag att kostnadsfritt få kännedom om aktuella och kommande upphandlingar, vilket kan bidra till att fler småföretag väljer att delta i offentlig upphandling. Exempel på denna typ av bevakningstjänster som en myndighet kan erbjuda leverantörer, är att via e-post informera om vilka upphandlingar som kan vara av intresse. Likaså framhålls att skapandet av en öppen offentlig databas med kontraktsvillkor kan underlätta småföretags förberedelser inför nästkommande upphandling. Kammarkollegiet menar

---

¹⁵ Kammarkollegiet, Uppföljning av upphandlande myndigheters användning av e-upphandling 2011.

¹⁶ Kammarkollegiet, Att underlätta för småföretag att delta i offentlig upphandling, 2011:10.

också att en ökad kunskapsnivå hos småföretag om reglerna vid offentlig upphandling kan leda till att fler deltar i upphandlingar. För att öka kunskaperna föreslås att myndigheterna på sina webbplatser hänvisar till Kammarkollegiets webbplats (www.upphandlingsstod.se).

Upphandlingsutredningen 2010

Utredningen behandlar elektronisk upphandling i ett kort avsnitt. Man framhåller att nästan samtliga intressegrupper pekar ut den elektroniska upphandlingen som en viktig åtgärd för att förenkla den offentliga upphandlingen. Upphandlingsutredningen har för avsikt att söka samarbete med Kammarkollegiet, för att analysera om utredningen på något sätt kan bidra till att komma till rätta med de flaskhalsar som hindrar en snabb utveckling av den elektroniska upphandlingen i Sverige.

3.6 E-legitimation

Nuvarande system bygger på att privata aktörer utfärdar e-legitimationer till användare. Offentlig sektor har ramavtal med utfärdarna för att kunna nyttja e-legitimationerna i sina tjänster. Nuvarande ramavtal på området löper ut 30 juni 2012 och det finns inte längre möjlighet att upphandla på det sätt som offentlig sektor har kunnat göra tidigare.

En utredning tillsattes i juni 2010 för att förbereda och genomföra bildandet av en nämndmyndighet för samordning av statens och kommunernas hantering av metoder och tjänster för elektronisk identifiering och signering. Den 1 januari 2011 inrättade regeringen en särskild e-legitimationsnämnd. Enligt sin förordning¹⁷ ska nämnden stödja och samordna elektronisk identifiering och signering (e-legitimationer) i den offentliga förvaltningens e-tjänster. Likaså ska nämnden utveckla specifikationer och liknande krav som ska vara gemensamma för myndigheter under regeringen i deras användning av e-legitimationer. E-legitimationsnämnden är därmed en samordnande myndighet mellan stat och kommun.

---

¹⁷ Förordning (2010:1497) med instruktion för E-legitimationsnämnden.

I det betänkande som utredningen lade fram¹⁸ föreslogs dessutom en ny nationell modell för att använda e-legitimationer. Denna modell, som berör offentlig sektor, kan beskrivas som en infrastruktur (Infrastrukturen för Svensk e-legitimation), som består av de e-legitimationer som godtas (Svensk e-legitimation), en standardiserad lösning för identifiering, i tekniska sammanhang kallad identitetsfederation (Infrastrukturen för identifiering), en tjänst för att underlätta för den som tillhandahåller en e-tjänst att införa funktioner för elektroniska underskrifter (Signaturtjänsten) och ett regelverk för denna infrastruktur.

Den av utredningen föreslagna Infrastrukturen för Svensk e-legitimation har som primär utgångspunkt att tillgodose den offentliga sektorns behov på området. Målsättningen är emellertid att Svensk e-legitimation ska kunna användas även inom den privata sektorn.

En av E-legitimationsnämndens uppgifter är att se till att det finns ett system för offentlig sektor när det gäller e-legitimationer efter det att nuvarande ramavtal har upphört att gälla. Utredningen pekade på att det behövdes en lagändring för att detta skulle vara möjligt. Det nya systemet är naturligtvis avhängigt arbetet med den nödvändiga lagändringen, men nuvarande tidplan är att systemet ska finnas på plats efter halvårsskiftet 2013.

E-legitimationsnämnden har också fattat ett inriktningsbeslut att jobba för att stödja även den privata sektorns användning av e-legitimationer bl.a. genom att möjliggöra för registerhållning och upprättande av lagar, regler och avtal för privata aktörer.¹⁹

Vi gör bedömningen att en lösning av problemen med e-legitimation som även tar hänsyn till småföretagens förutsättningar, är ett konkret sätt för staten att bidra till en enklare vardag för dessa. Kontakter bör upprätthållas mellan organisationer som bl.a. representerar småföretag och E-legitimationsnämnden.

Tillväxtverket har utarbetat en lösning som möjliggör äkthetskontroll av elektroniska underskrifter av olika utländska e-signaturer. Lösningen bör kunna användas när myndigheter handlägger utländska ärenden, exempelvis vid digital offentlig upphandling men även vid annan ärendehantering och bör underlätta för mindre företag.

---

¹⁸ SOU 2010:104, E-legitimationsnämnden och Svensk e-legitimation.

¹⁹ Se www.elagnamnden.se.

3.7 Vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen

Den 1 juli 2010 trädde lagen²⁰ om vidareutnyttjande av handlingar från offentliga myndigheter i kraft. Syftet med lagen är att främja utvecklingen av en informationsmarknad genom att underlätta enskildas användning av handlingar som tillhandahålls av myndigheter.

Småföretagen kan beröras på två sätt. För det första kan ett antal små utvecklingsföretag inom it-området ta fram programvaror för vidareutnyttjande av den offentliga informationen. För det andra kan dessa lösningar bidra till att förenkla för andra småföretag att få tillgång till offentlig information och förbättra deras dialog med myndigheterna. Dessutom belyser hela denna fråga hur ett statligt agerande i bästa fall kan stimulera till en ökad it-användning bland småföretagen.

För närvarande omförhandlas det EU-direktiv (PSI-direktivet, Public Sector Information) som ligger till grund för lagstiftningen²¹. De huvudsakliga ändringsförslagen gäller tre frågor: beräkning av kostnaderna för den information som myndigheten tillhandahåller, åtgärder för att garantera att ett vidareutnyttjande tillåts i alla medlemsländer samt förbättrad nationell tillsynen över tillämpningen av direktivet.

I E-delegationens tilläggsuppdrag (dir. 2010:32) framgår att delegationen ska främja och samordna myndigheternas arbete med att förbättra förutsättningarna för vidareutnyttjande av information från den offentliga förvaltningen. Som en del av detta arbete tar delegationen fram en vägledning för att stötta förvaltningen i att tillgängliggöra information. Vägledningen kommer bl.a. att beröra juridiska avvägningar, hur man kan beskriva vilken information som finns tillgänglig för vidareutnyttjande samt praktiskt tillhandahållande.

Det finns redan nu ett antal offentliga aktörer som gett möjlighet för externa intressenter att vidareutnyttja den offentliga informationen. Trafiklab.se är ett samverkansinitiativ mellan Samtrafiken, Stockholms Lokaltrafik och Viktoriainstitutet som bl.a.

---

²⁰ SFS 2010:566.

²¹ Europeiska Kommissionen, Förslag till Europaparlamentet och Rådets direktiv om ändring av direktiv 2003/98/GE om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn, KOM(2011)877 slutlig.

syftar till att utveckla bättre resetjänster. Stockholms stad ger tillgång till offentliga data på open.stockholm.se.

3.8 Offentliga e-tjänster till småföretag

Det är i första hand Skatteverket, Bolagsverket och Tillväxtverket som har e-tjänster riktade till företag (inte specifikt småföretag). Även andra myndigheter och kommuner tillhandahåller e-tjänster riktade till företag (arbetsgivare). Nedan följer ett antal exempel.

Skatteverket

- Skattekonto
- Skattedeklaration
- Momsåterbetalning inom EU
- Inkomstdeklaration
- Förenklat årsbokslut
- Anmäla behörig person, m.fl.

Bolagsverket

- Sök företagsfakta
- Näringslivsregistret
- Företagsärenden för ombud
- lämna årsredovisning, m.fl.

Webbsidan Verksam.se (Skatteverket, Bolagsverket och Tillväxtverket tillsammans)

- Registrera nytt företag
- Ansök om F-skatt och FA-skatt
- Skapa en affärsplan
- Ändra företagens uppgifter hos Bolagsverket och Skatteverket
- Avveckla företaget
- Kontaktpunkt för tjänstedirektivet

Tullen

- Begäran om klarering
- Deklarera export och import med EDI
- Ändring företagsuppgifter
- Skjutvapendeklaration, m.fl.

Försäkringskassan

Sjukanmäla anställd eller anmäla anställd som är hemma för vårt av barn.

Arbetsförmedlingen

Arbetsgivare kan söka blivande medarbetare i Arbetsförmedlingens CV-databas. Likaså kan arbetsgivare annonsera direkt i Platsbanken om ett ledigt jobb.

Länsstyrelserna

Bevakningsföretag kan ansöka om godkännande av personal samt anmäla personalförändringar.

Privatpersoner, fastighetsägare och företag kan ansöka om bidrag för radonsanering och stöd till solceller.

Kommuner

Flera kommuner har e-tjänster som ger möjlighet att informera sig om olika stadsplanefrågor, t.ex. kartor över detaljplaner och översiktsplaner.

Pågående utvecklingsarbete

Myndigheternas e-tjänster för företag syftar till att förenkla för företagen och minska deras administrativa kostnader. Tillväxtverket mäter årligen dessa kostnader. År 2006 kostade regelverken för företagen 96,5 miljarder kronor. Under perioden 2006–2010 har

administrativa kostnaderna minskat med 7 miljarder kronor eller 7,3 procent.²²

Den 20 oktober 2011 uppdrog regeringen åt ett flertal myndigheter att genomföra insatser för att möjliggöra ett framtida förenklat och minskat uppgiftslämnande.²³ Myndigheternas uppgift var att inom sina respektive verksamhetsområden genomföra en kartläggning av näringsidkares uppgiftslämnande till statliga myndigheter som följer av lag, förordning eller föreskrift. Bolagsverket fick i uppgift att koordinera och leda arbetet. Myndigheten lämnade en lägesrapport av uppdraget den 20 januari 2012²⁴. Av den framgår att en kartläggning kommer att ske dels övergripande över näringsidkares/företags totala uppgiftslämnande, dels djupare i frågan om lämnande av grundläggande uppgifter. Den övergripande nivån syftar till att ge en översikt över uppgiftslämnandet till 14 berörda myndigheter och att få svar på exempelvis när på året uppgifter samlas in från en viss bransch. Den djupare nivån fokuserar på grundläggande uppgifter som flera myndigheter efterfrågar från företag. I denna del ska det gå att avgöra om specifika uppgifter går att återanvända eller dela.

Inom ramen för utvecklingen av e-förvaltningen har regeringen utsett Bolagsverket som ansvarig utvecklingsmyndighet inom området företag och företagande. I en rapport som överlämnades till regeringen den 1 februari 2012²⁵ framgår att webbplatsen www.samt.se möter de servicebehov som finns från företagare i faserna att överväga och starta företag. Men uppföljningar visar också på att stödet till dem som driver och vill utveckla företag har klara brister. Under 2012 kommer större fokus att läggas på att utveckla stödet för dem som driver företag. Likaså kommer vissa resurser att läggas på att prova alternativa sätt att leverera befintliga produkter för att kunna nå fler företagare på ett mer effektivt sätt.

Regeringen tar f.n. fram en ny strategi för e-förvaltningen. Den nya strategin ska sätta upp mål för 2015 och ha en långsiktig vision för 2020. Fokus kommer att inriktas på hur välfärden och det arbete som bedrivs varje dag i skolan, vården, omsorgen och i många företag ska stärkas.²⁶

---

²² www.tillvaxtverket.se

²³ N2011/5884/ENT

²⁴ N2012/311/ENT

²⁵ Bolagsverket, Rapport till Regeringskansliet, Utvecklingsområdet företag och företagande, 1 februari 2012.

²⁶ www.edelegationen.se.

Företagens användning av e-tjänster

Bolagsverket har gjort ett flertal kundundersökningar²⁷ om hur företagen använder de e-tjänster som myndigheten erbjuder. Bland redovisningskonsulter och revisorer uppger ungefär 90 procent att de har kännedom om e-tjänsten för att ”lämna in årsredovisning elektroniskt”. Men det är enbart 1 procent som utnyttjar tjänsten. Många hinder finns. Underskriftshanteringen måste bli enklare. Revisorernas och redovisningskonsulternas kunder saknar ofta e-legitimation och i många fall ligger intresse och datormognad på en låg nivå. Många redovisningskonsulter efterlyser fullmakt att sköta hela processen så att styrelsemedlemmarna slipper använda e-legitimation och byråidentitet med individuell spårbarhet. För att e-tjänsten ska nå genomslag måste det vara enkelt, smidigt och finnas entydig tidsvinst. Processen måste vara smidig i alla led. Det måste vara enklare att använda e-tjänsten än traditionell inlämning. Styrelseledamöterna måste uppleva att det är lika enkelt att skriva under årsredovisningen elektroniskt som att skriva under den på papper.

Dessutom har Bolagsverket²⁸ ett antal e-tjänster för inlämnande av uppgifter för registrering av företag. Tjänsterna vänder sig både till nya företagare och de som vill anmäla ändringar för sitt företag. Tjänsterna kan användas av enskilda näringsidkare, aktiebolag, handelsbolag och ekonomiska föreningar. Användandet av tjänsterna är inte speciellt högt, mindre än 30 procent för alla företagsformer utom för enskilda näringsidkare där antalet elektroniskt ingivna ärende överstiger 50 procent av det totala antalet ärenden för den företagstypen.

Den låga användning kan förklaras med följande tre faktorer:

- Kravet på e-legitimation vid undertecknande upplevs som krångligt. Tekniken är omständlig med legitimation som ska laddas ner på en dator eller på ett USB. Säkerheten kring e-legitimationen är inte heller tillräckligt kommunicerad till användarna. Företagarnas uppfattning är i många fall att det går snabbare att skriva ut papper och underteckna med en penna än att krångla med e-legitimation.

---

²⁷ Bolagsverket, E-räkenskap, Kännedomsundersökning i målgruppen revisorer, november 2008 samt Bolagsverket, E-räkenskap, Kännedomsundersökning i målgruppen redovisningskonsulter, oktober 2008.

²⁸ Nedanstående synpunkter om Bolagsverkets e-tjänster, problem med dem och idéer om lösningar har i mail lämnats av utredningens expert Helene Thorgren, Bolagsverket.

- Regelverket kring företag och företagsregistrering är besvärligt och det är svårt att göra e-tjänster som är tillräckligt enkla. Användaren tvingas till tiotalet ”klick” i e-tjänsten för att lämna ett fåtal uppgifter. Resultatet blir att användaren upplever e-tjänsten som långsam och omständlig.
- Det finns inte tillräckliga incitament för att använda it istället för att lämna in uppgifter den traditionella vägen på papper. Det som myndigheterna marknadsför som tidsvinster är inte tillräckligt för att företagarna ska använda e-tjänsterna.

Lösningen på ovan nämnda problem skulle kunna vara att förenkla lagstiftningen på flera områden. Vidare behövs en snabb och hållbar lösning på e-legitimationsfrågan. I somliga fall skulle det kunna införas lagstiftning om att det är obligatoriskt för företagen att lämna vissa uppgifter till myndigheterna elektroniskt. Nystartade företag skulle med automatik tilldelas en e-brevlåda som alla myndigheter kommunicerar via. En annan möjlighet för att öka användningen av de e-tjänster som myndigheterna erbjuder vore att erbjuda reella fördelar för användarna av tjänsterna. Det kan exempelvis handla om delning av uppgifter mellan myndigheterna samt samordning av tidsfrister och i vissa fall erbjuda längre tidsfrister för exempelvis inlämning av årsredovisning och deklaration om uppgifterna lämnas in elektroniskt.

4 Möjligheter och hinder

Syftet med utredningen är att stärka småföretagens utveckling och konkurrenskraft genom att undanröja hinder mot en ökad användning av it-lösningar.

I avsnitt 2.8 redogörs generellt för svenska småföretags syn på deras utvecklingsmöjligheter och vilka hinder för tillväxt de ser som särskilt besvärande. Underlaget baseras på Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet.

I detta kapitel redogörs för möjligheter och hinder som är förknippade med småföretagens it-användning.

4.1 Möjligheter med it-användning

It kan bidra till småföretagens effektivisering och tillväxt på flera sätt. I KTH-rapporten framhålls fem kritiska fördelar som framgår nedan.

-Tillgång till globala marknader. Globaliseringen har å ena sidan medfört att företag måste konkurrera med ett större antal andra företag. Å andra sidan har företagen möjlighet att enklare komma ut på den globala marknaden. It skapar förutsättningar för småföretag att direkt få tillgång till denna. Dessutom reducerar it kostnaden för gränsöverskridande affärsverksamhet.

-Kostnadssänkningar. En effektiv användning av it kan minska småföretagens operativa kostnader genom att exempelvis effektivisera företagets produktion, dokumenthantering och ekonomiska administrativa rutiner. Även e-handel kan bidra till att effektivisera småföretagets interna och externa processer.

-Förbättrad intern och extern kommunikation. Ökat in- och utflöde av information kan förbättra möjligheterna till omvärldsbevakning och ge nya kunskaper. Kontakter med kunder och leve-

rantörer förbättras och ökar möjligheterna för bl.a. vertikala samarbeten.

-Möjliggör samarbete. It skapar samarbetsmöjligheter och bidrar till mer informationsutbyte med affärspartners. En utvecklad it-användning kan generera en positiv och seriös bild av företaget till omvärlden.

-Driver innovation. Många it-verktyg kan förnya och snabba upp innovationsprocessen, däribland system för computer-aided design, virtual prototyping och product data management.

Förutom ovan punkter som lyfts fram i KTH-rapporten har utredningens expertgrupp tagit upp ytterligare ett par möjligheter. It-stöd möjliggör en bättre kontroll och kunskap om i vilken utsträckning olika delar av verksamheten påverkar företagets intäkter och kostnader. Möjligheter att stärka lönsamheten skapas därmed. It kan också bidra till att nya affärsmodeller skapas och gränser mellan branscher suddas ut.

4.2 Hinder mot att använda it

4.2.1 Hinder enligt forskningen

I KTH-rapporten förs resonemang kring hinder som finns mot ökad it-användning. De hinder som diskuteras utgår främst från befintlig forskning. Nedanstående faktorer lyfts fram.

-It upplevs inte bidra till den egna verksamheten. En anledning för småföretag att inte använda it kan bero på uppfattningen att it inte passar företagets verksamhet och därför inte bidrar till någon nytta.

-Begränsad it-kunskap hos ägaren och anställda. Ägaren och företagsledaren har stor påverkan på it-användningen. Om ägaren inte har kännedom om it:s potential, resulterar det i ett lågt intresse att investera i it-stöd. Dessutom måste det företag som vill införa it ha anställda med rimlig kunskap om hur tekniken kan användas. Det handlar inte om personalens formella it-kompetens utan mer om intresse och förmåga att använda tekniken.

-Avsaknad av it-standarder och it-system som inte är utvecklade för småföretagens behov. Tekniklösningar som används för kommunikation mellan köpare och säljare måste vanligtvis bygga på en någorlunda gemensam teknisk plattform. Rädsla för inlåsnings-effekter i system utvecklade i frånvaro av gemensamma standarder kan minska incitamenten att investera i it-lösningar. Ett stort antal

it-system är också främst utvecklade utifrån de behov som stora företag har. Produkterna är ofta alltför komplexa och dyra för småföretag.

-Kostnader för att utveckla och underhålla it-system. Småföretag uppvisar många gånger motstånd mot att genom lånefinansiering investera i kostsamma och mer avancerade it-lösningar om osäkerhet råder kring avkastningen på investeringen. Istället väljer företagen mindre avancerade lösningar (t.ex. enkel webbplats istället för webbplats med integrerade säkra betalningslösningar). Även kostnader för drift och underhåll kan verka som hinder.

-Begränsad tillgång till internet och bristande interoperabilitet mellan system. Bra internetförbindelser och kommunikationsverktyg till rimliga priser är avgörande för småföretagen. Långsamma internetförbindelser och osäkra dataöverföringar kan medföra att företag avstår från att utveckla it-användningen. Den ökade användningen av exempelvis e-handelslösningar bland småföretagen, understryker behovet av interoperabilitet mellan ett flertal olika e-handelssystem.

-Bristande säkerhet. Vid användning av it för t.ex. ekonomiska transaktioner måste it-stödet vara säkert och tillförlitligt. Tillgång till säkra och tillförlitliga it-system och kommunikationer är också viktigt för att kunna skicka och lagra känsliga uppgifter. Om företagen inte kan erhålla och erbjuda tillräckligt säkra lösningar kan det resultera i bristande förtroende och sämre affärsmöjligheter.

-Rättsliga osäkerheter. Osäkerhet kring vilka rättsliga regler som gäller kan vara ett hinder för handel och transaktioner över landgränserna. Skillnader i t.ex. avtalsrätt och konsumenträtt mellan olika länder kan upplevas som komplexa och avhålla företag från olika former av e-handels- eller e-affärslösningar.

Vid våra intervjuer har ytterligare ett hinder framkommit vilket inte omnämns i KTH:s rapport. Det gäller brist på tid. Att välja, installera och lära sig en ny hård- eller mjukvara kan ta mycket tid i anspråk. Ska småföretagaren dessutom arbeta med aktiv marknadsföring via webbsida och sociala medier tar det än mer tid. Allt detta blir en avvägning gentemot den tid som den traditionella affärsverksamheten i företaget kräver.

Utredningens expertgrupp har i sina diskussioner även påtalat det ansvar som it-företagen har att inte enbart informera småföretagen om de tekniska lösningarna, utan också att förklara affärsnyttan med sina lösningar på ett begripligt sätt.

4.2.2 Småföretagens syn på hinder

I syfte att få en uppfattning om hur småföretagen själva värderar olika hinder som bl.a. relaterar till de hinder som tas upp i KTH-rapporten har utredningen skickat ut frågor till en webbpanel som Företagarna organiserar.

Kort om undersökningen

Webbenkäten gick ut till ca 4 000 företag som ingår i panelen. Resultaten som redovisas här omfattar svar från 1 079 företag, dvs. ungefär 25 procent av panelens totala antal företag.

Av de svarande personerna är knappt 75 procent män och drygt 25 procent kvinnor. Den stora merparten, drygt 95 procent, av de svarande är vd eller ägare.

Företagen som representeras är huvudsakligen företag med 0–9 anställda. Gruppen utgör 75 procent av samtliga företag som ingår i undersökningen (se tabell 4.1).

Tabell 4.1 Fördelning på storleksklass, antal anställda

0 anställda	17 %
1–9 anställda	58 %
10–25 anställda	16 %
26–49 anställda	5 %
Fler än 50 anställda	4 %

Källa: Företagarna.

Den branskmässiga fördelningen framgår av tabell 4.2 nedan. För vissa branscher är antalet företag som ingår mycket lågt.

Tabell 4.2 Undersökningens branschvisa fördelning

Jordbruk, skogsbruk och fiske	2 %
Tillverknings- och utvinningsindustri	20 %
Energi och miljö	5 %
Byggindustri	13 %
Handel	14 %
Transportföretag	3 %
Hotell och restaurang	3 %
Informations- och kommunikationsföretag	12 %

Kreditinstitut och försäkringsbolag	1 %
Fastighetsbolag	1 %
Företagstjänster	19 %
Utbildningsväsendet	3 %
Enheter för vård och omsorg	2 %
Personliga och kulturella tjänster m.m.	4 %

Källa: Företagarna. Branschindelningen grundar sig på den indelning som Företagarna använder sig av i deras undersökningar riktade till webbpanelen.

Branscherna *tillverknings- och utvinningsindustri* samt *företagstjänster* dominerar. Därefter följer *handel, byggindustri och informations- och kommunikationsföretag*. Övriga branscher är relativt lågt representerade.

Företagen som ingår i undersökningen har även angivit hur viktig de anser att it är för företaget. För samtliga svarande är medelvärdet 4,42 på en femgradig skala där fem innebär mycket viktigt.

Undersökningens upplägg och genomförande gör att resultaten bör tolkas med försiktighet. Som vi nämner inledningsvis är det ändå av intresse att få en övergripande indikation på i vilken utsträckning företagen ser de faktorer som ingår i undersökningen som hinder eller inte och hur stora de i så fall upplevs vara.

Undersökningens resultat

Som framgår av tabell 4.3 anser merparten av företagen att de faktorer som ingår i undersökningen utgör hinder.

De tre faktorerna som flest företag angett som hinder är tidsåtgången att installera och lära mig/personalen nya it-system/applikationer (86 procent), tidsåtgången att avgöra vilka it-lösningar som kan bidra till företagets utveckling (82 procent) samt investerings- och driftskostnader för it (80 procent).

Det är ett relativt litet spann mellan de faktorer som flest företag anger som hinder och de som lägst andel företag anser utgör hinder. Bristande it-kompetens är den faktor som lägst andel företag anger som hinder, men det är ändå så många som 71 procent av företagen som angett faktorn som ett hinder. Det gäller både för it-kompetens hos ägaren eller ledningen och bland personalen.

I några fall är det en högre andel av företagen som uppger att de inte har någon uppfattning om en faktor utgör hinder eller inte. Exempelvis har 8 procent svarat att de inte har någon uppfattning om bristande säkerhet i it-system utgör ett hinder. En möjlig anledning till detta kan givetvis vara att frågan om it-säkerhet kan uppfattas vara komplex och att man därför inte har någon uppfattning i frågan. Även huruvida personalens it-kompetens utgör ett hinder eller inte har en relativt stor grupp av företagen svarat att de inte har någon uppfattning om. En tänkbar förklaring är troligen att en stor andel av företagen som ingår i undersökningen är företag utan anställda för vilka personalens it-kompetens inte är relevant.

Tabell 4.3 Andel som uppger att angivna faktorer utgör hinder eller inte.

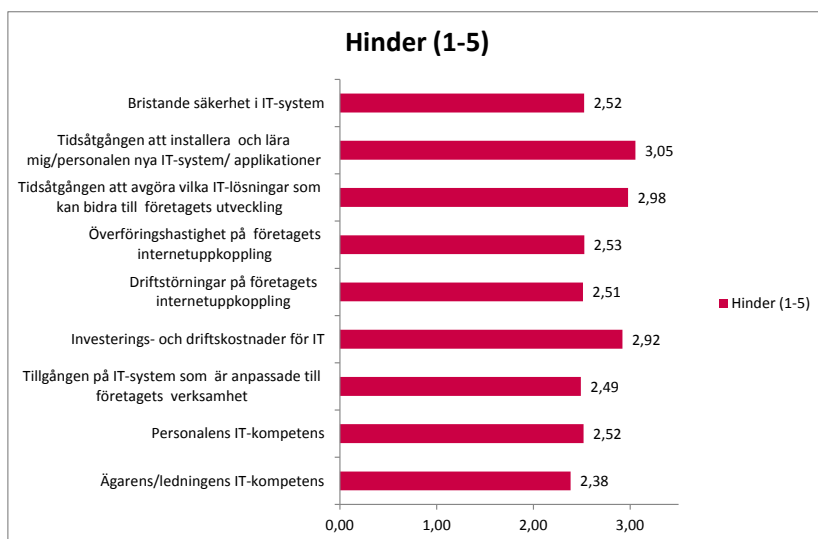
Typ av hinder	Hinder	Ingen uppfattning
Ägarens/ledningens IT-kompetens	71 %	3 %
Personalens IT-kompetens	71 %	7 %
Tillgången på IT-system som är passande till företagets verksamhet	73 %	6 %
Investerings- och driftskostnader för IT	80 %	4 %
Driftsstörningar på företagets internetuppkoppling	79 %	4 %
Överföringshastighet på företagets internetuppkoppling	77 %	4 %
Tidsåtgången att avgöra vilka IT-lösningar som kan bidra till företagets utveckling	82 %	6 %
Tidsåtgången att installera och lära mig/personalen nya IT-system/applikationer	86 %	4 %
Bristande säkerhet i IT-system	78 %	8 %

Källa: Företagarna.

Företagen fick ange i vilken grad de olika angivna faktorerna upplevdes utgöra hinder. En femgradig skala användes. I figuren nedan visas vilket medelvärde de olika faktorerna har fått. Som synes är det inga större skillnader. De flesta har fått medelvärden som ligger runt 2,5. Tre av faktorerna ligger något högre. Högst ligger tidsåtgång att installera och lära nya it-system med medelvärde 3,05. Därefter följer tidsåtgång att avgöra vilka it-lösningar som kan bidra till företagets utveckling (2,98) och investerings- och driftskostnader för it (2,92).

Figur 4.1 Hur stora de olika hindren bedöms vara av företagen

Källa: Företagarna. Företagen har fått ange hur stort de anser varje hinder vara där 1 motsvarar litet hinder och 5 motsvarar stort hinder.

Ägarens eller ledningens it-kompetens är den faktor som lägst andel företag ser som ett hinder. Det är också den faktor som får lägst medelvärde avseende hur stort hindret upplevs vara. I sammanhanget bör noteras att 95 procent av de som besvarat undersökningen är just ägare eller vd vilket kan påverka i vilken utsträckning man väljer att lyfta fram den aktuella faktorn.

Sammanfattningsvis är det främst tre faktorer som i högst utsträckning tycks utgöra hinder. Två av dessa tar fasta på tidsaspekten (tidsåtgången att avgöra vilka it-lösningar som kan bidra till företagets utveckling samt tidsåtgången att installera och lära sig nya it-system och applikationer). Tiden som krävs för att hantera it-frågor tycks uppfattas som en hindrande faktor. Dessa faktorer är delvis relaterade till vilken kunskap om it som finns på företaget. Även kunskapshöjande insatser tar tid i anspråk. Även investerings- och underhållskostnader är en faktor som många lyfter fram som ett hinder.

Undersökningen befäster det faktum att tiden upplevs vara en knapp resurs för småföretagen. Vidare befästs bilden att höga kost-

nader upplevs som ett hinder, något som också KTH-rapporten lyfter fram.

Samtidigt konstaterar vi att samtliga faktorer som ingick i undersökningen ansågs utgöra hinder av flertalet av företagen. Däremot har många av faktorerna graderats som relativt små hinder. Som exempel kan nämnas faktorn driftstörningar på företagets internetuppkoppling som 79 procent av företagen angav som ett hinder. Men nästan hälften av dessa (ca 45 procent) anger att hindret endast utgör en etta eller två på den femgradiga skalan. De tre faktorer som framstår som de viktigaste hindren utifrån undersökningen har gemensamt att flest företag tycks uppfatta de som hinder. Vidare upplevs de som tämligen stora hinder av en större andel av företagen jämfört med övriga hinder. Det gör sammantaget att de sticker ut något.

4.2.3 Hinder som framkommit i fallstudierna

I de intervjuer med företag som ingår i fallstudien (se vidare kap. 9 och bilaga 3) har olika hinder berörts. Det går inte att generalisera utifrån dessa. Som komplement till KTH-rapporten och resultatet av den genomförda webbenkäten kan det ändå vara intressant att kortfattat redogöra för vad som framkommit. Det ska noteras att företagen som ingår i fallstudien är utvalda just på grund av att de på något sätt utvecklat sin it-användning. Hur de väljer att diskutera hinderfrågan kan möjligen skilja sig från hur företag som inte aktivt utvecklat it-användningen skulle beskriva situationen. Det som företagen beskriver som viktiga förutsättningar eller utmaningar kan möjligen för andra företag utgöra konkreta hinder. Som exempel kan nämnas betydelsen av it-kunskap som framkommer nedan. Företagen som anger detta har sett det som en viktig faktor för ett utvecklingsarbete. För ett företag där sådan kunskap saknas kan det innebära att en utveckling av it-användningen aldrig kommer till stånd.

Flera av de intervjuade personerna pekar på att höga investeringskostnader kan innebära ett hinder för utveckling och underhållande av it-lösningar. I några fall lyfts detta upp som särskilt problematiskt för små företag då investeringskostnaderna i relation till omsättningen ofta är betydande.

Tidsaspekten berörs också av vissa intervjupersoner. De menar att alla former av utvecklingsarbete tar mycket tid i anspråk. Små

företag väljer ofta att själva bedriva utvecklingsarbetet vilket kräver kraft och uthållighet.

Att hålla sig informerad om utvecklingen på it-området för att få en uppfattning om dess potential för verksamheten är också en fråga som lyfts fram som betydelsefull. Detta kan relateras till KTH-rapporten som tar upp begränsad it-kunskap som möjligt hinder. Kopplat till detta är också vikten av intresse och engagemang för it-frågor hos ägare och ledning som flera av personerna lyfter fram.

I vissa fall framkommer bilden av att branschanpassade it-system och lösningar går långsamt eller saknas. Detta medför att företaget själv måste lägga tid och resurser på att utveckla system anpassade efter verksamhetens art.

Försvårande regelverk har lyfts fram av ett fåtal personer. Inom jordbruket finns regler som säger att eldrivna maskiner inte får vara nära kreatur. Ett annat exempel relaterat till e-handel rör frågan om konsument- och distanshandelslagstiftning som uppges vara försvårande faktorer. Upplevda problem relaterade till dessa regelverk har också framkommit i det arbete kring gränsöverskridande e-handel som Utrikesdepartementet bedriver.

Flera företag tar upp brister i it-infrastrukturen avseende dess kvalitet och täckning.

5 It- och näringspolitikens omfattning och inriktning

Frågan om ökad it-användning i småföretag är inte enbart en it-politisk fråga. Även näringspolitiska aspekter är relevanta, inte minst mot bakgrund av att syftet med utredningen är att stärka småföretagens konkurrenskraft och utveckling vilket också är en central fråga för näringspolitiken.

Att kort redogöra för mål och inriktning för dessa båda politikområden ger en bild av ramverket inom vilket vi definierar vårt arbete¹.

Även frågan om det offentliga åtagandets omfattning på området framstår som viktigt att redogöra för. En utgångspunkt i detta är hur statens roll är definierad inom it- och näringspolitiken.

5.1 It-politiken

It-politiken är en delmängd av politiken för informationssamhället. Vid sidan av it-politik är även områdena elektronisk förvaltning och elektronisk kommunikation av visst intresse för utredningen. Fortsättningsvis använder vi begreppet it-politik även för frågor som i formell mening hör till elektronisk förvaltning och elektronisk kommunikation.

---

¹ Beskrivningarna utgår från vad som sägs om respektive politikområde i de senaste budgetpropositionerna för utgiftsområdena 22 (Politiken för informationssamhället) och 24 (Näringsliv). Andra källor som har använts är främst propositionen Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället (prop. 2004/05:175), Tillväxtanalys rapport Underlag för IT-politiska insatser – Kartläggning av indikatorer (rapport 2009:15), utredningen Statligt finansierad företagsrådgivning – För fler och växande företag som FBA genomfört på uppdrag av Näringsdepartementet.

Mål

Målet för politiken för informationssamhället är säkra, robusta och lättillgängliga kommunikationer som i första hand tillhandahålls genom effektivt fungerande marknader. Det ska finnas ett stort utbud av tjänster som underlättar vardagen för hushåll och företag i hela landet.

Det it-politiska målet är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter.

Därutöver finns mål för tillgänglighet. Målet är att Sverige ska ha bredband i världsklass samt att alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service. I Bredbandsstrategi för Sverige som regeringen beslutade om 2009 framgår målsättningarna att 2020 bör 90 procent av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. År 2015 bör 40 procent av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. Detta delmål är redan uppnått på nationell nivå.

Det övergripande målet för e-förvaltning är att det ska vara så enkelt som möjligt för så många som möjligt att utöva sina rättigheter och fullgöra sina skyldigheter samt att ta del av förvaltningens service. Arbetet ska inriktas mot tre målbilder: En enklare vardag för företag och privatpersoner, En öppnare och smartare förvaltning som stödjer innovation och delaktighet samt En effektivare offentlig förvaltning.

Inriktning

It-politiken ska bidra till ambitionen att Sverige ska vara ledande vad gäller användning av it för att nå politiska mål för tillväxt i alla delar av landet, social välfärd, demokrati och klimatförbättringar m.m. En viktig aspekt i detta är att medborgare och företag tillvaratar it:s potential och nyttoaspekter.

Hösten 2011 fattades beslut om strategin It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige (dnr. N2011/342/ITP). Agendan är en sammanhållen strategi vars genomförande ska bidra till it-politikens övergripande mål och ger därför en god bild av politikens inriktning.

Den digitala agendan identifierar följande fyra strategiska områden som centrala för att nå it-politikens övergripande mål:

- Lätt och säkert att använda.
- Tjänster som skapar nytta.
- Det behövs infrastruktur.
- It:s roll för samhällsutvecklingen.

Inom varje strategiskt område ingår flera underområden som representerar de sakområden som regeringen aktivt arbetar med.

Utifrån utredningens uppdrag att öka it-användningen i småföretag är delar av den digitala agendan intressant för att ge en bild av politikens ambitioner. Det är främst underområdet Entreprenörskap och företagsutveckling under det strategiska området Tjänster som skapar nytta som är av intresse.

Regeringens ambition är att it:s potential ska tillvaratas för att öka företagets tillväxt, konkurrenskraft och handel. Det omfattar bl.a. att kunna utveckla nya varor och tjänster, förenkla och effektivisera verksamheten med hjälp av tekniken och öka företagets kontaktytor med omvärlden.

Vardags säkerheten pekas ut som ett viktigt område för en bred it-användning i samhället. Användningen av it påverkas delvis av den tillit som finns för tekniken. Om nät- och informationssäkerheten är låg riskerar tilliten att sjunka. Det är därför viktigt att vardags säkerhetskompetensen finns spridd i samhället.

Tillgången till it-infrastruktur och bredband identifieras som en fråga av avgörande betydelse för möjligheten att starta och driva företag i alla delar av landet. När samhället allt mer digitaliseras växer efterfrågan på överföringskapacitet och driftsäkerhet.

I den senaste it-politiska propositionen Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället som regeringen beslutade i juni 2005 (Prop. 2004/05:175) betonas vikten av att skapa ett informationssamhälle som inkluderar alla. Företag, och då främst små- och medelstora företag, uppmärksammas särskilt. Främst lyfts behovet av kompetensutveckling fram för små- och medelstora företag med betoning på småföretag. Regeringen konstaterar att det behövs statligt stöd till kompetenshöjande åtgärder. Vidare ska staten verka för goda infrastrukturella förutsättningar för elektronisk handel och motverka hinder för dess fortsatta utveckling. Staten har enligt propositionen även en pådrivande roll så att tillväxtpotentialen i e-handeln utnyttjas fullt ut. I sammanhanget vill vi poängtera att det är oklart exakt vad som menas med begreppet e-handel. I första hand tycks begreppet avse applikationer inom området elektronisk upphandling.

Offentligt åtagande

Det offentliga åtagandet inom it-politiken är relativt begränsat och fokuserar i första hand på tillgänglighetsaspekter. Inriktningen är att det i första hand är marknadens aktörer som ska tillhandahålla it-infrastruktur av god kvalitet. Som en konsekvens av detta är det främst goda ramvillkor för marknadens aktörer som styr politikens inriktning.

I de fall marknadens aktörer av olika skäl inte bygger ut infrastrukturen kan emellertid staten agera. Regeringen genomför därför olika satsningar på området för bredbandsinfrastruktur. Det handlar om åtgärder för driftsäkra och tillgängliga elektroniska kommunikationer samt satsningar på nyetablering av bredbandsinfrastruktur. Regeringen satsar bl.a. medel inom ramen för Landsbygdsprogrammet för bredbandsutbyggnad inklusive medfinansiering av åtgärder inom programmet.

Hur it *används* i samhället i stort uppmärksammas endast till viss del inom ramen för själva it-politiken. Politikens nya mål och åtagandet av den digitala agendan kan möjligen peka i en riktning som innebär att frågan kan komma att ges ökad vikt. It-politiken kan möjligen komma att få en tydligare pådrivande roll gentemot andra viktiga politikområden för att det nya målet för politiken ska kunna uppnås. Ett något utökat offentligt åtagande kan möjligen bli konsekvensen av detta.

5.2 Näringspolitiken

Inom politikområdet ryms företagsutveckling, främjande av entreprenörskap, innovationsutveckling, regelförenkling, konkurrensfrämjande arbete, turistfrämjande samt immaterial- och associationsrättsliga frågor. Vidare ingår undersökning av och information om landets geologi, mineralhantering, tillstånd och tillsyn enligt minerallagen samt miljösäkring. Därutöver ingår bidrag till forskning och utveckling inom bl.a. metrologi samt bidrag till rymdverksamhet.

Områden som är av särskilt intresse utifrån utredningens uppdrag är främst företagsutveckling, insatser för att stärka innovationskraften och delvis insatser för att förenkla för företagen.

Mål

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag, för att därigenom bryta utanförskapet. De näringspolitiska insatserna ska även bidra till att uppnå målen i EU:s gemensamma strategi för tillväxt och sysselsättning.

Inriktning

Företagsutveckling

Till området företagsutveckling hör frågor om kapitalförsörjning, information och rådgivning samt vissa riktade insatser till särskilda branscher eller målgrupper.

Politiken ska säkerställa att system för kapitalförsörjning fungerar i syfte att främja start av, och tillväxt i företag. Regeringen noterar att brister i dag finns gällande finansiering i företagandets allra tidigaste skeden samt på riskkapitalområdet. Behovet av extern finansiering bedöms vara som störst i samband med företagsstart och i skeden av utveckling och expansion.

Företagens förmåga att tillgodogöra sig och tillämpa ny kunskap anses vara viktigt för företagets konkurrenskraft. Behovet av kunskap spänner över en rad områden. För många små och medelstora företag anses bl.a. tillgången till rådgivning, nätverk och mötesplatser vara av stor betydelse för företagets utveckling. Inom politiken ryms därför rådgivningsinsatser som ett verktyg. Behovet av informations- och rådgivningsinsatser bedöms vara särskilt stort i uppstartsskede och i samband med utvecklingsåtgärder. Rådgivningsinsatserna genomgår en förändring som innebär att den statliga rådgivningen i större utsträckning ska upphandlas på den privata marknaden. Vidare ska rådgivning som sker från företagare till företagare, t.ex. mentorskapsinsatser vidareutvecklas och ges ökad betydelse.

Riktade insatser bedrivs inom ramen för politiken för att under en begränsad tid stödja särskilda grupper av potentiella eller befintliga företagare. Riktade åtgärder omfattar bl.a. företagande inom de kreativa och kulturella näringarna och besöksnäringen. För de kulturella och kreativa näringarna ges särskilt fokus på åtgärder för att främja en ökad internationalisering av företag verksamma inom området.

Innovationsutveckling

Arbetet med att stärka innovationskraften bedrivs på bred front och inte enbart inom ramen för näringspolitiken. För utredningens syfte är det emellertid främst de delar som direkt kopplas till näringspolitiken som är av särskilt intresse.

Insatser bedrivs dels i form av riktade insatser, dels genom insatser av mer generell karaktär.

En stor del av arbetet rör behovsmotiverad forskning och utveckling, kommersialisering av varor och tjänster samt immaterialrättsliga frågor samt utveckling av det svenska innovationssystemet för att möta framtidens utmaningar.

Politiken ska på olika sätt inriktas på att stärka de svenska företagens förmåga att bibehålla en stark position i de globala värdekedjorna. De små och medelstora företagen måste utvecklas i en riktning som gör dem attraktiva som samarbetspartners. Politiken bör också på olika sätt bidra till att de små och medelstora företagen kan stärka sin innovationsförmåga.

Regeringen har inlett ett arbete med att ta fram en nationell innovationsstrategi som ska presenteras hösten 2012. Ett viktigt syfte med strategin är att utveckla innovationsförmågan i det svenska samhället, såväl inom offentlig som privat sektor. Arbetet ska bl.a. beakta de analyser och slutsatser som OECD och EU presenterade under 2010. De små och medelstora företagens innovationsförmåga lyfts fram som en viktig fråga. Likaså lyfts it och internets betydelse för innovation fram.

Förenkling

Ett omfattande arbete bedrivs inom näringspolitiken för att på olika sätt förenkla för företagen. En viktig utgångspunkt för arbetet är det faktum att den allra största delen av företagen är små med begränsade personella och ekonomiska resurser. Det bedöms därför vara angeläget att regler är enkla och att de inte medför onödig administrativ och ekonomisk börda.

En viktig fråga är att förenkla för företagen i deras kontakter med myndigheter.

Offentligt åtagande

Näringspolitiken handlar i första hand om att skapa goda ramvillkor för företagandet i Sverige, men kan också inkludera kompletterande riktade insatser. Med ramvillkor avses olika generella åtgärder som syftar till att göra det enklare och mer lönsamt att starta och driva företag samt att anställa. Särskilt ramvillkoren för de små företagen lyfter regeringen fram som ett viktigt område.

På kapitalförsörjningsområdet ska statens insatser vara marknadskompletterande. Statens åtagande ska därför i första hand begränsas till insatser där marknadens aktörer inte bedöms säkra näringslivets behov av kapitalförsörjning. Regeringen konstaterar bl.a. i budgetpropositionen för 2012 att kapitalförsörjning från privata aktörer i de allra tidigaste skedena är bristfällig.

Staten har en tydlig och motiverad marknadskompletterande roll när det gäller finansiering i tidiga skeden. Tidiga skeden präglas ofta av osäkerhet, värderings- och informationsproblem samt långa ledtider till finansiell bärighet vilket gör att marknaden ofta inte ensamt kan eller vågar gå in med kapital. Samtidigt finns det en samhällsnytta i att ta tillvara och stödja utveckling och kommersialisering av innovativa idéer. Internationella jämförelser visar att det finns relativt gott om statligt och privat riskkapital i Sverige, men i relation till flera andra jämförbara länder är relativt sett mindre kapital allokerat till de allra tidigaste faserna där behovet av statlig marknadskompletterande finansiering är störst. Trenden på senare år är att omfattningen riskkapitalinvesteringar minskat i allmänhet och i investeringar i de tidigaste faserna (sådd- och start-up) i synnerhet².

För att utjämna vissa geografiskt betingade skillnader i företagandets villkor kan företag i mer perifera regioner ta emot olika former av företagsstöd. Dessa åtgärder är en del av den regionala tillväxtpolitiken.

Ett viktigt område inom näringspolitiken är främjandet av företagsutveckling genom informations- och rådgivningsinsatser. Även dessa ska vara marknadskompletterande. Informations- och rådgivningsinsatser i statens regi bör också i ökad utsträckning främja en ökad mångfald inom företagsrådgivning genom utveckling av kundvalssystem.

---

² Se bl.a. statistik från Svenska riskkapitalföreningen, www.svca.se och the European Private Equity and Venture Capital Association, www.evca.eu

5.3 Slutsatser

Det offentliga åtagandet är i första hand inriktat på att säkerställa goda ramvillkor. Om marknadsmisslyckanden föreligger ska eventuella offentliga insatser vara marknadskompletterande. Med detta avses inte minst att offentliga åtgärder inte bör leda till undanträngningseffekter som kan få negativa konsekvenser för aktörer verksamma på den privata marknaden. Inom näringspolitiken är främjandet av företagsutveckling genom informations- och rådgivningsinsatser en viktig aspekt.

I utredningens direktiv nämns två grundläggande principer för det offentliga åtagandet. Dels ska kostnader som normalt anses vara ett ansvar för företagen inte bli en del av det offentliga åtagandet, dels ska det offentliga åtagandet begränsas till åtgärder som motiveras av olika former av marknadsmisslyckanden.

Vi vill i det här sammanhanget erinra om den snabba teknikutveckling som sker och hur det offentliga agerar i omvärlden. Att avvakta och se vilka marknadsmisslyckanden som eventuellt föreligger kan i skenet av detta ibland vara förenligt med vissa risker. Inte minst om andra länder agerar mer proaktivt för att stärka it-användningen bland småföretag. Svenska småföretag riskerar då att förlora i konkurrenskraft. En medvetenhet kring omvärldens agerande är betydelsefull.

6 Offentliga aktörer

Utifrån utredningens uppgift och inriktning tar vi i följande avsnitt upp ett antal offentliga aktörer som genom operativ verksamhet kan vara av betydelse för att öka småföretagens konkurrenskraft och utveckling med hjälp av it.

Även aktörer som inte direkt har till uppgift att främja näringslivets konkurrenskraft och utveckling behandlas. Sådana aktörer kan komma att beröras av våra överväganden då de på olika sätt indirekt kan påverka småföretagens möjligheter att använda it.

Att vi i detta avsnitt avgränsar oss till offentliga aktörer ska inte tolkas som att vi inte anser att även icke-offentliga aktörer kan spela en viktig roll i sammanhanget. Redan i dag sker samarbeten med sådana i olika insatser. Det kan handla om branschförbund, intresseorganisationer, handelskammare men också kommersiella aktörer som på olika sätt kan bidra till utvecklingen.

Genomgången tjänar till att ge en bild av den huvudsakliga karta över offentliga aktörer som utredningen navigerar efter. Aktörer som omnämns här behöver inte nödvändigtvis beröras av överväganden och förslag som vi återkommer till i slutbetänkandet.

Vi noterar emellertid att det i dag inte finns någon central offentlig aktör med uppdrag att följa och främja småföretagens it-användning samt att bygga upp ökad förståelse för teknikens betydelse för småföretagens konkurrenskraft och utveckling.

6.1 Aktörer med verksamhet för näringslivets utveckling

6.1.1 Tillväxtverket

Tillväxtverket är en viktig myndighet för genomförandet av näringspolitiken och den regionala tillväxtpolitiken. I detta ingår även ansvar för relevanta EU-relaterade program.

Myndighetens verksamhet ska bidra till fler och växande företag samt ett hållbart och konkurrenskraftigt näringsliv i alla delar av landet. I syfte att uppnå detta ska Tillväxtverket utveckla och genomföra insatser som främjar entreprenörskap, ökad konkurrenskraft och tillväxt i företag, samt utvecklingskraft i alla delar av landet, med stärkt nationell, regional och lokal konkurrenskraft.

Enligt myndighetens instruktion, Förordning (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket, ska myndigheten verka för att fler och växande företag utvecklas i alla delar av landet. Detta sker bl.a. genom att utforma och genomföra insatser för kvinnors och mäns entreprenörskap och företagande, i syfte att öka företagets konkurrenskraft. Vidare ska myndigheten på ett enkelt och samordnat sätt erbjuda myndighetsinformation som är relevant för företagen och vägleda blivande och redan etablerade företagare till andra myndigheter, organisationer och aktörer som främjar företagsutveckling.

Inom ramen för den regionala tillväxtpolitiken ska Tillväxtverket bl.a. bidra till genomförandet av den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 och bidra till det regionala tillväxtarbetet med utgångspunkt från förordningen (2007:713) om regionalt tillväxtarbete. Myndigheten handlägger även ärenden om vissa regionala företagsstöd och ge information till företag om dessa.

Insatser som myndigheten utvecklar och genomför ska utgå från företagets och företagens behov. Insatserna ska främja goda förutsättningar för företagande inom såväl befintliga näringar som nya och potentiella tillväxtområden.

Tillväxtverket ska även genom verksamheten främja samarbete, samordning, erfarenhetsutbyte och lärande mellan regionala och nationella aktörer av betydelse för företagsutveckling och hållbar regional tillväxt.

Bland de EU-relaterade uppgifterna kan särskilt nämnas rollen som förvaltande och attesterande myndighet för EU:s regionala strukturfondsprogram. Myndigheten ska också samordna genomförandet av de regionala strukturfondsprogrammen med det av Europeiska socialfonden delfinansierade nationella strukturfondsprogrammet för konkurrenskraft och sysselsättning (programområdena kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud). Vidare är Tillväxtverket huvudansvarig i Sverige för delprogrammet Entreprenörskap och innovation inom ramen för EU:s ramprogram för konkurrenskraft och innovation. I detta ingår även att samordna

det svenska nätverket till stöd för små och medelstora företag inom programmet (European Enterprise Network).

Myndigheten jobbar särskilt med företags- och affärsutveckling för små och medelstora företag inom målområdet fler och växande företag som är ett av tre målområden verksamheten indelas i. Här ryms bl.a. olika programsatsningar. Som exempel kan nämnas program för medelstora företag i förändring och produktutveckling av varor och tjänster i småföretag. Vidare finns satsningar som särskilt tar sikte på miljödrivna marknader samt marknaderna för hälsa, vård och omsorg. Inom ramen för det sistnämnda området pågår ett program för pilotsatsning med utvecklingscheckar. Programmet syftar till att ge små företag inom området möjlighet att utveckla en tjänst, ett arbetssätt eller en vara och stimulera till affärsutveckling.

Tillväxtverket och dess föregångare Verket för näringslivsutveckling (Nutek) har ansvarat för genomförandet av de tre nationella it-program som genomförts den senaste tioårsperioden. Senast i raden var programmet Handlingskraft med IT som avslutades 2010. För närvarande pågår inget it-relaterat program inom ramen för myndighetens verksamhet. Det finns inte heller vad utredningen erfar någon kompetensöverföring eller uppföljning av hur it kan bidra eller har bidragit i affärsutvecklingsprocesser av olika slag.

6.1.2 Almi Företagspartner AB

Almi Företagspartner AB ägs av staten och är moderbolag i en koncern med operativ verksamhet i 16 regionala dotterbolag, Almi Invest AB och IFS Rådgivning AB. De regionala dotterbolagen ägs till 51 procent av moderbolaget och till 49 procent av regionala ägare. Dotterbolagens styrelser består av politiker och företagare från regionen. Almi Invest ägs till 100 procent av moderbolaget och IFS Rådgivning ägs till 51 procent av moderbolaget och 49 procent av stiftelsen IFS Rådgivningscentrum. Moderbolagets uppgift är att svara för ledning, samordning, utveckling av produkter och verksamhet samt service i koncerngemensamma funktioner.

Almi är kanalen för näringspolitiska insatser med syfte att främja näringslivets utveckling. Förståelse för företagarens verklighet och regionala förutsättningar är viktiga komponenter för Almis verksamhet. Ofta krävs också både ett nationellt och globalt perspektiv för att bidra till företagets framgång. Almi har en marknads-

kompletterande roll vilket innebär att verksamheten inte ska konkurrera med den privata marknads utbud av tjänster.

Almis verksamhet omfattar lån, riskkapital och rådgivning i företagandets alla faser.

Almi kompletterar marknaden genom att erbjuda riskvilliga lån när ingen annan gör det. Almis roll är att ta lite större risk. Bärkraften i idén och företagets framtidspotential har större betydelse än de reala tillgångarna. Viktigt är också entreprenörens och företagets förmåga att utveckla och ta tillvara idén eller investeringen. För att kompensera för den högre risken och för att inte konkurrera med den privata marknaden tar Almi ut en ränta som är högre än en genomsnittlig bankränta. Almi erbjuder företagslån, mikrolån, finansiering för företag som verkar på internationella marknader samt särskilt anpassade finansieringsformer för innovatörer. Kreditgivning sker i samverkan med andra kreditgivare och bankerna är viktiga samarbetspartners.

Almi Invest är Almis riskkapitalbolag som investerar i svenska företag som står inför en tillväxtfas. Investeringsobjekt är ofta företag i tidiga utvecklingskedan med skalbara affärsmodeller och möjlighet till långsiktig värdetillväxt. Investeringarna görs alltid tillsammans med en partner. Almi Invest består av sex regionalt baserade riskkapitalfonder som förvaltar totalt över en miljard kronor.

Rådgivning utförs av Almis rådgivare eller av externa underkonsulter. Almi bedriver även ett omfattande mentorprogram med ideella mentorer. Kontaktförmedling är en viktig del av rådgivningsverksamheten. Almis verksamhet är regionalt baserad. Utifrån de regionala förutsättningarna och efter bolagets egna resurser varierar erbjudandena inom rådgivning från region till region. Rådgivningen är huvudsakligen indelad i innovations-, nyföretagar- och övrig rådgivning. Därutöver tillkommer mentorer som är ett komplement till ordinarie rådgivning för nya företag och företag i tidiga skeden. Almi arrangerar även seminarier och nätverksträffar. Enligt de senaste ägardirektiven (Ägardirektiv till styrelsen för Almi Företagspartner AB, N2010/2807/ENT) ska Almis regionala dotterbolag i ökad utsträckning än vad tidigare varit fallet upphandla privata konsulter i genomförandet av rådgivningsverksamheten.

Under 2011 uppgick Almis nyutlåning till 2 023 miljoner kronor. Nyutlåningen fördelad på de olika låneprodukterna var:

- Företagslån, 1 926 miljoner kronor.

- Exportlån, 20 miljoner kronor.
- Mikrolån, 17 miljoner kronor.
- Innovationslån, 60 miljoner kronor.

Under 2011 var efterfrågan på rådgivning stor. Antalet företag som tagit del av rådgivningen uppgick till 15 483 stycken. Därutöver deltog 25 501 personer i seminarier. Fördelningen av rådgivningserbjudanden per målgrupp var 50 procent nyföretagande, 26 procent innovation och 24 procent övrig rådgivning. Andelen kvinnor bland rådgivningskunderna var 42 procent.

Under 2012 avser Almi att utveckla sina erbjudanden inom rådgivning på tema Innovativa affärsmodeller där it-kompetens är en viktig del. Under våren 2012 genomförs också en särskild kompetensutvecklingsdag för Almis rådgivare på tema e-handel.

Företag som Almi kommit i kontakt med har i ökad utsträckning efterfrågat it-relaterade insatser. Som exempel kan nämnas sociala medier och e-handel.

6.1.3 Verket för innovationssystem (Vinnova)

Vinnova lyder under Näringsdepartementet och är inom ramen för näringspolitiken central för att främja det svenska innovationssystemet, främst genom att på olika sätt stimulera behovsmotiverad forskning och utveckling.

Enligt instruktionen, Förordning (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem, ska verksamheten främja hållbar tillväxt i Sverige genom att finansiera behovsmotiverad forskning samt utveckla effektiva innovationssystem. Med innovationssystem avses nätverk av offentliga och privata aktörer där ny teknik och kunskap produceras, sprids och används.

Myndigheten ska vidare stärka universitet och högskolor, industriforskningsinstitut, företag och offentliga organisationer i det svenska innovationssystemet och utveckla samarbetet mellan dem. Detsamma gäller för viktiga sektorer i innovationssystemet.

Vinnova har också en roll att sprida information om forskning och innovation till utförare, användare och allmänhet.

Myndigheten ska stimulera internationellt samarbete för att ytterligare stärka svensk forskning och innovation. Myndigheten har en viktig funktion i att främja svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning och utveckling. I uppgiften ingår bl.a. att

sprida information om programmet, samordna det svenska deltagandet samt utvärdera det. Vinnova är också svensk kontaktpunkt för IKT-stödprogrammet inom ramen för EU:s ramprogram för konkurrenskraft och innovation.

Vinnovas verksamhet bedrivs huvudsakligen inom ramen för olika program. Vilka konkreta verksamheter som finansieras beslutas i regel om efter offentliga utlysningar. Besluten grundas på expertbedömningar och förslag från programråd med kompetens inom forskning, företagande och offentlig verksamhet.

För närvarande genomför Vinnova ett tiotal program som på något sätt adresserar små och medelstora företag. För år 2011 uppgick programmets sammanlagda budget till ungefär en kvarts miljard kronor. Flertalet av programmen har en tydlig FoU-inriktning och där målgruppen är relativt nyetablerade företag. Ingen direkt koppling till it-området finns med undantag för programmet VarDagsIT. Det är ett program som ska främja företags utveckling av nya it-lösningar som adresserar hållbarhetsaspekter i privatpersoners vardagsliv. Programmets budget för 2011 uppgick till 13 miljoner kronor. Ett annat program, Produktionslyftet, riktar sig till etablerade tillverkande företag. Syftet är att företag genom programmet på olika sätt ska kunna effektivisera produktionen.

6.1.4 Exportrådet

Exportrådet ägs gemensamt av staten och näringslivet. Förutom en traditionell konsultrull har Exportrådet ett offentligt finansierat uppdrag att främja svensk export och handel. Inom ramen för det statliga uppdraget erbjuds tjänster som är avgiftsfria eller delfinansierade av staten. Exportrådet har 20 regionala exportrådgivare runt om i Sverige som hjälper företag att analysera förutsättningarna för utlandsetablering.

Exportrådet utvecklar för närvarande, tillsammans med Tillväxtverket, en tjänst för småföretags export via e-handel. Tjänsten inriktas på stöd avseende exporttekniska frågor bl.a. kring skatter, tull- och konsumenträttsliga frågor. I ett första steg inriktas verksamheten på framtagande av landguider avseende regelverk och bestämmelser i ett 10-tal länder, framför allt i Östersjöregionen.

Exportrådet ger även allmän rådgivning för grupper av e-handelsföretag och har utbildat samtliga regionala exportrådgivare i frågor som rör e-handel.

6.1.5 Länsstyrelser, självstyrelseorgan och samverkansorgan

I dag ansvarar tre olika organ för tillväxtfrågor på regional nivå: länsstyrelser, självstyrelseorgan och samverkansorgan. Självstyrelseorgan och samverkansorgan tillhör den landstingskommunala sektorn. Självstyrelseorganen och samverkansorganens ansvar för det regionala tillväxtarbetet regleras i lagen (2002:34) om samverkansorgan i länen och i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar i vissa län.

Länsstyrelser ansvarar för frågan i Norrbottens, Västernorrlands, Västmanlands och Stockholms län. Självstyrelseorgan finns i Hallands, Skåne och Västra Götalands län och Gotlands kommun. Samverkansorgan finns i Blekinges, Dalarnas, Gävleborgs, Jönköpings, Kalmar, Västerbottens, Jämtlands, Kronobergs, Södermanlands, Uppsalas, Värmlands, Örebro och Östergötlands län.

De regionala organ som ansvarar för tillväxtarbetet har skyldighet att utarbeta ett regionalt utvecklingsprogram och samordna genomförandet av programmet, löpande följa länets utveckling i förhållande till regionala och nationella mål och följa upp, låta utvärdera och till regeringen årligen redovisa resultaten av det regionala tillväxtarbetet.

I flera län väljer man att förutom de övergripande utvecklingsprogrammen utarbeta s.k. regionala tillväxtprogram. Dessa program är inriktade på tillväxtfrågor ur ett näringslivsperspektiv. Tillväxtprogrammen kan t.ex. innehålla strategier och målsättningar för företagsutvecklingsarbetet i länet.

6.1.6 Kommuner

Kommunerna befinner sig relativt nära det enskilda företaget vilket medför en god bild av de utmaningar och möjligheter som de lokala företagen står inför.

I regel har kommunerna någon form av särskild funktion inom förvaltningen som övergripande arbetar med utvecklings- och tillväxtfrågor, exempelvis kommunledningsförvaltning, tillväxtenhet etc¹.

Att arbeta med näringslivsutveckling i kommunerna är ett frivilligt åtagande. Kommunallagen ger enligt 2 kap 8 § stöd för att

---

¹ Avsnittet bygger huvudsakligen på uppgifter i rapporten Utvecklingskraft i kommuner och regioner – Tillväxtarbete i flernivåstyrningens tidevarv, rapport 2011:01, Tillväxtanalys.

allmänt arbeta med näringsfrämjande insatser; ”kommuner och landsting får genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommunen eller landstinget”. Däremot får kommunerna i normalfallet inte ge stöd till enskilda näringsidkare.

Genom åren har en omfattande praxis utvecklats om vad som ryms inom den kommunala kompetensen när det gäller näringslivsfrämjande verksamhet. Huvudprincipen är att kommunen inom sitt eget territorium har befogenhet att arbeta allmänt med främjandeinsatser för det lokala näringslivet. Exempel på det kan vara att bygga nätverk mellan olika aktörer, initiera olika typer av utvecklings- och tillväxtprojekt i samarbete med näringslivet och andra aktörer, bedriva viss rådgivningsverksamhet och att hjälpa/lotsa företagen att hitta rätt kontakter.

Kommunerna har också genom sina olika uppgifter stor betydelse för näringslivets utvecklingsförutsättningar i en bredare bemärkelse. För utredningens syfte är det emellertid den mer specifika näringslivsfrämjande verksamheten som är av intresse. Här har kommunerna troligen en mycket viktig roll att spela då deras lokalkännedom är stor. Samtidigt har kommuner ofta väl etablerade kontaktytor mot det lokala näringslivet.

Som ett mått på kommunernas näringslivsfrämjande arbete kan nämnas att deras nettokostnader för näringslivsfrämjande åtgärder 2010 uppgick till cirka 1,5 miljard kronor (Kommunernas och landstingens verksamhetsindelade bokslut 2010, OE 30 SM 1101, SCB).

6.2 Övriga aktörer

Ovanstående aktörer har uppgifter som relativt direkt syftar till att stärka företagens utveckling och konkurrenskraft.

Vid sidan av dessa finns aktörer med ansvar för frågor som kan påverka småföretagens möjligheter att använda it i verksamheten, men som inte har några direkta företagsutvecklande uppgifter eller uppdrag. Vidare bedömer vi att det finns anledning att följa utvecklingen av den Digitaliseringskommission som regeringen aviserat i den digitala agendan för Sverige.

6.2.1 Post- och telestyrelsen (PTS)

Post- och telestyrelsen är förvaltningsmyndighet med ett samlat ansvar inom postområdet och området för elektronisk kommunikation. Med elektronisk kommunikation avses telefoni, internet och radio.

Myndigheten ska verka för att målen inom politiken för informationssamhället uppnås. Myndigheten ska, inom ramen för sina uppgifter enligt lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, verka för att de mål som anges i lagen uppnås.

PTS ska identifiera problem och undanröja hinder för en fungerande marknad inom ansvarsområdet. Myndigheten har ett tillsynsansvar och granskar operatörerna med utgångspunkt i bland annat lagar och föreskrifter. Myndigheten har rätt att fatta tvingande tillsynsbeslut (förelägganden) och besluta i tvister mellan operatörer.

PTS ska i sitt arbete alltid utgå från vad som är bäst för konsumenterna. I idealsituationen är det konsumentens aktiva val som styr marknaden. För att det ska kunna ske måste konsumenterna ha tillgång till ett brett utbud av tjänster och god information om vad marknaden erbjuder.

PTS verkar för att användarna ska få tillgång till prisvärda elektroniska kommunikationstjänster med stort urval och god funktion. Arbetet inriktas på att säkerställa att det råder konkurrens mellan leverantörer av tjänster och nät.

Samhället blir alltmer beroende av väl fungerande och säkra elektroniska kommunikationer. PTS verkar för att detta uppnås och bibehålls genom att arbeta med områden som robusthet samt användarens säkerhet och integritet.

När samhället ställer högre krav på den elektroniska kommunikationen än vad marknadens aktörer erbjuder kan PTS finansiera lösningar som tillgodoser samhällets behov. Till exempel finansierar myndigheten tjänster för personer med funktionsnedsättning och åtgärder för att öka robustheten i näten. Vidare kan PTS upphandla telefoni för hushåll och företag och sätter i vissa fall villkor om täckning i samband med att beslut om fördelning av radiofrekvenser till marknadens aktörer.

PTS nuvarande uppdrag innebär att myndigheten är av relativt begränsat intresse utifrån utredningens ändamål. Att säkerställa att grundförutsettningar finns för en väl utbyggd it-infrastruktur av god kvalitet är en viktig bas för företagens möjligheter att använda

it. Frågan ryms emellertid inte inom ramen för vårt uppdrag. Myndighetens arbete med säkerhets- och integritetsfrågor kan emellertid vara av intresse ur ett småföretagarperspektiv.

6.2.2 Aktörer med uppgifter inom e-förvaltningens område

E-delegationen som inrättades 2009 har till uppgift att stärka utvecklingen av e-förvaltningen och skapa goda möjligheter för myndighetsövergripande samordning på området. Delegationen ska också koordinera de statliga myndigheternas it-baserade utvecklingsprojekt samt följa upp dess effekter för medborgare, företagare och medarbetare. Delegationen ska vidare koordinera vissa it-standardiseringsfrågor samt bistå regeringen i det internationella arbetet på området. E-delegationens mandat sträcker sig till och med december 2014.

Kammarkollegiets upphandlingsstöd har till uppdrag att driva utvecklingen av elektronisk upphandling inom offentlig förvaltning. Den långsiktiga målsättningen är en helt obruten elektronisk inköpsprocess från förfrågningsunderlag fram till faktura. Arbetet sker utifrån flera olika infallsvinklar för att på bästa sätt påvisa de effektivitetsvinster som finns att hämta för både upphandlare och leverantörer i användandet av elektroniskt systemstöd för offentlig upphandling. Upphandlingsstödet erbjuder stöd till upphandlande myndigheter, enheter och leverantörer inom området elektronisk upphandling (e-upphandling). I uppdraget ingår också att delta i standardiseringsarbetet inom området elektronisk upphandling. Detta arbete sker i samverkan med Ekonomistyrningsverket och Sveriges Kommuner och Landsting via SFTI (Single Face To Industry).

E-legitimationsnämnden inrättades den 1 januari 2011. Nämndens uppgift är att stödja och samordna offentliga sektorns behov av säkra metoder för elektronisk identifiering och signering. E-legitimationsnämnden är en myndighet som leds av en nämnd där ledamöterna utses av regeringen. E-legitimationsnämndens kansli är organisatoriskt placerat i Skatteverket.

Kammarkollegiets upphandlingsstöd, E-delegationen, E-legitimationsnämnden är av visst intresse då de har uppgifter som syftar till att främja e-tjänster eller mjuk infrastruktur i någon mening. Aktörerna har ingen uppgift att öka småföretagens it-användning. Däremot kan deras verksamhet på olika sätt påverka småföretagens

möjligheter att använda tjänster och mjuk infrastruktur som utvecklas. Det bör därför vara viktigt att hänsyn tas även till småföretagens förutsättningar i det arbete som bedrivs.

6.2.3 Digitaliseringskommission

I Digital agenda för Sverige aviserar regeringen att en Digitaliseringskommission inrättas. Kommissionen ska ha en viktig roll i genomförandet av agendan. En viktig orsak till att en kommission föreslås är att det i dag inte finns någon statlig myndighet med övergripande ansvar för de it-politiska frågorna.

I agendan föreslås Digitaliseringskommissionen i huvudsak ansvara för uppföljning och analys inom de områden som ingår i agendan. Vidare förutses kommissionen få till uppgift att informera och föra dialog om agendan och dess innehåll med relevanta aktörer i samhället. En annan viktig funktion som nämns är att samla aktörer med roller inom specifika intresseområden för att främja samverkan mellan dessa och bidra till samordning av insatser.

Digitaliseringskommissionen ska påbörja arbetet under 2012 och kommer att få formen av en kommitté. Närmare inriktning och uppgifter för arbetet kommer att framgå av utredningsdirektiv.

Eftersom företagens it-användning är en del av den digitala agendan finns det enligt vår mening skäl att överväga på vilket sätt Digitaliseringskommissionen efter dess inrättande kan främja en ökad it-användning bland småföretag.

6.2.4 Universitet, högskolor och industriforskningsinstitut

Trots den avgränsning vi gör i inledningen av detta kapitel väljer vi att kort nämna lärosätena och industriforskningsinstitutet.

Universitetens och högskolornas betydelse för samhället uppmärksammas i många sammanhang. Uppgiften att samverka med det omgivande samhället tillkom den 1 januari 1997 och framgår av högskolelagen (1992:1434). En viktig del av uppdraget för lärosätena är att aktivt verka för att forskningsresultat kommer till nytta, bl.a. genom att främja kommersialisering och överföring av kunskap till näringslivet och samhället i övrigt. Regeringen har i den senaste forsknings- och innovationspropositionen Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50) att ett sådant arbete gagnar

av att lärosätena utvecklas i samverkan med näringsliv och samhällsliv i stort. På så vis kan bl.a. förankring och legitimitet av lärosätenas verksamhet uppnås.

I propositionen konstaterar regeringen också att universitet och högskolor på olika sätt bör arbeta för att bättre förstå de förutsättningar och behov som de små och medelstora företagen har för att på olika sätt komma igång med, eller öka, FoU-relaterad verksamhet.

Lärosätena har bl.a. visat sig vara viktiga för överföring av kompetens till företag genom att studenter erbjuds praktik eller utför examensjobb i företag.

Industriforskningsinstitutens roll är framför allt att bidra till näringslivets konkurrenskraft. En nära samverkan med näringslivet är därför viktig, men också samverkan med lärosätena. Regeringen har i den senaste forskningspolitiska propositionen² betonat att instituten särskilt bör beakta de små och medelstora företagens kompetensbehov. Utifrån utredningens perspektiv är det främst de institut som ingår i Swedish ICT som är intressanta. Swedish ICT samlar de svenska forskningsinstituten inom informations- och kommunikationsteknik (IKT) samt framställer, förädlar och förmedlar forskning till effektivare och kommersialiserad teknik. Swedish ICT har sex dotterbolag: Acreo, SICS, Interactive Institute, Viktoria Institute, Santa Anna IT Research Institute samt Imego. Instituterna kan genom deras verksamhet bidra till utvecklingen av tillämpningar anpassade efter småföretagens behov.

6.2.5 Aktörer som hanterar EU-program av betydelse

De EU-program som bedöms vara av störst intresse (se avsnitt 8.2 där programmets betydelse för it-användningen i företag beskrivs) är de regionala strukturfondsprogrammen, det nationella strukturfondsprogrammet (delområdet kompetensförsörjning som finansieras via europeiska socialfonden) och Landsbygdsprogrammet.

Förvaltande myndigheter är Tillväxtverket för de regionala strukturfondsprogrammen, Rådet för europeiska socialfonden i Sverige (ESF-rådet) för det nationella strukturfondsprogrammet samt Jordbruksverket för Landsbygdsprogrammet. De förvaltande myndigheterna ska bl.a. säkerställa att genomförandet av program-

---

² Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50).

men sker effektivt och i enlighet med gällande regelverk. De ansvarar också för att programmen utvärderas.

De regionala strukturfondspartnerskapen är intressanta i sammanhanget då de har till uppgift att prioritera mellan projekt som berörda förvaltande myndigheter bedömt som valbara efter att ha granskat dem mot det svenska och EU:s regelverk. I partnerskapet ingår förtroendevalda i kommuner och landsting och representanter för länsstyrelser, Arbetsförmedlingen, intresseorganisationer och föreningar samt arbetsmarknadens parter.

Nuvarande programperiod löper till och med 2013. De närmare detaljerna kring nästa programperiod som löper 2014–2020 är ännu inte fastlagda.

7 It-användning i småföretag

7.1 Statistik över it-användning

SCB:s undersökning Företagarnas användning av IT och Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet utgör huvudkällor för innehållet i detta avsnitt¹. Dessutom har relevanta studier från Tillväxtanalys använts som komplettering. Analysen baseras på tre mättillfällen, åren 2002, 2005 och 2011. Enbart i de fall statistiken är relevant och av intresse redovisas statistiken för samtliga år. I de flesta fall redovisas enbart den senaste statistiken då denna är mer tillämplig för bedömningar av framtida it-användning. Den snabba utvecklingen av nya it-tillämpningar gör att statistiken alltid ”släpar efter” den aktuella situationen vad gäller it-användning².

Materialet är indelat i branscher, regionfamiljer och företagsstorlek.

Branschindelningen redovisas enligt svensk näringsgrensindelning, SNI 2002 respektive SNI 2007. Företagen är indelade i följande tio branscher enligt SNI 2007:

1. Tillverkningsindustri.
2. Energi och återvinning.
3. Byggindustri.
4. Handel; serviceverkstäder för motorfordon.
5. Transport- och magasineringsföretag.
6. Hotell och restaurang.
7. Informations- och kommunikationsföretag.

---

¹ Underlagsmaterialet har tagits fram av Analytico Strategisk Samhällsanalys. Enbart delar av underlagsmaterialet redovisas.

² Den principiella skillnaden mellan statistiken i detta avsnitt och SCB:s statistik i kapitel 2, som handlar om småföretagens utveckling, bör framhållas. SCB:s statistik i kapitel 2 bygger på information som företagen enligt lag måste inrapportera till olika myndigheter, t.ex. till Skatteverket. Materialet i detta kapitel bygger på enkäter som SCB och Tillväxtverket skickat till företagare där dessa gör bedömningar rörande sin verksamhet.

8. Finansiell verksamhet.
9. Fastighetsbolag och förvaltare.
10. Andra tjänsteföretag.

Regionfamilj är en geografisk indelning som används för att aggregera data för olika kommuner. Regionfamiljerna har följande indelning:

1. Storstadsregioner
2. Större regioncentral
3. Mindre regioncentral
4. Småregioner – privat sysselsättning
5. Småregioner – offentlig sysselsättning

I vissa fall, där det statistiska underlaget är litet, har regionfamiljerna 3–5 lagts samman för att uppnå statistisk signifikans samt för att undvika att enskilda företag kan identifieras.

Företagens storlek, i form av antalet anställda, är indelad i följande tre grupper:

1. 1–9 anställda.
2. 10–49 anställda.
3. 50–249 anställda.

Företag med 0 anställda har i de flesta fall inte redovisats. För det första ingår denna grupp inte i SCB:s statistik. För det andra skiljer sig inte svaren från denna grupp nämnvärt från gruppen 1–9 anställda i den statistik som redovisas rörande de frågor som vi utreder.

Det finns en hel del problem med att jämföra frågorna över åren. Ett problem är att man ibland har använt olika frågor för olika år och i vissa fall är svarsalternativen förändrade för specifika frågor. Ett annat problem är att man för vissa år har ställt frågor endast till en delmängd av ovanstående företagsstorlekar. Ett ytterligare problem är att det för vissa frågor i SCB:s rapporter finns mycket få svar, vilket gör att säkerheten i underlaget blir sämre. Detta blir särskilt tydligt när man försöker bryta ner svaren på branschgrupp eller enskild regionfamilj. SCB:s undersökning har varje år haft cirka 2 000 respondenter och Tillväxtverkets undersökning har vid varje undersökningstillfälle haft cirka 20 000 respondenter.

Från SCB har statistik använts från följande rapporter som underlag:

- Företagens användning av datorer och Internet 2002.
- Företagens användning av datorer och Internet 2005.
- Företagens användning av IT 2010.

Från Tillväxtverket har statistik använts från följande rapporter:

- Företagens villkor och verklighet 2002.
- Företagens villkor och verklighet 2005.
- Företagens villkor och verklighet 2011.

7.1.1 Användning av datorer och internet

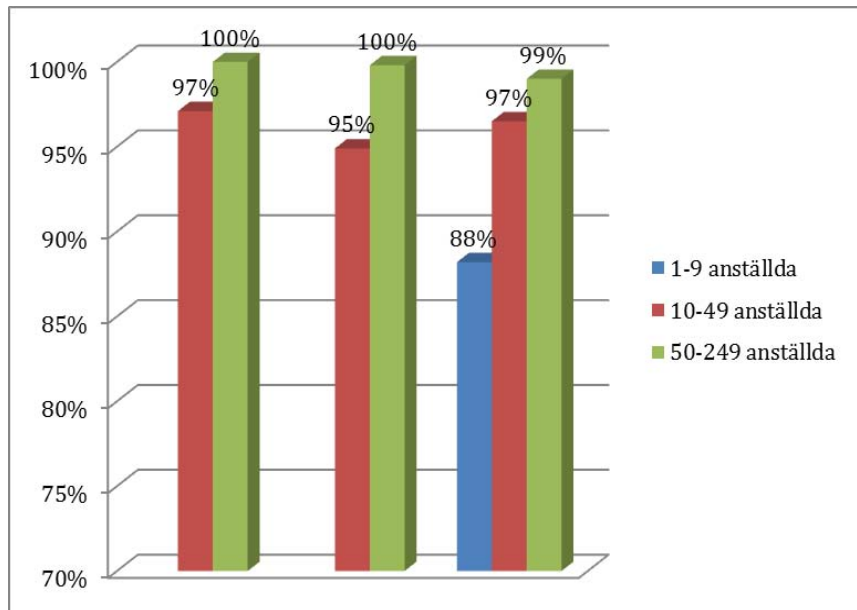
Det är en hög andel av medelstora och stora företag som använder datorer, med en andel på mellan 95–100 procent under en tioårsperiod. Mikroföretagen, dvs. företag med 1–9 anställda är den företagsstorlek som har lägst andel som använder datorer, endast 88 procent för 2010. I fyra av elva branschgrupper använder 100 procent av företagen datorer. Dessa är *energi och återvinning, finansiell verksamhet, fastighetsbolag och förvaltare* samt *it-företag*. *Hotell och restaurang* samt *transport och magasinering* är de branscher som har lägst andel företag som använder datorer, endast 90 respektive 93 procent under 2010.

När det gäller andelen sysselsatta som regelbundet använder datorer i arbetet 2010 ligger *byggindustri, hotell och restaurang* samt *transport och magasinering* lägst (endast 36 procent respektive 49 procent och 55 procent). När det gäller andelen sysselsatta som regelbundet använder datorer i arbetet så ser vi dessutom att företag med 250 anställda eller fler har större andel (78 procent) än företag med 49–250 anställda (71 procent) samt att dessa medelstora företag har större andel än företag med 10–49 anställda (62 procent).

Företag i storstadsregioner har större andel sysselsatta som använder datorer i arbetet än övriga regionfamiljer (71 procent). Företag i större regioncentra har emellertid ungefär samma andel som mindre regioncentra och småregioner (cirka 60–61 procent).

Sammanfattningsvis verkar det finnas en samvariation mellan i hur hög grad företagen och företagens anställda använder datorer och regionstorlek. Ju mindre region desto lägre användande.

Figur 7.1 Företagens användning av datorer per storleksklass. År 2002, 2005 och 2010

Tabell 7.1 Andel sysselsatta som använder datorer i arbetet 2010, per regionfamilj

Region	Storlek	Andel
Totalt	Totalt	66 %
Totalt	10p49 anställda	62 %
Totalt	50–249 anställda	71 %
Storstadsregioner	Totalt	71 %
Storstadsregioner	10–49 anställda	66 %
Storstadsregioner	50–249 anställda	76 %
Större regioncentra	Totalt	60 %
Större regioncentra	10–49 anställda	57 %
Större regioncentra	50–249 anställda	64 %
Mindre regioncentra och Småregioner	Totalt	61 %
Mindre regioncentra och Småregioner	10–49 anställda	57 %
Mindre regioncentra och Småregioner	50–249 anställda	65 %

Äldre statistik från 2002 visar att företag med färre anställda har lägre tillgång till internet än de med fler anställda. Statistiken från 2011 visar att dessa skillnader kvarstår, och att endast 88 procent av företagen med 1–9 anställda har tillgång till Internet och 96 procent av företagen med 10 anställda eller fler.

Tabell 7.2 Andel företag som har tillgång till internet 2011, efter storleksklass

Storleksklass	Andel tillgång
Totalt 1–9 anställda	88 %
1–4 anställda	87 %
5–9 anställda	94 %
Totalt 10 anställda eller fler	96 %
10–49 anställda	95 %
50–249 anställda	100 %
250 eller fler	99 %

7.1.2 Användning av internet för olika syften

Myndighetskontakter och offentliga e-tjänster

Företag med 50–249 anställda har högst andel som använder internet för kontakter med myndigheter (94 procent). Företag med 10–49 anställda har en lägre andel (89 procent) och företag med 1–9 anställda har lägst andel (76 procent). Siffrorna gäller år 2010. Skillnaderna mellan de flesta branscher när det gäller användningen av internet för kontakter med myndigheter har blivit mindre med åren. Under 2010 så är *fastighetsbolag och förvaltare* den bransch som har högst andel (99 procent) och *hotell och restaurang* den med lägst andel (75 procent). Det verkar inte finnas några stora skillnader mellan företags kontakter med myndigheter via internet mellan olika regionfamiljer.

För samtliga e-tjänster så är det en större andel företag med 1–9 anställda som inte känner till e-tjänsten jämfört med företag med 10–49 anställda. En jämförelse mellan åren av e-tjänsterna Skattedeklaration och Näringslivsregistret visar att andelen företag som inte känner till tjänsterna har minskat. Användningen av e-tjänsten Skattedeklaration har 2011 ökat kraftigt jämfört med 2005, från 30 procent till 53 procent för företag med 1–9 anställda. Använd-

ningen av Näringslivsregistret ligger kvar på samma nivå som 2005. Som framgår av nedanstående tabell är det fortfarande 25 procent av de minsta företagen som inte känner till verksamt.se

Tabell 7.3 Företagens kännedom om verksamt.se 2011, per företagsstorlek

Kännedom	Antal anställda	
	1–9 anställda	10–49 anställda
Känner inte till	25 %	21 %
Känner till, men har inte använt	30 %	23 %
Känner till och har använt	31 %	37 %
Använder ofta	12 %	16 %

Automatiserat informationsutbyte och e-handel

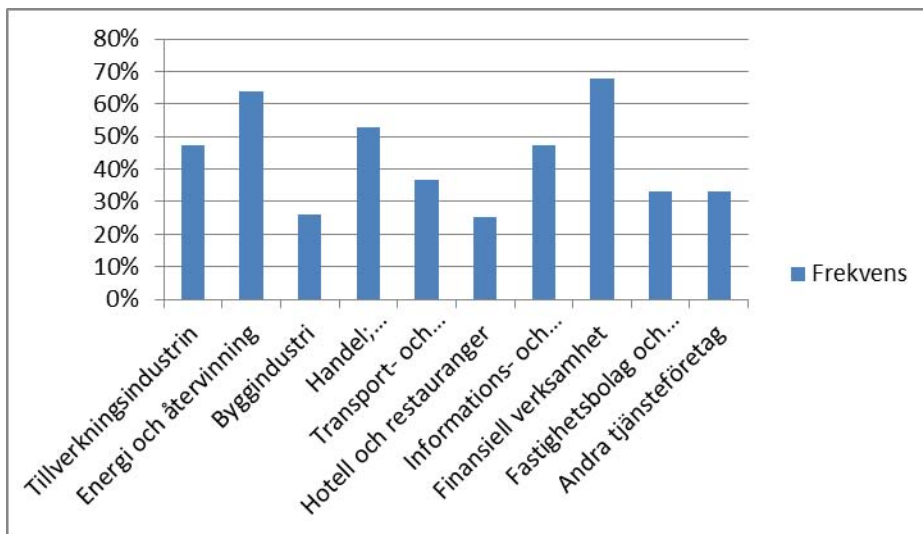
När det gäller användning av ett så kallat automatiserat informationsutbyte (med externa it-system) under 2011, så har företag med 10 anställda eller fler en betydligt lägre andel (43 procent) jämfört med företag med 250 anställda eller fler (83 procent). Det är för år 2010 större skillnader i it-användningen mellan olika branscher jämfört med 2005. Vissa branscher har generellt sett en högre användning. Högst ligger *energi och återvinning* och *finansiell verksamhet*. Vissa branscher har generellt sett en lägre användning. Lägst ligger *byggindustri* och *hotell och restaurang*³. Företag med fler anställda har en betydligt högre användning av ett automatiserat informationsutbyte, oavsett syfte, än företag med färre anställda.

I tabellerna nedan redovisas användningen av automatiserat informationsutbyte i anslutning till tabeller för andra år gällande e-handelsrelaterade områden. Den gemensamma redovisningen beror på att det i praktiken handlar om liknande tillämpningar.

Det finns dessutom skäl till att vid tolkning av nedanstående statistik, hänsyn bör tas till huruvida försäljning via webbplats över huvud taget är möjlig inom respektive bransch.

³ Enligt utredningens expert Lotta Nibell-Keating borde hotell och restaurang särskiljas i redovisningen då hotell rimligen i betydligt större utsträckning nyttjar olika typer av it-system, såsom externa bokningssystem och interna front-officesystem.

Figur 7.2 Företag som använder ett automatiserat informationsutbyte 2010, per bransch

Tabell 7.4 Företag som använder ett automatiserat informationsutbyte med olika syften 2010, per företagsstorlek

Storleksklasser	Skicka betalningsinstruktioner	Skicka beställningar	Ta emot e-fakturor	Ta emot beställningar
totalt	32 %	27 %	22 %	25 %
10-49 anställda	29 %	25 %	29 %	23 %
50-249 anställda	54 %	42 %	32 %	41 %
Storleksklasser	Skicka e-fakturor	Skicka/ta emot produktinfo	Skicka/ta emot transportdok.	Skicka/ta emot data från/till myndigheter
totalt	16 %	25 %	25 %	30 %
10-49 anställda	14 %	23 %	22 %	27 %
50-249 anställda	30 %	36 %	39 %	47 %

Tabell 7.5 Företagens användning av internet för e-handelsrelaterade områden 2005

Typ av användning	Företagsstorlek	
	1–9 anställda	10–49 anställda
För inköp av varor och tjänster	19 %	22 %
För försäljning av varor och tjänster	3 %	4 %
För både inköp och försäljning	9 %	12 %

Tabell 7.6 Företagens användning av internet för e-handelsrelaterade områden 2011

Typ av användning	Antal anställda		
	1–9 anställda	10–49 anställda	50–249 anställda
För inköp av varor/tjänster	61 %	75 %	71 %
För försäljning via egen hemsida	21 %	31 %	32 %
För distribution av varor och tjänster	17 %	24 %	26 %

Några övriga användningsområden av internet

Av nedanstående tabeller framgår att marknadsföring via internet ökat påtagligt under en nioårsperiod.

Tabell 7.7 Företag som använder internet för marknadsföring 2002, per företagsstorlek

Grad av användning	Företagsstorlek	
	1–9 anställda	10–49 anställda
Viss användning	18 %	29 %
Ganska stor användning	9 %	16 %
Mycket stor användning	6 %	9 %

Tabell 7.8 Företag som använder internet för marknadsföring 2011, per företagsstorlek

	Företagsstorlek		
	1–9 anställda	10–49 anställda	50–249 anställda
Andel som använder	48 %	73 %	76 %

Sammanfattningsvis använder företag med 10-49 anställda it betydligt oftare i sin marknadsföring, som ett verktyg i det dagliga arbetet, för utveckling av produkter och tjänster samt för administration jämfört med företag med 1-9 anställda.

Det är generellt sett en högre andel företag med fler anställda som använder internet för både enklare it-användning som marknadsföring och mer avancerad it-användning som e-handel, jämfört med företag med färre anställda.

7.1.3 Samband mellan småföretagens IT-användning och omsättning, marknad och export

De småföretag som använder it, tror i större utsträckning på en ökad tillväxt. De sträcker sig även utanför den lokala och regionala marknaden till den nationella och internationella. Dessutom exporterar de i större utsträckning än företag som inte använder it.

Småföretagen har uppgett om de använder eller inte använder it inom tre områden; it vid inköp av varor, försäljning via webbplats och marknadsföring via webbplats. Vi har även undersökt om det finns något samband mellan dessa uppgifter och omsättningsökning, marknad och export (se tabeller 7.9-7.11)

De företag med 1-9 anställda som på olika sätt använder it ligger mellan 14 till 24 procentenheter högre än de som inte använder it, vad gäller deras *bedömning av omsättningsökningen* under de närmaste tre åren. Företagen med 10-49 anställda som använder it ligger i motsvarande fråga 20-25 procentenheter högre än de som inte använder it.

De företag med 1-9 anställda som på olika sätt använder it ligger mellan 11 till 22 procentenheter högre än de som inte använder it, vad gäller att *nå en nationell och internationell marknad*. Företagen med 10-49 anställda som använder it ligger i motsvarande fråga 11-13 procentenheter högre än de som inte använder it.

De företag med 1-9 anställda som på olika sätt använder it ligger mellan 12 till 18 procentenheter högre än de som inte använder it, vad gäller *export till andra länder*. Företagen med 10-49 anställda som använder it ligger i motsvarande fråga 7-12 procentenheter högre än de som inte använder it.

Det finns alltså ett tydligt positivt samband mellan de småföretag som har en stor it-användning och faktorer som är kopplade till omsättning, marknad och export.

Tabell 7.9 Småföretag som använder eller inte *använder it för inköp av varor och tjänster*. Deras omsättning, marknad och export, 2011. Procent⁴

	Ökning av omsättningen under de närmaste tre åren		Nationell/internationell marknad som huvudsaklig marknad för företagets varor/tjänster		Företag med export	
	1-9	10-49	1-9	10-49	1-9	10-49
Antalet anställda						
Använder it för inköp	57	76	36	33	18	22
Använder inte it för inköp	43	54	19	20	5	9

Tabell 7.10 Småföretag som använder eller inte *använder it för försäljning via webbplats*. Deras omsättning, marknad och export, 2011. Procent

	Ökning av omsättningen under de närmaste tre åren		Nationell/internationell marknad som huvudsaklig marknad för företagets varor/tjänster		Företag med export	
	1-9	10-49	1-9	10-49	1-9	10-49
Antalet anställda						
Använder it för försäljning	67	77	47	37	27	24
Använder inte it för försäljning	48	67	25	26	9	17

⁴ Detta exempel visar hur tabellerna ska läsas. Av tabell 7.9 framgår att 57 procent av företagen med 1-9 anställda som *använder it* för inköp, bedömer att företagets omsättning ökar under de kommande tre åren. 43 procent av företagen med 1-9 anställda som uppgivit att de *inte använder it* för inköp tror på motsvarande omsättningsökning.

Tabell 7.11 Småföretag som använder eller inte *använder it för marknadsföring via webbplats*. Deras omsättning, marknad och export, 2011. Procent

	Ökning av omsättningen under de närmaste tre åren		Nationell/internationell marknad som huvudsaklig marknad för företagets varor/tjänster		Företag med export	
	1-9	10-49	1-9	10-49	1-9	10-49
Antalet anställda						
Använder it för marknadsföring	64	77	35	33	19	22
Använder inte it för marknadsföring	40	52	24	21	7	10

7.1.4 Samband mellan småföretagens it-användning och samverkan

Samverkan mellan småföretag och andra aktörer lyfts ofta fram som ett effektivt sätt att utveckla företaget. Av de tre nedanstående tabellerna (7.12 – 7.14) framgår att företag som använder it för olika ändamål, samverkar i högre utsträckning än de som inte använder it för dessa ändamål.

Av tabellerna framgår också att siffrorna för samverkan generellt inte är särskilt höga. Samverkan i kompetensfrågor tycks dessutom vara betydligt vanligare för småföretagen än samverkan i innovationssammanhang.

Tabell 7.12 Småföretag som använder eller inte använder it för *inköp av varor och tjänster*. Deras samverkan med andra aktörer, 2011. Procent

	Samverkan inom innovation, produktutveckling och FoU		Samverkan inom utbildning och kompetensutveckling	
	1-9	10-49	1-9	10-49
Antalet anställda				
Använder it för inköp	8	7	14	22
Använder inte it för inköp	2	3	8	11

Tabell 7.13 Småföretag som använder eller inte använder it för *försäljning via webbplats*. Deras samverkan med andra aktörer, 2011. Procent

	Samverkan inom innovation, produktutveckling och FoU		Samverkan inom utbildning och kompetensutveckling	
	1-9	10-49	1-9	10-49
Antalet anställda				
Använder it för försäljning	9	9	14	21
Använder inte it för försäljning	5	5	11	19

Tabell 7.14 Småföretag som använder eller inte använder it för *marknadsföring via webbplats*. Deras samverkan med andra aktörer, 2011. Procent

	Samverkan inom innovation, produktutveckling och FoU		Samverkan inom utbildning och kompetensutveckling	
	1-9	10-49	1-9	10-49
Antalet anställda				
Använder it för marknadsföring	8	7	13	21
Använder inte it för marknadsför.	4	3	9	15

7.1.5 Sammanfattning

Samband mellan it-användning och omsättning, marknad, export och samverkan

Företag som använder it i högre grad än företag som inte använder it har en mer optimistisk syn på framtida omsättningsökning, de finns i större utsträckning på en nationell och internationell marknad (i stället för lokal och regional), de har större exportinriktning och de samverkar i högre grad med andra aktörer.

Utifrån materialet är det omöjligt att uttala sig om i vilken riktning orsakssambandet går. I de flesta fall är det förmodligen inte it-användningen som är orsak till att företaget blir med exportinriktat. Rimligtvis är det exportinriktningen som skapar behov av ytterligare it-användning. I realiteten är det kanske en parallell mix av bägge dessa faktorer. Sambanden är emellertid intressanta. It-användningen kan bli en katalysator och ett ”smörjmedel” för ett mer aktivt småföretag.

En generell iakttagelse är att de något större företagen (10–49 anställda) som använder it, alltid har något högre siffror vad gäller omsättning, marknad, export och samverkan än de mindre (1–9 anställda). Utom i ett fall där det motsatta resultatet sticker ut ordentligt. Det gäller hur stor nationell och internationell marknad samt export som de småföretag har vilka använder it för försäljning via hemsida. I detta fall är det de mindre företagen som i större utsträckning än de större har nationella och internationella marknader (47 mot 37 procent) och exporterar (27 mot 24 procent).

Enkel och avancerad it-användning

Flertalet av företagen använder grundläggande it i olika former. Vårt intresse är primärt företag som vill komma vidare och använda en mer avancerad it.

Frågorna som redovisas ovan gällande företagens syn på omsättning, marknad, export och samverkan utgår från tre olika sätt att använda it: it för inköp av varor och tjänster, it för försäljning via webbplats samt it för marknadsföring via webbplats. Det är mycket svårt, och kanske även tveksamt, att klassificera dessa tre användningssätt som enkla eller avancerade.

Försäljning via webbplats bedömer vi vara en något mer utvecklad form av it-användning än enbart marknadsföring via webbplats.

Resultatet av den ovan nämnda statistiken tyder därmed på att de företag som har en mer utvecklad it-användning samtidigt har högre siffror gällande omsättning, marknad, export och samverkan än de som använder enklare it.

Skillnader mellan småföretag och medelstora företag

När det gäller småföretag och medelstora företag så finns det stora skillnader avseende både tillgång till och användning av it. Positivt är den höga andel av samtliga småföretag och medelstora företag som använder datorer. Företag med 1–9 anställda har emellertid en betydligt lägre andel datoranvändare jämfört med större företag. Företag med 10–49 anställda har också en lägre andel jämfört med företag med 50–249 anställda.

Företag med fler anställda har generellt större användning av Internet för olika syften och en snabbare uppkoppling till internet än mindre företag. Företag med 10–49 anställda använder oftare it som ett verktyg i det dagliga arbetet än företag med 1–9 anställda. Företag med fler anställda har totalt sett en högre andel som använder internet för att ha kontakt med myndigheter via olika e-tjänster. Dessa företag har också en betydligt högre andel som använder automatiserat informationsutbyte med andra aktörer, i jämförelse med företag med färre anställda.

Skillnader mellan olika branscher

Även när det gäller olika branscher så finns det stora skillnader avseende tillgången till och användningen av it. Det finns några branscher som t.ex. *transport och magasinering*, *byggindustri* och *hotell och restaurang* som har en låg andel vad gäller tillgång till internet och tillgång till snabba anslutningar för internet. Inom dessa branscher är det också en lägre andel företag som använder datorer, lägre andel sysselsatta som använder datorer i arbetet samt en lägre andel företag som använder ett automatiserat informationsutbyte med andra. Vissa branscher som *finansiell verksamhet*, *energi och återvinning* och *it-företag* har mycket höga andelar inom motsvarande frågeställningar.

Skillnader mellan olika regionfamiljer

Det finns även några skillnader bland företag inom olika regionfamiljer. Det verkar t.ex. som om företags användning av datorer i storstadsregioner totalt sett är något högre än i mindre regioncentra och småregioner. Företag i större regionfamiljer har även en högre andel sysselsatta som använder datorer i arbetet. Företag i storstadsregioner har oftare snabbare uppkopplingar till internet än i större regioncentra och mindre regioncentra och småregioner.

7.2 It-användning i de gröna näringarna

Statistiken som SCB och Tillväxtverket tar fram exkluderar bransch-koden Jordbruk, skogsbruk och fiske i vilken näringsverksamhet tillhörande de gröna näringarna⁵ ingår. Totalt finns ca 240 000 företag registrerade inom näringarna jordbruk, skogsbruk och fiske. För att på något sätt belysa dessa företags it-användning har LRF ombetts inkomma med uppgifter vilka redogörs för nedan⁶.

Det finns ingen egentlig statistik att tillgå över i vilken omfattning företagen inom de gröna näringarna använder it. Avsnittet belyser därför med hjälp av exempel hur it används inom olika områden.

Av de uppgifter utredningen har fått konstaterar vi att it-infrastrukturen tycks utgöra en viktig faktor för företagens möjligheter att använda it. Förklaringen är sannolikt att företagen finns lokaliserade i lands- och glesbygdsområden där kostnaderna för att bygga ut it-infrastrukturen är som högst. Brister i överförings-hastighet och nätens tillförlitlighet kan därför troligen vara återkommande problem för många av dessa företag. Landsbygdsprogrammet har i årets budgetproposition förstärkts med 300 miljoner kronor till och med 2014. Syftet är att därigenom ytterligare öka tillgängligheten till bredband på landsbygden.

Bristande it-mognad och kunskapsnivå tycks också i vissa fall utgöra visst hinder för en ökad it-användning.

---

⁵ Enligt LRF avses med de gröna näringarna verksamheter med bas i jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö. Enligt definitionen driver lantbrukarna en lång rad verksamheter på sina gårdar. Många är kombinationsföretagare med intäkter från jordbruk, skogsbruk och andra verksamheter.

⁶ Hela avsnittet bygger på uppgifter som utredningen erhållit från LRF samt i vissa delar från Svensk Mjölk.

Som framgår av exemplet mjölkföretag finns inom detta verksamhetsområde relativt väl utvecklade it-system som underlättar styrning av produktion etc. Bilden tycks delvis vara en annan inom övriga verksamhetsgrenar.

Noterbart är att från och med 2012 kan ansökningar om jordbruksstöd enbart göras elektroniskt över internet via det s.k. SAM-internet.

Exemplet mjölkföretag

Mjolkproduktion är en av de viktigare sektorerna inom de gröna näringarna. Mjolkföretagen stod 2010 för flest årsverken, 9 000, av samtliga näringar. Näst efter skogsbruket står mjölkföretagen för den största omsättningen, drygt 8,5 miljarder.

De cirka 5 000 svenska mjölkföretagen blir allt mer beroende av och utnyttjar i allt högre grad it för styrning och övervakning samt för kommunikation med omvärlden. Mjolkföretagen utnyttjar en stor mängd information runt driften och djuren vilket påverkar styrningen av beslut och därmed effektiviteten och lönsamheten. Därför utnyttjar mjölkföretagen it för att effektivisera sin drift. Många av företagen har i dag inbyggda styrnings- och expertsystem som är helt beroende it i det operativa arbetet för t.ex. utfodring och mjölkning av djuren.

De moderna mjölkningssystem som mjölkföretagen i dag investerar i är nära nog uteslutande s.k. mjölkningsrobotsystem. Mjölkningsrobotar styrs av processorer och PC-baserade styr- och expertsystem. Systemen kommunicerar med omvärlden via mobilnätet och internetuppkoppling. På så sätt kan företagaren ständigt nå övervakningssystemet för att styra och kontrollera dess funktionalitet och djurskötseln, exempelvis övervakning av kalvning via webbkameror. Leverantörer av mjölkningssystemen övervakar mjölkningssystemets funktionalitet, och justerar och uppdaterar vid behov dess programvaror som en del i den löpande servicen. Mjölkningssystemen kommunicerar också med andra informationssystem till exempel den s.k. Kokontrollen, CDB, och veterinära system.

Mjolkföretagen i Sverige är till 99,9 procent medlemmar i mejerier, t.ex. Arla Foods. Dessa mejerierföreningar kommunicerar i ekonomiska och medlemsfrågor via medlemsidor på webben. I princip kommer all form av prisinformation om mjölken denna väg.

Samma sak gäller för mjölkföretagens leverantörer och leverantörsföreningar såsom Lantmännen.

När det gäller information om fodermedel så används olika typer av webbsystem och webbservice där informationen trycks ut till rätt användare.

I samband med djurskötseln på en mjölkgård tas en rad olika analyser. Som exempel kan nämnas mjölkanalyser, DNA-analyser och bakterieanalyser. Både beställningsförfarande och svarsförmedling sker i dag helt digital. Totalt rör det sig om mer än 5 miljoner analys svar per år som hanteras via it-system i svensk mjölkproduktion.

Bristande it-infrastruktur påverkar utvecklingen och användningspenetrationen negativt. Mjölkföretagen finns ofta på platser där fast bredband saknas. Många gånger har tillgängliga mobila nät kvalitetsbrister eller saknas helt. Det gör att utvecklingen av moderna tekniska lösningar, till exempel appar, försvåras. Det finns också exempel där säkerhetslösningar som kräver fast ip-adress inte kunnat erbjudas svenska mjölkföretag då ingen svensk mobiloperatör i dag erbjuder mobilt bredband med fast ip-adress.

Även låg utbildnings- och bristande it-mognad utgör hinder för en ökad it-användning i sektorn.

Övriga exempel

Djurbållning

För mjölkkor och kött djur registreras händelser såsom flytt mellan betesmarker etc. till CDB (Jordbruksverkets djurdatabas). 180 000 händelser rapporteras varje månad till CDB. Av dessa registreringar görs 79 procent digitalt över internet.

För gris och lamm är motsvarigheten en förflyttningsdatabas.

Därutöver finns olika typer av databaser för avel och management för alla djurslag. Bland dessa kan den s.k. Ko-kontrollen och Pigwin nämnas, vars syfte är att öka produktionen.

Det finns en efterfrågan på appar av olika slag men marknaden vågar inte satsa då bandbredden på användarsidan många gånger är bristfällig.

De flesta gårdar använder it för marknadsbevakning såsom kontroll av spannmålspriser. Vidare förekommer olika verksamhets-

stödande it-tillämpningar. Exempel på detta är kameraövervakning (framförallt för kalvar, kultingar), larm, värme- och fläktreglering.

Inga specifika webbtjänster finns tillgängliga inom området som förädlar eventuell information som matas in i leverantörsledet. Affärskontakter sker direkt med slakteriet/industrin. För nöt och lamm bedrivs emellertid försäljning av ”köttlådor” och dessa marknadsförs via internet.

Entreprenad (grävarbete, snöplogning, sandning, schaktning och transport)

Företagen har affärssystem via internet för uppdragsinhämtning, körningar, kommunikation och utbetalningar. Veldigång många har behov av daglig internetuppkoppling.

Spannmål

It används i olika delar av verksamheten. Bland annat för tillgång till växtdatabaser och för att följa prisutvecklingen på spannmålsbörsen. Även GPS-baserade system används för precisionskörning, dvs. körning i exakt samma hjulspår på åkern för att kunna optimera utsäde och växtskydd och minska markskador.

Skog

Inom området förekommer it-system för vertikal informationsöverföring i förädlingskedjan. Det handlar om överföring av information i realtid mellan skogsmaskinerna och industrin för att minimera lager och för att matcha produktion mot marknadens efterfrågan. Prisinformation för produkterna erhålls också över internet. Webbaserade skogsbruksplaner blir allt mer vanligt.

Trädgård

Många av växthusodlarna har avancerad teknik för klimatreglering. De kan följa temperatur och fläktar via sina mobiltelefoner. Larm är också kopplat till deras mobiler.

Kontakter med kunder och producentorganisationer sker vanligen via mejl eller webbplatser.

Producenter säljer även exempelvis grönsakslådor till kund över internet.

Landsbygdsturism

Området präglas av många små företag. Webbplatser fungerar som marknadsföring utåt och är nödvändiga för kommunikation och försäljning till befintliga och potentiella kunder. Kunderna, särskilt affärsturister, efterfrågar uppkopplingsmöjligheter under sin vistelse på en anläggning.